

SLOVENSKI NAROD

Izhaja vsak dan popoldne, izvenredne nedelje in praznike. — Inserati do 30 petič a Din 2.—, do 100 vrst 250 Din, večji inserati petič vrsta 4.— Din. Popust po dogovoru. Inseratni davek posebej. Rokopisi se ne vračajo.

Naše telefonske številke so 3122, 3123, 3124, 3125, in 3126.

Naše telefonske številke so 3122, 3123, 3124, 3125, in 3126.

Odločitev v krizi odložena preko praznikov

Božični odmor v beograjskem političnem življenju. — Demokrati in radikali so enako borbeni. — Vlada trojne koalicije je nemogoča. — Radikalni pozdravi Zagrebu

Beograd, 24. decembra. V Beogradu je zavladalo radi katoliških božičnih praznikov tudi med pravoslavnim prebivalstvom skoro praznično razpoloženje, ki se odraža zlasti v popolnem zastoju političnega življenja.

Vsi politični krogi se bavijo z dogodki prejšnjega tedna in z ultimatom, ki ga je včeraj v obliki pismenih zahtev demokratske stranke stavil Ljuba Davidović četvrti koalicijski. Povsod prevladuje naziranje, da kriza vlade še ni rešena in da je Ljuba Davidović pristal zaradi božičnih praznikov na kratko odložitve odločitve.

Povratak dr. Korošca v Beograd se pričakuje za sredo zvečer, oziroma za četrtek dopoldne. Takoj po prihodu dr. Korošca se bo vršila seja šefov trojne koalicije, Velja Vukičevića, dr. Spahe in dr. Korošca. Na tej seji bo padla končna odločitev o zahtevah demokratske stranke in bodo šli trojne koalicije zavzeli svoje stališče.

Demokratski poslanci so danes novinarjem ponovno zatrjevali, da bodo to pot stvari gnali do kraja in da je njihova potrpežljivost konec. Demokrati smatrajo, da govore imperativne potrebe države in naroda za to, da se odstrani sedanjí režim ter omogoči sporazum z Zagrebom. Na opozorilo, da bo v primeru njihovega izstopa iz vlade, trojna koalicija sama prevzela situacijo v roke, demokrati odgovarjajo, da je to povsem izključeno, ker bi postavitev vlade trojne koalicije pomenila še strašnejše izživanje Hrvatov in Zagreba, kar je sprito razpoloženja v državi kakor tudi zaradi stališča, ki ga že zavzemajo prijateljske države, popolnoma izključeno.

Zanimivo je, da so tudi radikali istega mnenja in da je tudi pri njih prevladalo naziranje o neizbežnosti nove orijentacije.

V vseh političnih krogih se komentirajo govori in izjave, ki so padle na včerajšnjem shodu radikalne stranke na Ubu v valjevskem okraju. Glavni govornik je bil podpredsednik radikalnega kluba Steva Janković. Na shodu so prisotni klicali Zagreb, Hrvatom in pozdravljali zlasti Sv. Pribečevića. Sprejeta je bila resolucija, v kateri zborovalci pozdravljajo Aco Stanojevića in ga pozivajo, naj prekine koalicijo z demokrati in pokrene akcijo za sporazum s Hrvati.

Dr. Korošec obsojen na politično smrt

Izjava Jos. Predavca o vlogi dr. Korošca. — Kulturna Evropa na strani KDK. — Nobenih stikov med KDK in sedanjimi vladnimi strankami.

Zagreb, 24. decembra. »Hrvat« ob-
javlja v svoji božični številki razgovor
svojega poročevalca s predsednikom
oblastnega odbora v Zagrebu Josipom
Predavcem, ki je izjavil:

»Kar se tiče načrta g. Korošca o re-
viziji ustave v tripartitnem pravcu, ni
treba temu pripisovati posebne važnosti,
ker bo dr. Korošec pri reševanju te-
ga vprašanja peto kolo. Vendar je treba
podčrtati značilnost, da so se v Beo-
gradu vendarle malo zganili in da so
pričeli proučevati politični položaj re-
seje. Javno je, da tega niso storili iz
lastne pobude, temveč pod pritiskom
organizirane moči hrvatskega naroda
in podpore, ki jo proži upravičeni borbi
hrvatskega naroda skoro vsa kulturna
Evropa, v neki meri pa tudi merodajni
politični činitelji v Evropi. Postopanje
dr. Korošca in dr. Spahe v sedanjem
političnem položaju je dokaz, da se no-
beden od teh dveh gospodov ne zaveda,
da ne gre za navadne taktične poteze
in slepomišljenja, temveč za rešitev te-
meljnega vprašanja naše države. Pri
tem se ni mogoče igrati skrivnice,
ker se je treba jasno in glasno opredeli-
ti v temeljnem vprašanju o preureditvi
države. Dr. Korošec in dr. Spahe tega
nista storila in zato sta obsojena na po-
litično smrt. Oni, ki jih sedaj podpirajo,
bodo nosili težke posledice.

Državno krizo se da rešiti samo tako,
da se v prvi vrsti zadovolji suverenosti
hrvatskega naroda, zatem pa suvere-
nosti ostalih državnogospodarskih in
nacionalno političnih enot, ki sestavljajo
to državo. Sedaj še ni mogoče od-
govoriti s termini in številkami, ali bo
prišlo v doživetnem času do rešitve tega
vprašanja in v koliko bo evropsko mne-
nje sodelovalo v sporu. Gotovo pa je,
da bo prihodnje leto prineslo to rešitev
in da bo evropsko javno mnenje vse
močnejše učinkovalo bodisi s finančnim
bodisi s političnim pritiskom v Beogra-
du v svrhu zadovoljitve upravičenih
zahtev hrvatskega naroda. Znano je, da
je nastala ogromna izprememba v jav-
nem mnenju in političnih krogov Fran-
cije, Anglije in Češkoslovaške v korist
borbe hrvatskega naroda.

Na vprašanje, ali je došlo do kakih

poizkusov KDK, za dosego stikov s ka-
ko vladno stranko, je Josip Predavec
izjavil, da se to ni zgodilo in ni moglo
zgoditi. O tem naj si bodo na jasnem
vsi, ki mislijo, da bo KDK zlasti pa SHS
storila kak korak, ki bi razbrazil glavno
vprašanje suverena odločevanja hr-
vatskega naroda o njegovi usodi in ki
bi razbrazil kri hrvatskih mučnikov.

Italijansko skladišče municije v Albaniji — zletelo v zrak

**V Valoni je eksplodirala glavna municijska zaloga italijanske
vojske za prodiranje na Balkan.**

Berlin, 24. decembra. »Die Welt am
Montag« poroča iz Milana, da je zle-
tela v Valoni tamkajšnja zaloga vojnega
materijala in municije v zrak. Eksplo-
zija je uničila tamošnjo pokrajino v
okolici 5 km. Ubilih je bilo 60 vojakov,
veliko število pa ranjenih. Podrobnosti
o tej veliki katastrofi še niso znane.

Najbolj svobodne volitve v Rumuniji

**Zastopniki narodnih manjšin v Rumuniji izjavljajo, da so bile
zadnje volitve najbolj svobodne**

— Bukarešta, 24. decembra. V proračun-
ski razpravi je bivši minister notranjih del
Duca v imenu liberalne stranke protestiral
proti pravkar izvršenim parlamentarnim
volitvam čes, da niso bile svobodne. Temu
protestu se je pridružil tudi vodja ljudske
stranke Goga, ki je izjavil, da vlada ni dr-
žala besede in da so se tekom volitev pri-
petile težke nezakonitosti.

V imenu vlade je odgovoril minister
Vajda, ki je zavrnil navedene očitke ter
opozarjal, da je vlada takoj po volitvah
imenovala posebne preiskovalne komisije,
ki so proučile vse pritožbe proti volitvam
ter ugotovile, da so se iste vršile brez naj-
manjšega pritiska od strani policije in dr-
žavnih oblasti in da so bile svobodne. Ge-
neralni tajnik madžarske stranke Šandor
Josef je v imenu svoje stranke izjavil, da so

Grandi na poti skozi Jugoslavijo

— Beograd, 24. decembra. Snoči je po-
toval skozi Beograd državni podtajnik ita-
lijanskega ministrstva zunanjih del Grandi.
Spremljalo ga je večje število diplomatske-
nega osebja. Grandi se vrača v Italijo iz
Angore, kjer je pravkar dovršil pogajanja
za pakt prijateljstva med Italijo in Turčijo.

Vstaja v Belužistanu

— Berlin, 24. decembra. V perzijskem
Belužistanu je izbruhnila velika ljudska
vstaja, ki jo vodi Dost Muhamed. Vstasi so
zastrupili po vsej pokrajini vodnike tako da
vladne čete ne morejo prodirati proti nim.

Beograd, 24. decembra. Iz Valone je
prispela vest, da so tamkaj v prošli no-
či neznane osebe vprizorile atentat na
smodnišnico, ki je nato zletela v zrak.
Sodi se, da je s tem uničena glavna za-
loga orožja in municije, ki si jo je ure-
dila italijanska vojska v Albaniji.

bile te volitve docela svobodne in sploh pr-
ve, pri katerih so mogle narodne manjšine
po 10 letih priti do besede in afirmirati svoj
obstane. Govornik smatra za svojo dol-
žnost, da bo to ugotovitev preko časopisa
razglasil celemu svetu.

Parlament je bil odgođen zaradi božičnih
praznikov za dva dni, na kar bo nadaljeval
razpravo o budgetu. Pričakuje se, da bo
budget sprejet pravčasno do 31. decem-
bra t. l.

Silni viharji v Ameriki

Newyork, 24. decembra. Po poročilu iz
Minile so divjali zadnje dni na zapadni
obali stoka Mendanau težki viharji, ki so
se jim pridružili močni potresni sunki.

Naročnikom in prijateljem „Slovenskega Naroda“

Svojim naročnikom je pripravil »Slovenski Narod« za novo
leto prijetno presenečenje. Uvedel bo počeni s 1. januarjem
1929

enotno naročnino 12 Din na mesec.

Za to ceno bo »Slovenski Narod« vsem naročnikom dostav-
ljen po pošti, odnosno po raznašalcih na dom

V novem letu bo »Slovenski Narod« posvečal posebno vne-
mo čim interesantnejši poročevalski službi ter bo obogatil svo-
jo vsebino z velezanimivim in poučnim gradivom.

S posebnim aranžmanom se nam je posrečilo organizirati
tisk in ekspedicijo našega lista tako, da bo »Slovenski Narod«
navzlic obsežni sponolnitvi svoje poročevalske službe izhajal
že v zgodnjih popoldanskih urah in se na deželo dostavljal z
najugodnejšimi zvezami tako, da bo v vseh večjih krajih Slove-
nije še isti dan v rokah čitateljev.

Vse prijatelje našega lista prosimo, da nam ostanejo zvesti
tudi v naprej ter nam čez praznike pridobijo čim največ novih
naročnikov.

»SLOVENSKI NAROD«

Alzaški avtonomisti v francoskem parlamentu

Počastitev spomina umorjenega državnega pravdnika Facho-
ta. — V protest proti govoru alzaškega avtonomista kanonika
Müllerja so vsi poslanci zapustili zbornico

Pariz, 24. decembra. Tekom prora-
čunske razprave v senatu se je dvignil
justični minister Barthou ter imel dalj-
ši spominski govor o umorjenem dr-
žavnem pravdniku Fachotu in slavil
odlične pravniške in patrijotične last-
nosti pokojnika. V svojem nadaljnjem
govoru je obljubil, da bodo oblasti sto-
rile vse, da se izsledijo krivci.

M razpravo se je oglasil k lesedi
tudi kanonik Müller iz departementa
spodnje Porenje. Grajal je nezakonito
postopanje državnih oblasti na Alza-
skem. Ostali senatorji so protestirali
proti temu govoru ter klicali govor-
nika »Fachaut!« Med protesti so zapu-
stili dvorano. Ko je senator Müller vi-
del, da je dvorana prazna, je tudi on
umaknil.

Ustanovitev nemško angleškega kluba v angleškem parlamentu

Ureditev reparacij na kuočijski podlagi. — Najemanje nemške-
ga posojila v Ameriki.

Berlin, 24. decembra. »Sunday Ti-
mes« poroča, da se bo vršil danes se-
stanelek predstavnikov vseh parlamen-
tarnih skupin, na katerem bodo skle-
pali o ustanovitvi angleško-nemškega
kluba v poslanski zbornici, kjer že ob-
stoja enaka angleško-francoska poslan-
ska skupina. Za ustanovitev angleško-
nemškega poslanskega kluba se zlasti
zavzema lord Derby z večjim številom
svojih prijateljev.

Isti list poroča, da posvečajo angle-
ški politični in gospodarski krogi veli-
ko pažnjo načinu, kako skuša Nemčija
najeiti v Zedinjenih državah veliko po-
sojilo in kako hočejo ameriški industri-
ci to posojilo izkoristiti v svoje namene.
Zato vlada v angleških političnih kro-
gih prepricuje, da je treba čimprej
urediti vprašanje reparacij na končni in
kupčijski podlagi ter priti v tesnejše
gospodarske stike z Nemčijo.

Seja radikalnega kluba v četrtek

Beograd, 24. decembra. Velja Vuki-
čević je bil danes v radikalnem klub-
u, kjer je imel konferenco s svojimi
prijatelji. Sklenjeno je bilo, da se vrši
v četrtek seja poslanskega kluba radi-
kalske stranke. V radikalnih krogih
vladava veliko ogorčenje proti Davidovi-
ću in demokratski stranki. Radikali
smatrajo, da je treba prenehati z demo-
krati ter prenehati s t. l. cijo, ker ni mo-
goče dovoliti, da bi še dalje Davidović
neoprestano napadal radikale, obenem
pa na vladi izkoriščal vse dobre dr-
žavne oblasti, ne da bi zato prevzemal
odgovornost.

V počast žrtvi 1. decembra

Križ, 24. decembra. Občinski odbor
je 18. t. m. soglasno sklenil, naj se v počast
pokojnega Stanka Petriča, ki je padel 1.
decembra v Zagrebu, prekine seja za eno
minuto, kar so vsi odborniki storili stoji-
te. Nato je občinski odbor sklenil soglasno,
naj se takoj izplača iz občinske blagajne
ter pošlje po pošti znesek 500 Din materi
pokojnega Stanka Petriča, Mariji Petrič
v Kranjski gori z izrazi bratskega sočutja.

Zima v Italiji

Rim, 24. decembra (be). V gornji Italiji je za-
vladala ostra zima. V Bologni je kazal toplome-
r 4 stopinje pod ničlo, v Trstu 7. V Apeninah je
zapadel sneg.

Dr. Korošec v Mariboru

Zagreb, 24. decembra. Predsednik
vlade dr. Korošec je snoči odputoval iz
Beograda. O pol 10. je prispel v Za-
greb. Na postaji bilo liko število
detektivov, ki so varovali predsedni-
kov s lonski voz. Dr. Korošec je nato
odputoval v Muri, kjer bo ostal pre-
ko božičnih praznikov.

Uveljavljanje Monroeve doktrine

Washington, 24. decembra. Panameriška
konferenca je odobrila načrt pogodbe o po-
sredovalnem postopanju panameriške kon-
ferenice. Po tem načrtu bo v bodoče izklju-
čno vmešavanje od tretje strani, čim bo
od 27, ki ga določa posredovalni načrt, pri-
stopil k reševanju meddržavnih sporov.

Majhni vzroki — velike posledice

Peking, 24. decembra. Pred dnevi so od-
putovali diplomatični predstavniki štirih
velesil v Nanking, kjer so podpisali nove
tarifne pogodbe z vlado v Nankingu. Iz
Nankinga se je diplomatična delegacija vra-
čala v Peking v posebnem vlaknu. Ko je de-
legacija prispela v bližino Šanghaja, pa je
general Čing-Cang-Ceng brez vsakega opra-
vičila odklopil stroj ter ga dodelil drugam,
dočim je morala delegacija čakati pet ur,
preden so železniške oblasti preskrbele na-
domestno lokomotivo. V delegaciji je bil
tudi angleški poslanik, ki bo zaradi tega
izvajal posledice ter zahteval preiskavo in
kaznovanje krivcev.

Proti sovražnikom svobode in enakopravnosti

Če je treba zatreti svobodno misel, se navdušujejo klerikalci tudi za pravoslavlje. — Dva tabora v naši državi.

Državljanstva svoboda je ena največjih pridobitev novega časa, ki je prišla do svojega večjega razmaha s francosko revolucijo, za katero so se evropski narodi borili dolga desetletja in za katero se še bore, kjer je bila potlačena.

Značilno je, da se je klerikalizem vedno boril proti državljanstvu svobodnim. Njegovo geslo je bilo: Vsa oblast je od boga, in zato ga je med nezavednimi množicami krepko izražal, ker je hotel na ta način ohraniti svoj vpliv na državno upravo in z njeno pomočjo na ljudske množice, da bi jih lažje obvladoval. Zato je klerikalizem stal vedno na strani onih, ki so imeli oblast v rokah, ako pa so se včasih uprli njegovemu vplivu, je papež izobčeval cesarje in kralje iz cerkve, pošiljal jih v vragu, nahujskal ljudstvo proti njim, dokler se niso udali in hodili prosit v Rim odpuščanja.

Kadar pa so vladarji podpirali stremiljenja klerikalizma, jih je katoliška cerkev vedno podpirala. Čeprav so bili tirani in krvniki svojega ljudstva. Tako je bilo v Franciji in drugod.

Srednjeveške razmere so se v novejšem času izpremenile v svojih oblikah, v bistvu pa so ostale neizpremenjene. Ako se da klerikalcem oblast v roke, so reakcionarji, ako je nimajo, so revolucionarji.

Zgledov za to imamo v Jugoslaviji dovolj. Ni prav nič čudnega, če je danes dr. Korošec tisti, ki zahteva, naj se poostriže itak strogi tiskovni zakon, če je dr. Korošec tisti, ki hoče omejiti samoupravo naših oblasti. To je popolnoma v duhu klerikalizma in njihove politike, da so centralisti, kadar sede v Beogradu, in avtonomisti, kadar niso na vladi.

Trditve, da se nam ni treba v sedanjem modernem času bati klerikalizma, je ničeva. Dejstva dokazujejo povsem nekaj drugega. Dr. Korošec nam je najlepša priča, imenovanje polkovnika za zagrebskega velikega župana, kar se niti pod reakcionarno Avstrijo ni nikdar pripetilo, le potrjuje pravo bistvo našega klerikalizma.

Da je rimski klerikalizem pripravljen skleniti kompromis tudi s pravoslavnim klerikalizmom, nas ne sme prav nič motiti. V pravoslavju sicer klerikalizem nikdar ni prišel do toliko razmaha, kakor v katolicizmu, vendar pa opazimo znake, po katerih bi bila tudi pravoslavlje na duhovščina pripravljena slediti vzgledu svojih katoliških tovarišev.

Pisane zgodbe iz naših krajev

Če ima star mož mlado ženo. — Čudni Američani. — Zločinska preteklost Vekoslava Stocka. — Požar v beograjskem kinu.

Ze priletni Akif Podrug iz Sarajeva se je lani oženil z lepo Fatmo. Toda na zakonskem nebu so se začeli kmalu kopičiti črni oblaki. Zena, ki je bila precej emancipirana, je bila navdušena in nekega lepega dne jo je pobrisala. Prijelo se je, tudi več stvari, ki so bile močnega last. Zakon je trajal polnih 28 dni. Možu se je storilo miko. Najpreje je jokal in vzdihoval, končno je pa ženo ovdal, in tako se je dogodilo, da so Fatmo nekega dne prijeli agenti. Radi bega od moža in radi tatvine se je te dni zagovarjala pred sodiščem. »Zakaj si povzela od moža, nesposobnega?« jo je vprašal sodnik. — Morala sem, gospod sodac, je odgovorila žena. »Kaj čem početi z dedcem, ki je plešast in star in ki... A kar se tiče onih stvari, moram reči, da so moja last. To je bila moja bala in naj se dedec nikar ne zanima za stvari, ki niso nikdar bile njegove!« Nisem star, niti plešast, kaj šele ono tretje, kar mi očitajo, se je oglasil mož. »Eto vam zdravniškega spričevala, da sem popolnoma zdrav in sposoben. Ampak, gospod sodac, odnesla mi je za tri tisoč Din mojih stvari! I još 750 dinara je hitel pojasnjevati starec. Toda na sodišču mu tega niso verjeli. Nasprotno so priče izpovedale, da mož z ženo tudi ni bil preveč ljubezniv in da jo je tepel. In tudi pijan si bil večkrat, je dejala žena! Sodišče je ženo oprostil glede krivde tatvine.

Kakor znano, je dala tvrdka »Pekos«, naša domača tvornica čevljev, pred dvema letoma napraviti originalno reklamo za svoje čevlje. Bili so to ogromni »Američani«, ki so vzbujali splošno pozornost. In ti »Američani« so imeli te dni posebno čast, da so jih namreč obirali pred sarajevskim sodiščem. — Nedavno so namreč v Mostarju predvajali zanimiv ameriški film. Da vzbudi čim večje zanimanje publike, je lastnik kinematografa, Ante Bulat, razobesil pred kinematografom veliko ameriško zastavo. Toda kdo popiše njegovo začudenje, ko nekega dne prejel vabilo k sreškemu glavarju. Tam ga je čakalo še večje presenečenje. Sreški poglavar ga je obsojil na 1500 Din globe, češ, da je žalil ameriško naslovo, ker je v reklamne svrhe razobesil ameriško zastavo. »No, ta je pa dobra!« si je mislil Bulat in se je pritožil na veliko županstvo. Tu je imel nekoliko večjo srečo, zakaj veliki župan mu je naložil samo 200 Din globe. Toda Bulat tudi s tem ni bil zadovoljen. Pritožil se je na tretjo instanco, na upravno sodišče. Pri razpravi je obtoženec zagovarjal povdarjal, da se je tudi tovarna »Pekos« poslužila slične originalne reklame, toda ameriškomu poslaniku v Beogradu se na misel ni prišlo, da bi se radi »Američani« pritožili na zunanje ministrstvo. Tak način populariziranja ameriške

Kjer katoliški klerikalizem ne more vsega pobasati v svojo bisago, je pripravljen moč tudi deliti, ako se mu prepusti oblast tam, kjer je njegovo glavno interesno področje.

Zato je naravno, da sta se znašli v naši državi skupaj slovenski klerikalna stranka in srbijanska reakcionarna radikalna stranka, ki delita interese sfere v duhu istih reakcionarnih načel. In prav nič čudnega ni, če se ob njuni strani drži tudi najbolj reakcionarna stranka bosanskih muslimanskih begov, ki so ji moderne reforme Kemal paše v Turčiji greh proti Allahu in Mohamedu.

Klerikalizem je bil od nekdaj zaveznik reakcije. — Ako zatira dr. Korošec državljanstvo svobodno, izvršuje samo program klerikalizma. — V boju proti reakciji se morajo združiti vsi svobodnomiselni elementi.

Ako pa se na eni strani družijo v naši državi vse, kar je reakcionarnega, je potem tudi logično, da se mora na drugi strani združiti vse, kar je svobodnomiselnega in naprednega. To ne sme ostati prazna fraza, ker dokazujejo najnovejši dogodki, zlasti pa namere glavnega predstavnika reakcije v naši državi dr. Korošca, omejit čim bolj državljanstvo svobodno, da more samo energičen odpor obvarovati pridobitve demokracije, katere glavna načela so svoboda, enakost in ravnoopravnost.

Boj KDK ni samo boj za običajno strankarsko premoč, ampak je boj za uveljavljanje vzvišenih načel demokracije, ki so čim dalje bolj ogrožena v naši državi.

Tisti, ki hočejo preprečiti, da ne pademo nazaj v čase najbolj temne reakcije, ki hočejo, da bo na svoji zemlji res kmet gospodar, da bo delavec imel svoj zasluženi vsakdanji kruh, da se bo misel inteligentov smela svobodno razvijati, morajo podpreti boj KDK, ki stremi v prvi vrsti po uveljavljanju naravnih človeških pravic.

Po zgledih, ki nam jih nudi zgodovina, je sicer gotovo, da bo svobodna misel zmagała prej ali slej. Gre samo za to, da se njena zmaga pospeši in da pride sodno človeštvo čim prej do svojih pravic.

Kdor stoji ob strani prekrizanih rok, samo podpira reakcijo. Za ideje svobode in enakosti mora biti vsakdo bojovnik.

V vrste teh bojovnikov morajo stopiti vsi, ki so dobre volje, ako hočejo doseči čim prej mir, ki pa se ne more doseči brez zmage nad sovražniki svobode.

ne bodo več ujeti. Orožnikom pa se je posrečilo prijeti morilca. Prišel je pred sodnike v Požegi in je zločin tudi priznal ter bil obsodjen na smrt na vešalih. Pozneje je bil pomiloščen na dosmrtno lečo. Ob prevratu so mu kazni znižali na 20 let. Od sedel je polovico kazni ter bil nato zopet pomiloščen. Potepal se je po Hrvatski do umora starega Skorjanca. Usodnega večera je prošil Skorjanca, naj mu da prenočišče. Ponoči je gostoljubnega branjca napadel in ga na zverinski način umoril. Te dni ga bo policija izročila sodišču.

Včeraj je v Beogradu zgoraj najstarejši kino »Kasino«. Kino se je nahajal v neki stari zgradbi, ki so jo po prevratu popravili in zvaljali za eno nadstropje. Strop ni bil iz betona, temveč iz lesa. Po zadnji predstavi ob 11.30 uri so sinje, ki so pospravljali kino, opazili iskro na stropu okoli velikega lestence. Iskro so praskale in kmalu se je pokazal iz stropa plamen. Gasilci so bili takoj obveščeni o požaru, toda niso ga mogli lokalizirati. Požar se je hitro razširil po vsem stropu, ki se je kmalu zrušil. Vse sosednje hiše so bile v dimu in bila je velika nevarnost, da se požar razširi. Poklicali so na pomoč tudi gasilce iz Zemuna, katerim je naposled uspelo požar pogasiti. Terazije in del Beograda je ovil gost dim, ki se je valil iz kina. Med prebivalci je nastala pravcata panika. Ker so gasilci brizgali vodo tudi na sosednje hiše, so napravili veliko škodo. Kino je popolnoma uničen. Lastnik tri velike škode. Pri gašenju sta se ponesrečila dva gasilca.

Premog, drva koks in oglje. — ILIRIJA
Vilharjeva cesta (za Gl. kol. S. Kralja Petra trž. 8, Miklošičeva cesta 4. — Telefon Stev. 2820.

Krenek: „Jonny svira“

Senzacionalna jazz-band opera »Jonny svira« je dospela končno tudi na naš operni oder. Spremljala jo je velika reklama, saj je tudi v Ljubljani znano, da je bila l. 1927. najmočnejši sezonski šlager in največja gledališka senzacija v Evropi. Na Bavarskem po katoliški cerkvi prepovedana, na Avstrijskem po Hackenkreuzerjevih izjavah in izteptana, v Pragi s silo izgnana iz gledališča je ta opera vendarle zavlada že na okoli 80 velikih odrih. Krenek, avstrijski komponist, rojen 23. avgusta l. 1900 na Dunaju, je bil učenec Schreckerjeve in spada k levičarskim glasbenim modernim: goji strogo linearno glasbo, ki učinkuje bolj za abstraktno-konstruktivno idejo, nego za intenzivnostjo resničnega čustva. Zlasti veliko vlogo igra pri njem paradističen element in izrazito teaterski talent. Krenek je rojen teatralik, ki si je pridobil na dasselskem gledališču mnogo izkušenj. Po silovitih napadih na njegovega Jonnyja je sam javno izjavil, da so ga njegova umetniška praksa in skladateljski razvoj privedli do prepričanja, da je treba komponirati za publiko in ne za publiko. In Jonny je resnično opera za čisto sodobno občinstvo: avto, radio, ekspresni vlak, telefon, jazz in vse ostale moderne »pridobitve« se uveljavljajo v njegovem delu, v sredini dejanja pa stoji zamorski goslač Jonny, okoli katerega se vrte vse ostale osebe kakor lutke. Sinkopirani ritmi današnje plesne glasbe in saksofonska zvočna barva vladajo vseskozi. Scenska senzacija pade druga za drugo, tehnični trikovi se kopičijo, gledalec pa vživja obenem vse različne efekte modne opere, kina, revije, varieteta, kabareta, detektivskega romana in končno tudi opere.

»Proti vetru« itd. je vedno smešno. In tudi največji protivnik takihle jazz-opere mora priznati vse hvale vredno stremiljenje raztegniti obroč, ki oklepa operno produkcijo ter jo obogati z novimi ritmi, novimi harmonijami in res sodobnim, modernega človeka zanimajočim dejanjem. Kot pomin nove, dasi šele bodoče opere, si je Krenek nedvomno pridobil zaslug. Njegovega Jonnyja je treba sprejeti kot njegovi polav brez dociranja in sečiranja, če mogoče s humorjem ali pa vsaj s filozofskim mirom. Vsako detaljno razlaganje bi razkrilo poleg scenskih dogodkov mnogo praznih, plitkih in naravnost dolgočasnih muzikalnih mest: kadar ni senzacije, je glasba šibka in nepotrebna. Na vse soliste stavlja skladatelj glede intonacije čisto silno težke zahteve; poslušalcu je sploh nemogoče kontrolirati pravilnost njih podajanja, a iz gledališča odhaja prazen, ker se ti ni utisljalo niti ena zares lepa in močna muzikalna fraza. Povsod na svetu je to opero sprejemala publika s priznanjem, ki pa je veljalo v prvi vrsti izvajalcem, zlasti izvrševalcem različnih tehniških trikov. S tehniško umetelnostjo pač to delo stoji in pada.

Priznati je treba, da je bila opera na našem odru pevski in orkestralno prav skrbno pripravljena, da je scenski in dekorativno pri naših skromnih razmerah zadovoljila, da pa je bilo v tehniškem oziru še dokaj nedostatkov, ki se bodo pri reprižah popravili. Brez letice krajine je avtomobilski prizor farsa. Vse priznanje gre v prvi vrsti dirigentu g. Neffatu, ki je vodil težko predstavo s mirno in močno roko. Izvrsten zamorec Jonny je bil g. Primožič, elastičen, simpatičen in hkrati brutalen, simbol po vsem svetu znamenitega jazza. Pevski se je posebno odlikoval z veliko arijo, stoječ na klavirju, in je žel zanj pri odprtem odru buren aplavz. Prav dobro, dasi glasovno ne povsem razpoložena, v igri prijetna in zanimiva prav »Silka« je bila gđ. Vera Majdičeva. Njena partija je glasovno jako naporna, ker zahaja v izredne višine. Treba je le še, da da Aniti več mendenkega značaja in da čim bolj zabriše vtis podozreške nedolžnosti. Ivrstven komponist Maks je bil g. Banovec v petju in tudi v igri. Zelo dobro je bila Yvonna g. Poličeva, okretna, poredna in šaljiva sobarica. Gledališkega agenta je imenito ustvaril g. Rumpelj, goslača Danilina, opasno težko partijo je podajal g. Cirba, muzikalno skrb-

no in prijetno tudi v igri. Končno je omeniti še hotelskega ravateljca, ki ga je zelo zadovoljivo predstavljalo vedno uporabni g. Simončič.

Predstava je žela zlasti pri mlajši publiki mnogo priznanja ter je parterno stojšče pridelilo ob zaključku predstave vsem sodelujočim tople ovacije. Fr. G.

Čudni znanstveniki

V zagrebških univerzitetnih krogih vzbujajo ponovna odkritja izrednih »kvalifikacijah« nekkih beograjskih akademikov in znanstvenih pisateljev vselej komentarje. Primer take kvalifikacije je bil že začetkom t. l. razkrinkan v Beogradu, kjer je bilo dokazano bivšemu vseučiliškemu profesorju in poznejšemu ministru pravde, ministru financ, ministru notranjih del in ministru zunanjih del ter bivšemu predsedniku Narodne skupščine dr. Ninku Periću, da je v neki svoji knjigi zagrešil skandalozen plagiat ter kratkoma prevedel cele odlomke tega svojega »znanstvenega dela« iz knjige znanega francoskega jurista. To razkritje seve ni motilo beograjskih akademskih in političnih krogov, da bi nastopili proti dr. Periću, ki bi bil v vsak kulturni državi s takim plagiatom za vedno onemogočen.

Enak primer se je pripetil z nekim beograjskim profesorjem medicine, ki so mu letos kolegi dokazali sličen plagiat. Sedaj prihaja nov plagiat na dan. Profesor botanike na zagrebškem vseučilišču, dr. V. Vovk je izdal brošuro pod naslovom »Kritika uradnega poročila ministrstva poljedelstva«. Gre za poročilo Mh. Popovića o »evropskem koruznem motu«. V tej brošuri dokazuje prof. Vovk na uprav eklatanten način, da je referent ministrstva poljedelstva ing. Mh. Popović predložil svojemu ministru poročilo, ki je enostaven prevod ameriškega dela »The European Corn Borer and its Control«, ki je izšlo v »Forners Bulletin« številka 12.294. Ing. Mh. Popović je namreč to »svoje originalno delo« v Glasniku ministrstva poljedelstva. Letnik III. 1925, št. 11, str. 77—99. V uvodu pripoveduje Popović, da je bil tomlač in asistent strokovne komisije, katero je »oddelenje za entologijo ministrstva poljedelstva« zrednih države odposlal v Evropo in v našo državo da prouči koruzni mot. Tu zatrdi dr. M. Popović, da »da predstavila ta referat neposredno izsledke teoretičnega proučevanja in praktičnih del na terenu južne Srbije in Dalmacije. Ing. Popović je prevzel tudi ilustracije iz angleškega izvirnika, ne da bi navedel vir, kateremu sta avtorja D. J. Caffrey in L. H. Worthley.

Prof. Vovk je na podlagi podrobne primerjave ugotovil: »Vse besedilo Popovićevega referata, ki obsega 21 tiskanih strani in 11 vrst, je večinoma doslovno, deloma predrugačeno in skrajšano prevod Farmers Bulletin«. Ing. Popović je napisal le 30 izvirnih vrst.

Tako izgledajo srbijanski učenjaki. Radovedni smo, kako bodo pozdravili zakon o avtorskem pravu.

Otvoritev razstave Karle Bulovčeve

V soboto zvečer j. kritik g. Jože Vidmar otvoril zanimivo razstavo kiparskih del Karle Bulovčeve. To je bila tudi prva razstava v prenovljenih prostorih Narodne galerije. V mali dvorani, kjer so bila dela razstavljena, se je zbralo številno občinstvo, navzoč je bil tudi župan dr. Dinko Puc, izredno častno je bilo zastopano tudi naše žensstvo.

Po pozdravu zastopnikov oblasti in kulturnih zavodov, občinstva in predsednika Narodne galerije Ivana Zornana, je kritik Jože Vidmar izjavil:

Poverjena mi je bila naloga s kratkim govorom otvoriti razstavo kiparke g. Karle Bulovčeve. Ona razstavlja več kipov in omtikov v suhi ter eno delo v žgani glivici. K dovršenim kipom, kakršni so glave deklice, dekla in poprje dekleta, nimam v pojasnilo pripomniti ničesar. S svojo iskreno izrazitostjo in prepričevalnostjo so te umetnine dostopne vsakomur. Pri neizvršenih osnutkih opozarjam pred vsem na dinamiko telesnih vzgibov, ki z močjo in točnostjo izražajo življenje, za katero gre. Obžalovati je le, da ni noben izmed njih realiziran v materialu.

Toda nedvomno se bo pozornost obiskovalcev te kiparske razstave osredotočila na obeh delih velikega obsega, na razstavljenih kartonih in škicah in detajlnih risbah za tri dve deli. Po svojem smislu sta kartona del načrta za stenske dekorativne slike za muzikalno dvorano. Oba predstavljata pojav in vpliv glasbe v človeškem življenju. Ni mi ne dolžnost, ne namen je ob tej priliki govoriti o umetniških kvalitativnih obeh zamislekov, temveč opozarjam samo še na dejstvo, da se sliki idejno izpopolnjujeta, in sicer tako, da prva poleg osnovne misli ilustrira ženski svet, druga pa moškega. V skladu s to zasnovano je tudi način izvedbe pri vsaki izmed njih.

Poleg tega imam pri teh dveh monumetalnih podobah izpovedovati še o nečem. Ko sem pravkar prišel do njih, sem nameraval povdariti, da sta razstavljeni na kiparski razstavi kot kiparski deli. Temu povdaru in navedenim neskladnostim pojasnjujem, da stoji kiparstvo po svojem bistvu med slikarsko umetnostjo in arhitekturo. Od prve ga loči njegova tridimenzionalnost, od druge okolnost, da kiparstvo izraža v človeškem telesu, ki nudi neizčrpne možnosti subtilnega nijansiranja, dočim se arhitektura izpoveduje v abstraktnih prostornih stvori, ki radi svoje velikopoteznosti zamorejo izražati takorekoč samo kategorije človeškega čustvenega življenja. Toda če bi bila tridimenzionalnost edina razlika med slikarstvom in kiparstvom, bi bile pričujoče risbe slikarsko delo. Subtilnejša razlika med obema panogama likovne umetnosti je v tem, da se kiparstvo izraža s snovnostjo teles, dočim se slikarstvo

poslužuje njihove pojavnosti. Kadar je njegova narava najbolj čisto ohranjena, predstavlja slikarstvo prikazni stvari in teles, njih površino in njene značilnosti; skulptura predstavlja njih gmoto, njih težo, skratka vso njih kompaktnost in telesnost. Slikarsko delo, ki za izraz nekega življenja predstavlja stvari in telesa ne več samo v njih pojavnosti, temveč tudi v njih teži in snovnosti, ni več čisto slikarstvo, temveč ima že prmešane kiparske elemente. Takih del je v slikarstvu nešteto, celo med najslavnejšimi slikarji italijanske renesanse, če izvajamo Benečane. Čim važnejši element postaja na sliki telesnost, tembolj kiparsko je v bistvu delo in pojmovanje, ki ga je zasnovalo.

Če si ogledate oba kartona, o katerih je govor, se boste na prvi pogled prepričali, da je bila pozna ost snujočega duha osredotočena na telesnost, težo in snovno obsežnost človeških teles in stvari, ki jih upodablja za izraz, ne pa njih pojavnost. Luč in senca sta razdeljeni zato, da povzdigneta snovne nenaravnosti teles, njih dimenzije in značaj snovi, iz katere so, ne pa zato, da bi izrazile svetlikanje ali motnost kože in nje barvo. Najvažnejši element pojavnosti vnanjega sveta je barva. Naravno je, da mora pri sliki kiparskega značaja postati barva nevažna in nepotrebna. Še več, pri popolnoma doslednih delih te vrste mora celo odpadati. Zato je brez škode in celo smoteno odpadla tudi pri teh dveh kartonih, ki sta delo kiparke in kiparskega pojmovanja.

Beležnica

KOLENDAR

Jutri: torek 25. decembra 1928.; katoličani božič; pravoslavni 12. decembra 1928. Spiridijon.

PRIREDITVE V TOREK

Drama: ob 15. »Petrčkovce poslednje sa-nje«. Ob 20. »Betelehemska legenda«.

Opera: »Jonny svira«.

Kino Matka: »Rdeča plesalka iz Moskve«. Kino Ideal: »Moč in lepota«. (Pat in Pat-tachon).

DEZURNE LEKARNE

Danes: Trnkovec, Mestni trg, Ramor, Miklošičeva cesta.

Jutri: Bohinc, Rimska cesta; Levstek, Resljeva cesta.

Sreda: Piccoli, Dunajska cesta; Bakarčić, Sv. Jakoba trg.

Sokol

— »Naša radost«. Izšla je 10. številka »Naše radosti« lista za jugoslovnske sokolske dečo z naslednjim vsebino: Albin Čebular: Italijan združuje. — Igor Vidic: Bajke o čneču. — Rose Fyelman: Griša Koritnik: Dane Milčić. — Dr. I. Vidic: »Ugasle oči« (Božična pravljica). — Julij Nardin: Pogovor o Miklavžu. — A. Čebular: Pred Potojsko jamo. — Naš kotiček. — Ta številka »Naše radosti« je zadnja v tem letu in z njo je končala »Naša radost« četrtto leto svojega izhajanja. Sokolski prednjaki, prednjačice in prosvetarji naj se pobrigajo v prihodnjem letu, da se »Naša radost« kar najbolj razširi med sokolsko dečo.

— Nekoliko statistike JSS. V Jugoslovnskem Sokolskem Savezu je v članjenih 23 žup. Sedeži žup so v naslednjih mestih: Banja Luka (13 društev), Beograd (15), Bje-lovar (15), Celje (23), Cetinje (12), Kragujevac (10), Kranj (13), Ljubljana (36), Maribor (31), Mostar (25), Niš (11), Novi Sad (28), Novo mesto (19), Osijek (12), Rijeka (24), Sarajevo (13), Skopje (29), Split (25), Šibenik (19), Tuzla (16), Užice (9), Veliiki Bečkerek (14), Zagreb (23). — Številčne najmočnejša župa je Ljubljana s 36 društv in 6932 članstva; za Ljubljano pride na drugo mesto župa Novi Sad, ki šteje 6211 članstva v 28 društvih. Stevilo sokolskih pripadnikov vseh kategorij presega 75.000; od teh je telovadečih (z dečo in naraščajem) čez 38.000. — Župa Mostar je v izpolnjevanju svojih sokolskih dolžnosti najprijetnejša in najmočnejša v JSS. Starostuje ji brat Čeda Milčić iz Mostara.

Tragedija francoskega letalca

Poročali smo že o tragični smrti francoskega vojnega letalca ing. Weylerja, ki ga je ustrelila te dni njegova žena. Morilka se je sama prijavila policiji in je bila aretirana. Izjavila je, da je ustrelila moža v silobranu, toda policija domneva, da gre za umor iz ljubosumnosti. Weyler se ni bil dolgo ožen. Bil je tretji mož žene, ki ga je spravila s sveta. Pariško javnost je umor popularnega letalca zelo razburila. Weyler je bil sin odličnega francoskega generala, ki se je med svetovno vojno zelo odlikoval.

Preteklo nedeljo jutraj je nekdo telefoniral na policijo in klical službojučega uradnika. Telefonirala je Weylerjeva žena, ki je sporočila, da je težko ranila svojega moža in da naj hitro pošljejo zdravniško komisijo. S policijskim zdravnikom so prispeli na inženjerjevo stanovanje trile detektiv. Inženjerjeva žena je plakala. V salonu je ležal v mlaki krvi njen mož. Weyler je bil star 38 let. Bil je eden najboljših francoskih letalcev in med svetovno vojno se je na bojišču zelo odlikoval. Svojo ženo se je seznanil pred tremi leti. Še istega dne, ko se je sodno ločila od svojega drugega moža, se je poročila z Weylerjem. Na videz je bil njen zakon srečen, kajti zakonca sta živila v dobrih razmerah. Na predvečer tragedije sta bila na Montmartru v kabareti in domov sta se vrnila šele jutraj. Že v avtomobilu je Weyler tarnal, da mu je slabo. Komaj sta stopila v stanovanje, je dobil hud živčni napad. Baj je izjavil svoji ženi, da se hoče drugi dan od nje ločiti. Zgrabil jo je za vrat in jo pričel daviti. Žena je potegnila iz žepa damski revolver in ustrelila dvakrat na besnečega moža. Tako namreč pripoveduje sama. Policija ji pa ne verjame, ker je očitno, da ni streljala v silobranu

Lepo je Trnovo, a še lepši Bežigrad in Rožna dolina

Izprehod po ljubljanskih predmestjih – Kakšne zanimivosti imajo naša predmestja in na kaj so najbolj ponosna – Ridige o ljudeh, ki mečejo gumb v puščico – Ponosni Rožnodolčani

Trnovo in Krakovo

Trnovo spada nedvomno med najimenitnejše kraje naše metropole. Vprašanje je, kdaj se ga je prijel to ime, ki zveni kakor Krakovo precej poljsko, prepuščamo zgodovinarjem. Tudi se nečemo pripraviti, kje se prične Trnovo in kje se začrtane njegove meje. Večina Ljubljančanov je prepričana, da se prične Trnovo šele pri cerkvi in da spada pod ta pojem tudi vse, kar je za cerkvijo. Ker ima Trnovo velike tradicije in je v življenju Ljubljane igralo že večno vlogo, si hočemo ta okraj, njegove šege, tradicije, ljudi in druge zanimivosti približati ogledati.

Ljubljanski «Solotendorf»

Torej, kje se prične Trnovo? Mnenje, da šele na desnem bregu Gradišnice, se nam ne zdi pravilno, zakaj Trnovo se prične takoj pri tistem plotu, kjer je meja tako zvanega ljubljanskega «Solotendorfa». Ta «Solotendorf» je pač poglavje zase, zakaj tu se križajo življenjski interesi Ljubljane in Trnovega. Brez šale! Kakor je Banat žitnica Jugoslavije, tako «Solotendorf» salatinica Ljubljane. Tisti vrt pred Krakovim, ki ga Krakovčani čuvajo kakor punčico svojega očesa ter leto in dan zalivajo z blagodejnimi dišavami, je namreč tako produktiven, da krije najmanj tretjino konzuma salate in drugega sočivja našega mesta. Zato so Trnovčani na svoj «Solotendorf» zelo ponosni in lahko bi vzklili z Gregorčičem: «Glej, tam na vrtu salata mlada, živilo naše, naša nada!»

Prav za prav ne smemo peti Trnovčanom hvala, zakaj «Solotendorf» je privilegij Krakovčanov, ki so nekako avtonomni v Trnovem in tvorijo lastno republiko v okraju. Krakovo bi lahko krstili za dolgo vas. Ima eno glavno in več stranskih ulic, hišice so si podobne kakor jajce jajcu, vse so enake, skromne, a vendar simpatične, saj so tipično naše. Krakovo se tudi lasti zasluže, da je domovina ljubljanskih izvoščkov.

Na Kernu

Ozrmo se malo po Trnovem, obudimo malo reminiscence na one lepe čase, ko so se šlovenski študenti drsali in drsali po drsališču na Kernu, zakaj takrat je bilo današnje mestno drsališče pod Tivolijem v nemških rokah. Kern je bil domena Krakovčanov in Trnovčanov. Ti so se lahko po mili volji zastopali «drsalci» po ledu, dočim je na mestne grize, na zelenice in študente pazila korpulentna in resolutna Krakovčanka Anžova Liza, ki je izvajala strogo kontrolo in zahtevala od vsakega nevarljivega gosta 5 krajcarjev. Gorje onemu, kdor se je upiral njenemu režimu in ni hotel plačati! Podjetni trnovski fantje in Krakovčani so mu jo zagodili, da je za vedno milo veselje drsati se «badava» po Kernu. Napram Ljubljancem so bili Trnovčani in Krakovčani zelo egolont in vsak hip so bili s svojo uslužnostjo na razpolago. «Go spodična, pustite našodlat? Za dva solda?» je bilo obligatorno vprašanje. In če je dama na predlog pristala, je Trnovčan prav viteško pokleknil pred njo, ji privzdignil – last not least – nekoliko predolgo krilce in ji pritril drsalsko na čevlji. Potem so se fantje v družbi menili, če je imela dama debele ali suhe «bodeljave», kar se takrat v dobi dolgih kril ni dalo drugače ugotoviti...

Artiljeristov in dragoncev ni več

Druga stanovjska znamenitost je bila bivša artiljerijska vojašnica, ki je stala na desnem bregu Gradišnice in je zdaj tako kakor Kolizej velika stanovjska naselbina. Radi zastavnih artiljeristov so prihajala celo dekleta iz mesta v Trnovo in zlasti je bilo živahno ob nedeljah, ko so imeli vojakovi mašo v trnovski cerkvi. Tudi Trnovčani so prišli takrat na svoj račun, zakaj vojaki so le preradi darovali komis, ki se jim je menda že iz uses kadil...

Največja znamenitost Trnovega

Največja zanimivost Trnovega pa je gotovo cerkev Sv. Janeza, ki je trnovski patron in njemu na čast o kresu postavijo mlaje. Moderniji del je Mirje, kjer je menda sam vrag natresel vile in hišice, kakor se mu je zljubilo. Mirje, romantična Kozelja z idiličnim Hribarjevim gajem spada isto tako pod Trnovo. Tudi Mirje ima svoje posebnosti: znameniti rimski zid, za katerega so preklejali arheologi, zgodovinarji in konzervatorji. Ti slednji bi ga menda radi konzervirali za vedno, da bi stal kot simbol na blažene rimske čase, arheologi bi ga zopet radi postavili v muzej itd. Zaenkrat ta spor še ni rešen. Res škoda pa je za romantični Hribarjev gaj, kjer je včasih kraljeval Krpido... Čemu so ga razredčili, ko ima vendar nemalo zaslug za povečanje števila ljubljanskega prebivalstva? Če bi ostal tak kot je bil, se mestnim očetom prav gotovo ne bi bilo treba pritoževati, da smo se letos pomnožili samo za pet duš!

«Gradascica»

Posebno pozornost zasluži Gradišnica, ki je glavna reka Trnovega. Mora biti že znamenita, zakaj ko je bil po potresu takratni ministrski predsednik grof Badeni v Ljubljani, se je zanjo zelo zanimal. Kar trikrat je vprašal nekega zaslužnega barakarja: «Wie heisst der Fluss?» In ko je oni

odgovoril, je grof veselo tlesnil z jezikom in vzklil: «Gradascica! Wunderlich!» – Gradišnica je sicer nedolžen potok, toda kadar pobesni, je tudi opasna. Pre trnami leti je vzkipela, pobrala je par že napol trhljiv mostov, porušila par šup in hišic in si samovoljno razširila strugo. Napoti ji je bila tudi Zalokarjeva zatvornica, katero je menda odplavila preko Ljubljanice v Črno morje. Nova zatvornica je veljala mestno obično lepe denarce.

Potem je se «Gmajna». To je najjužnejši del Trnovega, ki se razprostira od Prul pa skoraj do Viča. Tudi Gmajnčani so nekaki separatisti in bili so časi, ko je med njimi in Trnovčani vladalo pravcato vojno stanje. Gmajna se sedaj modernizira.

Naši Trnovčani

Zdaj se pa ustavimo še pri Trnovčanih samih. Trnovčani so originalni ljudje, polni zdravega humora. Ljubljancem jih bagatelizirajo, češ, «kaj boste vi, salatarji». Toda Trnovčani uživajo večji renome, nego Ljubljanci sami, zakaj trnovsko zelje slovi po vsem svetu in uživa tak sloves kakor Urbasove kranjske klobase iz Slomskeve ulice pri elektrarni. «Kiseli kupus» iz Trnovega kod Ljubljane? pišejo naši listi iz južnih krajev. Ampak poznajo kisló zelje in lojično tudi Trnovčane tudi Nemci in Američani. «Krauerwürste und Krausauerkraut, Herrgott is tes a Spezialität», pravijo Dunajčani.

Da res je, da umejo Trnovčani tlačiti in kisati zelje in o tem ste se včasih lahko prepričali na Mirju, kjer so bile poleg velikanskih kupov kamenja tudi ogromne kadi. – Zadnja leta so Trnovčani precej zanemarili to obrt, le tupatam udarja še iz katere hiše kisló duš po zelju. Tudi ribolov je bil trnovska, odnosno krakovska specialiteta, saj je znano, da so Krakovčani celo podkovane karpas ujeli in ga sedaj vsako leto v slavnostnem sprevodu vozijo po mestu. Toda stara ribiška garda umira in tudi frnikularja, spuščanja linternov ter «zbijanja klincev», kar se bile pristne trnovske šege, je skoraj že komec. Časi se pač spreminjajo in ljudje tudi.

Trnovčani so bili tudi navdušni ptičarji in vtem pogledu so po mili volji paševali po Mestnem logu. – Od ptičarjev je ostal menda samo še Marenkov Franc, stara in originalna trnovska grča, toda tudi njemu so pristrigali peroti. H koncu moramo omeniti, da je iz Trnovega tudi «Kapetan Pepe s Pasjega broda», ki je velik pampelj in radi svoje originalnosti splošno znan.

Bežigrad

Od kod ime Bežigrad

Ime Bežigrad se čuje nekoliko smešno, malo poguma zveni iz njega. Mogoče pa je dvojno tolmačenje tega imena. Nekateri zgodovinarji trdijo, da izvira iz dobe cesarja Friderika III., očeta cesarja Maksimilijana I., ki je bil velik pospeševatelj Ljubljane v XV. stoletju in ki je priznal Ljubljani razne pravice. Baje so se tedaj kmetje, ki so pobegnili izpod raznih graščinskih oblasti, naseljevali na kraju, ki se imenuje zdaj Bežigrad in kjer so se čutili v neposredni bližini Ljubljane in pod oblastjo ljubljanskega sodnika bolj varne. Pravilo, da je dobil Bežigrad ime po teh kmetih, katerih geslo je bilo »Beži od gradov«. V najstarejših opisih meje ljubljanskega mesta se omenja v načrtu ozemlja, ki leži med križem na polju ob poti v Kleče pa do Vodmata tudi vas »Gössa«, o kateri pa manjkajo doslej vsaki podrobnejši podatki. Da ni bilo severno od Ljubljane vedno samo obdelano polje, dokazuje tudi, da so imenovali kmetje v zadnjem času njive na prostoru ob Dunajski cesti, kjer so zrasle neke hiše Pokojniškega zavoda zasebnih nameščenec – Brinje, kar bi dokazovalo, da je bila nekdanj tamkaj goščava, kjer so se razni ubežniki lahko skrivali. Tamkaj so se lahko zbirali vsi zatirani in preganjeni, ki so se skrivali enkrat pred zasledovalci graščinskih gospod, drugič pa pred zasledovanjem ljubljanskega mestnega sodnika kakor jim je pač kazalo. Mudili pa so se v bližini mesta, ker se jim je tu nudila večja prilika kakega »zaslužka«.

Po trditvah drugih zgodovinarjev pa spominja ime Bežigrad na lunske čase ljubljanskega mesta iz turških pohodov. Tamkaj so bili menda okoli turške vojske, ki je oblegala Ljubljano in ki so jo hrabri Ljubljanci pognali v beg. Spomin na tiste čase so slavili Ljubljanci še do novejših dobe na ta način, da so na velikonočni ponedeljek ljubljanskim otrokom metali v jamo ob starem pokopališču sv. Kristofa pomaranče, ki naj bi predstavljale turške bombe in za katere je bila ljubljanska deca ljube bitke v zabavo visoke ljubljanske gospe. Torej bi se ime Bežigrad ne nanašalo toliko na Ljubljance, kakor na njihove nasprotnike, ki so bežali od ljubljanskega trdnega gradu.

Naj bo kakorkoli, ugotovitev podrobnosti prepuščamo zgodovinarjem, pri katerih se tisti, ki jim ime Bežigrad nekako zasmehljivo zveni, lažje bolj verodostojno informirajo kakor pri nas, ki živimo skoro izključno samo s sedanjostjo.

Maogo novih hiš in vil

Dejstvo je, da postaja Bežigrad ali del ljubljanskega mesta »za Bežigradom« predmestje, ki bo gotovo v doglednem času eno najlepših Do potresa leta 1895 tamkaj skoro ni bilo nobenih hiš. Pred vojno, zlasti pa po vojni in posebno v zadnjem času pa so nastale tamkaj cele kolonije, za kar gre predvsem zasługa mestni občini, ki jo zgra-

dila na tem delu ljubljanskega ozemlja celo vrsto novih stanovanjskih hiš. Njenemu zgledu so sledili zasebniki, ki so postavili na zdravem, peščenem in mnogo manj megletem terenu, kakor je na južni strani Ljubljane proti ljubljanskemu Barju, že lepo število vil in hišic.

Prebivalstvo je siromašno

Kdor bi seveda mislil, da žive na tem koncu ljubljanskega mesta sami bogataši, bi se hudo zmotil. Bogataše, kakor imenujemo pri nas ljudi, ki niso preveč zadolženi, bi lahko seštel na prste ene roke. Nove hiše, ki rastejo za Bežigradom, so zdane večinoma na dolg, pri čemer je dala posnemanja vredne zgled v prvi vrsti ljubljanska občina sama. Stanovanjske kolonije, ki jih je zgradila tu mestna občina, še dolgo ne bodo plačane. In čeprav imamo tu tudi komuniste, se malo čuje o željah po socializiranju in komunistiranju zasebne lastnine. Kdo bi hotel prevzemati in deliti dolgeve, ko pa jih ima sam dosti?

Za Bežigradom prevladuje delovno ljudstvo. V mestnih hišah ob šišenski železniški koloniji, kakor tudi za topničarsko vojašnico žive uradniki, profesorji, delavci, obrtniki, samo ljudje, ki žive takorekoč iz rok v usta in ki jih je stanovanjska kriza, še bolj pa denarna potisnila na periferijo mesta. Kako žive ti ljudje, kaj jedo in kako se zabavajo, bi bilo odveč praviti, ker si lahko vsakdo predstavlja, kako se živi s 1000 ali 2000 dinarji na mesec. Kdor je pod streho, čeprav v tesnem stanovanju, je še zadovoljen, gorje pa tistim, ki v hudem mrazu prezimujejo v barakah ob Dunajski cesti, ki izvirajo iz vojne dobe in se ne pol razpadle. Bede je tu mnogo.

V čast pa moramo šteti temu delu mesta, da je eden najbolj mirnih, da skoro nikoli tamkaj nobenih izgredov, če pa je tudi kdaj v nedeljah kako vpitje in razgrajanje, so navadno krivi meščani iz centra mesta, ki se vračajo dobre volje iz posavskih gostlin.

Delo za novo katedralo

Če že govorimo o življenjskih razmerah prebivalcev tega dela ljubljanskega mesta, pa smatramo za dolžnost, da omenimo tudi njihovo kulturno udejstvovanje. To je centralizirano v mežnariji pokopališča sv. Kristofa, kjer ima klerikalno prosvetno društvo svoj sedež in kjer se pripravljajo temeljni nove »prepotrebne« župnije v Ljubljani in seveda tudi nove katedrale, ker smo v Ljubljani zelo revni na cerkvah.

Kadar gre po Dunajski cesti ponoči samotno popotnik in se zaniša v bodočnost, kako bo še prijetno na svetu, ko bo vozil tramvaj po Dunajski cesti do Posavja in ne samo vsako uro avtobus, s katerim si more predmestni človek v pomankljivi budgetne možnosti privoščiti vožnjo samo včasih, mu zadane ob priliki na uho iz bežigradskega kulturnega središča v mežnariji veseli glasovi harmonike. Bolj pozoren bi morda tudi zagledal med spominki na pokopališču sumljive sence, o katerih bi lahko mislil, da so strahovi, če bi ne vedel, da se po naukih svete katoliške cerkve pred sodnim dnevom živ nihče ne vrača na ta pokvarjeni svet.

Enkrat so povabljeni tja možje, drugi ženske, potem fantje in dekleta, pa tudi mladina iz srednjih in ljudskih šol, ker gre za sveti boj proti nemoralnemu liberalnemu časopisju, ki naj ga vrag vzame ob vsej krščanski ljubezni do bližnjega.

Bog ne rabi gumbov

Sedaj smo dobili celo novega duhovnika, ki ima nalogo povzročiti »versko« življenje na povsem trdni in zanesljivi podlagi. To podlago je pričel ustvarjati nedavno s svojimi pridigami v cerkvi sv. Kristofa. Kakor pripovedujejo žene, ki so ga čule, je bila ponovna vsebina njegovih pridig približno takale:

«Če hočemo urediti našo cerkev in povzročiti naše versko življenje, so nam potrebni predvsem darovi. Vsakdo lahko kaj da. Kdor ima veliko, naj da veliko, kdor ima malo, naj da malo. Vse za božjo čast in slavo. Naj ne bo nikogar, ki ne bi ničesar dal. Denarja nam je predvsem treba. Tisti, ki mečejo v puščico gumb, pa si naj zapomnijo, da jim bo tudi bog na sodni dan plačal z gumbi. Kaj mislite, grešniki, da se bo bog pustil z gumbi podkupiti? Bog ne rabi gumbov. Kako naj delamo v božjo čast in slavo z gumbi, grešniki? Zapomnite si dobro moje nasvete, besede, da ne bo joka in skripanja z zobmi! Amen.

Tako je pri nas za Bežigradom, kjer pravilo, da je samo poleti zabavno, ko je dovolj svežega zraka in se vidi na vse strani na hribe in planine. Tudi pozimi imamo zabavo, samo polskati jo je treba. Za dobro zabavo je seveda treba denarja, kaj bi z gumbi? Za gumbje in morda še za zarjevele od starih hlač se ničesar ne dobi. Niti pri solarjih nimajo dandanes nobene cene več. Prosite, grešniki, ki jih mečete v cerkvene puščice, da vam na sodni dan, ko bomo stali vsi izenačeni in ravnopravni, papeži, cesarji in kralji, škofi, fajmoštri, kaplani in mežnariji, uradniki, sluga, hlapci in delavci in sredi med njimi tudi klerikalni in liberalni novinarji, vsi enaki, vsi brez oblik pred najvišjo sodbo, ne bodo teh gumbov šivali na goln kožo!

Gospod, ki je tako rohmel v cerkvi proti gumbom, se je menda vrnil v domovino iz dežele dolarjev, kjer imajo gumbi še veliko manj cene kakor pri nas. Ali pa je morda za denar zato tako vneto agitiral, ker je predsednik bežigradske cerkvene občine bačni ravnatelj?

Kdo bi znal vse to presoditi? Za enkrat

dovolj, pa še drugič kaj o bežigradskih gumbih, če ne bo drugih senzacij.

Rožna dolina

Čeprav Rožna dolina ni ljubljansko predmestje kakor Vodmat ali Kurja vas, vendar stanuje v njej toliko Ljubljančanov in je toliko Rožnodolčanov, ki so ves dan v Ljubljani in hodijo v svojo vas samo spat in jest, da je prišlo v navado, da smatramo samostojno vas Rožno dolino, ki spada pod viško občino, za najzanimivejši in najoriginalnejši ljubljanski predmestje.

Na kaj so ponosni

Originalna in zanimiva je Rožna dolina in zaokrožena, ker se je razvijala samostojno. Ni čakala na milost in nemilost drugih, temveč Rožnodolčani so sami pletli v roke in si zgradili republiko z lastnimi hišicami, vrtovi, cestami, itd., z vsem, čemur se čudi in kar jim zavida sleherni gost.

Le tako si moremo razlagati ponos Rožnodolčanov na vse, kar imajo. Žive do kaj patrijarhalno, poznajo se med seboj, pomagajo si med seboj, skratka: složni so in samozavestni kakor prebivalci kake vasi na deželi. Upravičeno se pri priliki pohvalijo, da so ustanovili prvo olupševalno društvo pri nas, ki mu gre glavna zasługa, da je Rožna dolina danes najbolj idilično predmestje Ljubljane. To se pravi, ni še predmestje, kajti Rožnodolčani se ne predajo kar tako. Pač bi se radi priključili mestu, zavedajo se, da je v slozi moč, na drugi strani bi pa radi obdržali vse privilegije svoje republike. Tudi to se bo uredilo sčasoma, menijo sami.

Kajti Rožnodolčani so vztrajni in energični ter dosežejo vse. Tako so tudi doslej, da imajo v kuhinjskih vežah vodovodne pipe, ki jih zdaj še snažijo vsak dan s sidolom, da se zabljuje že od daleč. Vodnjaki na dvorščini so s tem obsojeni. Voda iz njih se zdi Rožnodolčanom vedno bolj kalna in nečrasta, uporabljajo jo le še za zalivanje. Sčasoma bodo še vodnjake zasuli. Za tiste pa, ki še niso zmogli, da bi si napačili vodovode, so pa vodnjaki še dobri. Trde celo, da se je voda v njih izčistila, kakor v kljubovanju, konkurentom vodovoda, ki jih je izpodrinil kakor avtomatiki izvoščke. Ceste so sicer razdrapali z napeljavo vodovodov, da so blatne in grčave, pa tudi to se bo sčasoma uredilo, menijo sami Rožnodolčani.

Red mora biti

Omenili smo že, da so Rožnodolčani solidni ljudje. Žive v medsebojni slogi in čuvajo strogo red v svoji vasi. Red mora biti! Je njih najvišje in prvo načelo. Zato je Rožna dolina tako svojevrstna. Tu ne opaziš razcapanosti, izstradanosti otrok umazanih in zanemarnjenih cest, kar je značilno za predmestja, kjer prebiva proletarijat, ki gara dan za dnem v tovarni in nima ne časa ne veselja, da bi se brigaš za deco in red. Tu pa tam se stopajo paglavci in razbijejo šipo tudi v Rožni dolini. Tudi Rožnodolčani zahajajo radi v svoje gostilne k »Jeločniku« v »Rožno dolino«, in k »Francelmu«, kjer se najraje paomemo o vseh zanimivostih no tranje in zunanje politike Rožne doline in tuzemstva. Razgrajanja in pretopa pa ne trpe. Če se še najde med njimi kak vročekrvnež, ki bi rad meril moč svojih pesti ob trdoti drugih butic gre na »melec«. »Pod klanček« kjer gotovo dobi priliko, da se spopade s sovražnikom iz mesta. Ne, v domačih gostlinah se pa Rožnodolčani ne tepo. Red mora biti! Tudi nacukajo se ga Rožnodolčani sem pa tja. Pa to se pripeti vsake-mu poštememu Kranjcu. Le da imajo Rožnodolčani ob takih prilikah težavnejše stališče. Namreč glede orjentalce, ko ni hme in so nože slabe ter oči podesetorijo številke rimske in arabske na tablicah, ki označujejo ulice. Številke si človek težko zapomni, zato se je iz krogov vinskih bratcev sprožila misel, da bi se imenovala z imeni slavni in zaslužnih naših mož in ne z rimskimi in arabskimi ciframi. Tako bi si lažje zapomnili imena svojih ulic in bi lažje prišli domov, nego sedaj.

Pa lepa dekleta

Tudi ne gre, da bi popisovali samo Rožnodolčane in zapostavili Rožnodolčanke, ki so bistven faktor v vasi. Sami Rožnodolčani in posebno Ljubljanci in fantje iz

vse viške občine vedo prav dobro, da je Rožna dolina s svojimi lepo urejenimi vrtovi in hišicami ter lepimi dekleti najbolj idiličen in primeren kraj za vasovanje in ljubezen. Tu je še mogoče ob luninem svitu potrkati na okno nizkih hišic, romantika ljubezni tu še ni izumrla. Iz vseh teh razlogov in še iz raznih drugih je upati, da nam v doglednem času vzide iz Rožne doline nova filmska zvezda.

Kakor en mož so Rožnodolčani nedavno tudi protestirali proti »šundu« iz Zagreba ter tako izpričali, da tudi v kulturnem pogledu niso zadnji. Danes ni več Rožnodolčana, ki bi podpiral zagrebške čufite s kupovanjem »šunda«. Krvnim osvetnikom in Muratjem ter Krjavim Musolinijem je v Rožni dolini za vedno odklenalo.

Prosveta

Betelehemska legenda

K snočni premijeri.

Pavel Golia je napisal že dve mladinski pravilnični igri. Zlasti »Peterčkove sanje« so se mu posrečile in jih radi vpirizarajo po naših odrih. Njegova »Triglavska bajka« je polna misli in aktualnih namigavanj, ki so svrhi igri manj ugodni; vendar igra po pestrosti prizorišč in poetičnosti občutil vedno ugaja. Tiste pristno otroške naivnosti in bujnosti dejanja, ki je predvsem potrebna mladinskiim igram, pa je v obeh vendarle premalo. V Goli je za dramatik na eni strani preveč lirike, na drugi strani pa preveč tendenčnosti, aktualne miselnosti, da bi njegove drame na izbrano psiho učinkovale neposredno in čisto iskreno. Liriki, ki filozofira, mladinski dramatik, ki polemizira, rad zahaja v dolgozgovnost, ki so dramatičnosti na kvar. Nočem citirati tistega znamenega »Politsch Lied...«, dasi je njegova aplikacija jasna.

Novemu svojemu dramatičnemu delu je dal Golia kar dva naslova: Betelehemska legenda in Kralj brezpravnih. A noben ni točno pravičen, dasi podajata oba skupaj vsaj deloma vsebino. Glavna oseba pa je vendarle Herod. Golia sam imenuje svoje delo le »Pet oderskih slik«. Torej niti drama, niti tragedija, niti ljudska igra. Kakor bi se ne mogel odločiti za nobeno obliko. Tudi glavne junaka, Heroda, ne privede do končne katastrofe, in se zaključuje peta slika z živo sliko v Egipt bežeče sv. družine.

V splošnem moramo reči zopet: preveč govorjenja in razpravljanja ter premalo dejanja na odru. Celotno najvažnejši dogodki se dogajajo za sceno, na odru pa gledamo le njih odmev in posledice. Zelo ostro so naslikane vse glavne osebe in je Golia v njih dosleden ter iz večine krepak. Herod, Sadok Etan, Zorobabel in Rifa so dobre, žive figure, zato tudi igralci zahvalne vloge. Vse dejanje je zaletlo s historičnega socialnega vidika; na eni strani zaslužnjem in izkoriščani ljudje, na drugi oholi sladostni Rimljani, proletarijat in kapital, pacifisti in militaristični absolutizem. Golia se dotika tu cele vrste problemov in vprašanj, vedno z vidika biblije in historije, a odblesti dialogov obešava tudi sodobnost ter se čujejo kot simboli današnjosti. Komunizem, antiliterarizem, pacifizem, fašizem itd. Nad vsem plava vera in zaupanje v bodočega Mesijo, ki prinese človeštvu mir in bratsko ljubezen, ki dvigne zatirance, osvobodí brezpravnike, odpravi vse nasilstvo mogočnjakov in kapitalizma.

Predstava je bila prav dobra, iscenacija okusna in so glavni igralci gg. Rogoz, Lavar, Skrbineš, Lipah in Bratina ter g. Šarčeva želi popoln uspeh. Avtor je bil pozvan pred zastor in je prejel venec. Žal, da je bila predstava zaradi sočasne operne premijere manj zasedena, kakor bi zaslužila.

M. R.

Gledališki list št. 6 je pravkar izšel. Njegova vsebina je posvečena v celoti spominu Ivana Cankarja. Na uvodnem mestu prinaša poetični govor prof. A. Sovreta, ki ga je govoril pred slavnostno premijero »Lepe Vide« 11. t. m. v dramskem gledališču, nato sledi toplo pisano Pismo Fr. Lipaha in končno pogojena razlaga Cankarjeve dramske pozitivne »Lepe Vide« iz peresa F. Finžgarja. Gledališki list (urednik C. Debevec) se narača pri gledališki upravi, naproday pa je v vseh knjigarnah in pri gledaliških vratarjih. Celoletna naročnina (20 števil) znaša 50 Din, za abonentne 30 Din, posamezni izvidi po 3 Din. Občinstvu list najresneje priporočamo.

Kupujte „Zvezdanko“

Jutri premijeral!

DOLORES DEL RIO

omamljiva CARMEN iz filma »Ko te ljubim čuvaj se«, nepozabna KATJUSA iz filma »Vstajenje« se vam predstavljata za božične praznike

v novem slajzu Lot

Jutri premijera!

„Rdeča plesalka iz Moskve“

Nežna ljubavna idila lepe mladenke in stasitega elegantnega ruskega kneza, ki gu predstavlja idealni ljubimer

Charles Farrell

Drama iz prvih dni ruske revolucije!

Film, ki si na mah osvoji srce!

Predstave na Božič in na praznik Sv. Štefana ob 3., pol 5., 6., pol 8. in 9. uri.

Rezervirajte vstopnice v predprodaji dnevno do pol 13. in od 14. ure dalje.

Telefon 2124.

ELITNI KINO MATICA

Eni tako, drugi drugače, kakor kdo more in zna

J. Zupančič

Svetonočna pesem

V leseni baraki za mestom je sveti večer,

Mati rahitično dete v naročju drži.
Po nedrjih tiplje, od rojstva proketo,
v solzah in strahu spočeto,
v dežju in mrazu rojeno.

Mleka išče, k materi se prisese
pa sta prokleta oba —
mati in dete, dete in mati.

Mati od mraza drhti,
Glad ji zre iz oči,
Sama bi pila mleko, sesala bi kri,

da bi pregnala mraz iz kosti,
ki jo gloda noč za nočjo,
pa ga ni, še za njo ga ni.

A kri — od kod naj vzame kri,
kako naj dete doji brez krvi,
ko pa na sveti večer
vso ji izsesal je vampir?

V leseni baraki za mestom je sveti večer,

mati dete drži v naročju in plaka,
ona plaka, dete plaka:
baraka, baraka, baraka.

V sveto noč zapel je veliki zvon
pesem bazilik, v marmor in bron

odeti, pesem škrlata, himno zlata in srebra,

svile, kristala, sijaja, razkošja, moči,
slave, sovraštva, laži, palač, katedral
poje nočjo ta veliki stolni zvon.

Visoko gori v linah visi in doni,
od leta do leta, dan za dnem,
noč za nočjo, vsak sveti večer
poje in kliče glas katedral da bi

vstal,

da bič bi vzel in pogljal
iz svetišča sodro v sveto noč

On, ki vsako leto na sveti večer
v tisočih cerkvah rodi in živi
samo na jeziku pismarjev, Pilatov,

Judežev in farizejev.

A v srcih ga ni: že dvatiso let
poslušal to pesem ves svet,
ves Rabilon lesenih barak,

vsoda katedral kriči do neba da bi vstal.

Pa ga ni, ker sedi na njem vampir,
ki pogljal je mater in dete v barako,
a sam si nadel je škrlat.

na vrat si obesil je križ, škapulir,
pod njim je pa ves krvav, ves gnil.

Božič v želodcu

Božič v želodcu ali božična gastronomija — to je poglavje zase. Nista pa samo ljubezen in umetnost internacionalni, marveč je lepo in okusno servirana miza tudi lahko po vsem mednarodnega značaja. O tem se da de batirati. Sicer ima vsak narod baš za božice svoje posebne običaje, zlasti na polju kulturne umetnosti. Toda lahko ste prepričani da Parizan za božič ravnotako obira kurja bederca, kakor jih mi, če jih imamo. Razlika je samo v tem, da on pravi poulard, mi pa putka.

Toda pustimo to. Nas bolj zanima, kako naši ljudje reživljajo praznike, kakšne kulturne užitke si pripravljajo in kako se maste, Sicer naši ljudje v plošnem niso epi kurejci, toda so med njimi nekateri, ki bi delali čast najrazvijašnejšim gurmanom in ki si za praznike privoščijo dvojno mero. Seveda si siromak ne more privoščiti za praznike dvojnega veselja, ker — nima denarja. Pa poglejmo, kako preživijo praznike oni, ki ima kaj pod palcem.

Recimo, da je oženjen in da ima velik tek. to se pravi, da si za praznike lasti pravico, da se njegova miza kar šibi pod težo dobrot. Njegova boljša polovica, ki si tudi rada privoščaj kaj dobrega, ima že tri tedne popreje skrbi. Na trgu kupuje gosko, ki se ji zdi vse preveč kumra. Zato jo doma pridno šopa in krmi, da se kar vidno debeli. Toda z gosko še ni rešeno vprašanje božične aprovizacije. Peptek, njen sinček, je navdušen tudi za purane. In milostiva se pogaja tudi z Bosancem za debelejša purana. Za dve stari možje obliki ga je zamenjala, pa še dva kovača je navrgla. Sin kršne Bosne je bil zadovoljen.

Na božičnem repertoarju pa mora biti tudi karp, ki ga kupi dva dni pred prazniki. Pa

prepelice je tudi vzela za vsak slučaj, da ne bo zmanjkalo za praznike. Tako zapeljivo so bingljale pred delikatesno trgovino. Ah, in kmalu bi bila pozabila! Jetera pašeta je že oddavna specialiteta njenega moža. In tudi za jegulje se nadišuje. Za hčerko je kupila datelje in banane. Eksotične stvari ji zelo teknejo. Se tri kozarce kalifornijskega sadja, eno veliko praško gajet, pet kilogramov orehov in rozin, 2 kilograma masla, par steklenic najboljšega vina in tri šampanjka, pa je menda vse opravila. Ves teden pred božičem pripravljala, iz kuhinje neprestano uhaja vonj po kulinarinih dobrotah. On je že kar nestrpen in po malem pokuša že pred prazniki.

Potem pride težko pričakovani božični večer. Meni je bogat in pester. Kaj bi pripovedovali. Saj veste, kako je. Dobra kurja juha, potem cvrti kapri in majoneza, za karpi gos in za spremembo repertoarja kos pogache. Suha grla namočijo z rizlingom in cmokanje se nadaljuje. Potem pride na vrsto najizbranejši repertoar. Okusno garnirana svinjska pečenka, ki jo zalijejo s šampanjem. Po svinjini je deset. Zelodec sicer glasno protestira, toda naglo pripravljena turška kava ga potolaži. Vsem se že ustavlja, toda kdo bi odnehal. Kalifornijsko sadje je vendar tako dobro in čajno pecivo tudi. In gospod, ki je preprčan, da lahko še zmore, si odpre suknjiti in telovnik ter zrahlja blatni jermen. »Saj sem vedel, da zelodec samo zato protestira, ker je preščenjen. — si misli na tihem, poželjivo pogabi še eno bederce in loti se hrustanja tako, da mu kar mast kaplja s tolstege obraza. Milostiva pije sifon, češ, da zelodec lažje prebavlja. Končno se je vsem le ustavilo. Zadnji neha gospod ...

To je začetek, kakaj drugega dne nadaljujejo. Opoldne in zvečer. Zopet pester program. Najpestrejša, najizbranejša, kar si morete misliti. Pravcata lukulitna pojedina. Zelodec se sicer upira, toda zaman. Čemu pa so prazniki in čemu smo kupili?

Tako je pri onih, ki imajo in ki so v tem pogledu razvajeni. Kaj zato, če zelodec razsaja, mar jim je, če se buni. Bo že odleglo. Če pa ne bo, pojde pač gospod v posteljo. In seže žena v domačo lekarno, postreže mu s Hofmannovimi kapljicami, skuha mu kamilični čaj, a na trebušček mu da gorke pokladke. Ne gre ji v glavo, da je siromak obolel. Saj je vendar samo dobro jedel. Morda se je malce preveč nabasal, ampak najbrž je bila gos prestara in mu je obležala v želodcu. Morda gajet ni bila dobra, morda ...

In tako dalje. Ker je gospod vedno bolj slabo, mu pomaga s praški. Tudi Franc Joževa grenčica je tako koristno sredstvo in če se to ne pomaga, mora priti ricinovo olje.

Tako preživijo oni, ki se preveč založijo za praznike. Rečeš, ki je in mora biti zadovoljen s krompirjem v oblicah, je pa vsaj toliko na boljšem, da mu po praznikih ni treba kurirati želodca. Za Franc Jožefovo grenčico ima izdatkov in tudi ricinovega olja mu ni treba piti ...

Božič v barakah

Težko je življenje »barakarjev«, kakor so jih krstili ljubljanci. Po barakah veje čuten mir, ki ne boža srca z božično romantiko, namreč ga pritiska s tlom kot jetnika v kazematah. Stanovanja so v mali izmji polobna starim in smrdljivim ječam in kazematom.

Ko se nad mestom zmrača, ko začne tisočere električne luči, zabrie po barakah »skromne petrolejke. Ob umazanih stenah, kjer je le redko videti kako sliko, odmeva mrmanje in šepetanje barakarjev. Vse je pritaeno, mirno in molče. Po tišini prekinje včasih obupen klic malčka:

«Mama, kruha! Lačen! Zebel!»

Moti mir težak kašelj bolnikov, a drugače vsi barakarji, izmučeni po težki borbi za vsakdanji kruh, mrko posedajo okoli starih, že izrabljenih železnih peči in si ogrevajo premrzane ude. Ko poneha v peči ognj, se takoj prikrade skozi špranje in ukuje mraz, ki ljudem niti pod posteljno odejo ne prizanaša.

Pred dnevi smo objavili kratko, na hitro zbrano statistiko o številu stanovalec barak. Cenili smo jih na 300, mirno pa lahko trdimo, da stanujejo po barakah še vedno okoli 500 nesrečnežev. Stevilo se zadnji čas meja, ker se je pričelo ravno pred božičem pravo preseljevanje barakarjev, ki se selijo

v odkazana jim stanovanja, večinoma na Vodovodno cesto, a njih mesta okupirajo novi deložiranci. Človek, ki se hoče le z nekoliko dobre volje zanimati za socialne in zdravstvene razmere po barakah se nehoče vprašati, kako je kaj takega mogoče in kam je izginil socialen čut, kam srčna omika in kam ljubezen do bližnjega.

Ob Dunajski cesti

Tik ob Dunajski cesti, po kateri drve neprestano lukuzni avtomobili, na Černetovem svetu stojiša dve leseni baraki, dve živi priči stanovanjske bede in gorja. Ko so pred leti del ob cesti stoječe barake podrl, so našli pod prelukuzanim in trhljnim podom kar celo jezero, kjer se je zbirala vsa deževnica in ob vročih dnevih je smrdelo daleč na okrog. Drugi del te barake še stoji. Tudi tu mora biti pod podom smrdljiva voda, kajti človeku, ki stopi s svežega zraka, že na pragu kuhinje zasmerdi po gnibli. Stopite v ozko, tesno, mračno in vlažno kuhinjo! Vljudno vas pozdravi mlada inteligentna žena nizarskega pomočnika, mlada mati, ki z vso ljubeznijo in nežnostjo laša življenje svoji hčerki Roziki. Na deklitinem bledem obrazu se vidijo sledovi težkega življenja v baraki.

— Kako živite, mati?

— Kako živimo? Poglejte! ... in v pretrganih stavkih je nadaljevala. ... Slab zrak. Smrad ... Težka pljuča kot svinec ... Kuhinja je kurkni ... Zalostno je nam življenje! Moramo poginiti, če pojde tako naprej. Vsi smo bolni. Vedno pri zdravniku. Se poleti je tu neznoosno ... Strop je ves luknjast in trhel. In kadar dežuje, teče notri kot bi lilo iz škafa. Mašimo, kolikor moremo. Oglejte si našo sobo! Imela sva novo pohištvo, a vse je pokvarjeno. Se vsega pohištva ni mogoče morem giniti. Se vsega pohištva ni mogoče lepo namestiti. Eno mizo je mož kar na strop pritrditi.

— Kako dolgo že bivate v baraki?

— Že peto zimo. In v taki luknji! Človek bi se zjokal. Tak škandal tu ob glavni cesti. Nihte se ne gane, ker gospodje ne občitajo na sebi te bede. Smrad je huji kot v najbolj zapuščenem hlevu. Se za živino je na kmetih bolje preskrbljeno.

— Koliko plačujete najemnine?

— Sprva 80 Din na mesec, sedaj nič.

— Ali si je kaka komisija ogledala barako?

— Bilo je že več komisij. Vsi gospodje so rekli, da ni mogoče človeku tu prebiti. Pa nišesar ne ukrenejo. Koliko prošelj je že moč vložil za drugo stanovanje! In skromen bo naš božični večer, kajti zaslužek je majhen.

Potrkali sem na vrata druge ob bližnjem zidu zgrajene barake, v kateri je nekoliko večja kuhinja z dvema pregarjenima sobama. Stanuje v nji mlad mizar z ženo in malim sinčkom. Ista šlika. Tema, plesnoba in vlaga. Edina razlika je ta, da si je napravil večji štedilnik. Z velikim trudom popravila podrtijo, znaša deske in drugo, da se ubrani hude zime. In potolžil je:

— Že osem let prebivam v tej luknji, popre ob cesti, sedaj ob zidu. Vprašate, kakšen bo naš božič? Skromen. Tih in pobožen. Spominjati se bomo davnega božiča. Delam samo sedem ur na dan in zaslužim na mesec toliko, da ne morem ne živeti, ne umreti. Vsako leto je za nas slabše. Te večne krize!

— Ali ostanete še dolgo v baraki?

— Spomladaj se moramo preseliti, ker potero barake in zgrade novo veliko hišo, v kateri, kakor pravijo — bosta tudi kavarna in lekarna.

— Oprostite, še nekaj! Kje imate stranišče?

— Tamle na sredi v tistem »silderhausu. Med vojno so bile tu vojaške pralnice in sredi je stala vojaška straža.

— Gospod, neznoosno je naše življenje. Povsod plesnoba in pod posteljo so celo rast gobe. Vložila sva več prošelj za drugo stanovanje, doslej ni nič pomagalo in še rekli so nama: Dokler ste pod streho, je še dobro, se je oglasila simpatična mizarjeva žena.

V pozabljeni baraki

Tam za Bežigradom pri Hranilnicah hišal stoji dolga in visoka baraka. Med vojno se bili tu hlevi in vojaške pisarne. Ta baraka je skoro pozabljena, a vendar prebiva v njej osem let številna kolonija barakarjev in še danes je šest strank, ki imajo približno 20 otrok v starosti od 1 do 10 let. Baraka je

last privatnikov, katerim plačujejo stranke približno 30 Din mesečne najemnine. Med nesrečnimi stanovaleci je tudi vdova državne uradnika in rodbina železniškega nameščenca. Prebivajo pa v baraki tudi deložiranci, ki so našli tu zavetje, dokler ne dobe primerne stanovanja.

Mrak je legel nad mesto, okoli te barake in notri vlada tema. Tesno postaja človeku, ko stopi v barako. Izenega kota se čujejo obupni klici malčka: Mama! kje si, Olga pridi sem, lačen sem. Z druge strani pa slišiš glas mladega moža, ki se pograva s svojimi otroci in jim poje. V skrajni stiski in brezposelnosti še ni obupal. Vrata je odprl in pozdravil obiskovalca kot invalidni mizarški pomočnik, rodod Ljubljančan. Po prevratu je bil v Mariboru borec generala Maistra. V znamenju uporu je bil ranjen v desno stegno. Pomezeje je bil zaposlen v vojskem arzenalu v Ljubljani, toda l. 1926, sredi največje krize, je bil reduciran. Med delom v arzenalu si je poškoval tudi desno roko.

— Ali ste dobili za to kako nezgodno podporo?

— Niti vinarja! Se tistih prispevkov, ki sem jih plačeval za penzijo — kakor so rekli — nisem dobil nazaj. Sedmi božič že zmrujem s svojo družino v teh podrtijah.

Mlada gospodinja, deložiranka je pa pripomnila:

— Vsa naša družina je raztresena. Eden tu, drugi tam. Ne vemo, kje naj bi si postavili majhno božično drevesce. Med to trohno bo in vlago naj bodo veseli božični prazniki?

Nekaj božičnih misli

Že precej časa se v božičnem času v najrazličnejših varijantah kliče: »Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje ...«. In pojedo se kolači, dobra volja mine, pa gre zopet vse po starem naprej v znamenju boja in sovraštva.

Prav tako doživljamo že precej časa, da so prav tisti, ki so predvsem poklicani razširjati nauk ljubezni do bližnjega, katere simbolj nam je božič, najstrastnejši razširjevalci sovraštva. Zato ni prav nič čudnega, če smo po več kot 1900 letih doživeli strašno svetovno klanje, če v najbolj katoliški državi Italiji preganjajo in vlačijo po ječah ljudi, ki niso zakrivali ničesar drugega, nego da se poslužujejo svoje naravne in božje pravice, svojega materinskega jezika, in če prav nekrščansko preganjajo tudi drugod ljudi, ki nimajo moči za obrambo.

Izgledov imamo vedno dovolj. Dočim se je Jezus, veliki socialni reformator, rodil v hlevu na slami in je pozneje govoril, da sin človekov nima niti kamna, na katerega bi položil svojo glavo, se pri nas njegov namestnik, voditelj struje, ki zatruje, da nosi s seboj Kristova naša ljubezni do bližnjega, bori v njegovem imenu za premoč enih nad drugimi, za oblast nad tlačnimi, za enakost, za krivico proti pravici, za kar mu služijo tudi bajonet, pendreki in ječe.

Jezus je bežal pred Herodom, njegov namestnik pa je stopil na Herodovo mesto in po 1928 letih preganja še vedno neobgleno dete, ideja svobode, enakosti, ravnopravnosti, bratstva.

Ali je morda slučaj, da se je letos prelila v Narodni skupščini bratska kri v času, ko je bila najbolj »katoliška« in najbolj »krščanska« stranka v naši državi v vladi? Ali bi morda kaj — Puniša Račič dvignil svojo z revolverjem oboroženo roko, če ne bi vedel, da je zaveznik njegove stranke mož, ki je javno izjavil, da se je zvezal s hegemonisti na življenje in smrt?

Casopisje clerikalne stranke tako rado podarja, da je treba tudi vse javno življenje prenoviti v Kristu. In kaj je njegov predstavnik, ki zavzema prvo vodilno mesto v državi, ki ima v rokah vso moč državne uprave, storil, da bi v javno življenje naše države, zanesel onega Kristovega duha, ki se izraža v ljubezni do bližnjega? Kako je skušal prenoviti po 20. juniju, ki je prinesel prelite bratske krvi, razdrapane razmere v Kristovem duhu? Sejal je mržnjo in žanje vihar.

Dokler ne bo beseda meso postala, ne moremo verjeti v dobro voljo tistih, ki drugače delajo kakor govore. In zato nam letošnji božič ne more prinesiti miru, ki si ga želimo.

Ako hoče priti naš narod do miru v brat-ski slogi, ki je bila letos tako kruto kršena, se mora znebiti predvsem krivih prerokov, ki ubijajo v njem dobro voljo za sporazum in pokloni našemu bogu, edino zveličav-nemu, edinemu resničnemu vladarju zemlje. Okrog tega boga zbrani bi ne bili več hlapi in gospodarji, ne Kitajci in Francozi ne beli in črni, ne tlačani in tlačitelji. Bili bi samo ljudje, dobri in slabi, močni in šibki, vitezi in berači duha, kakor so jih pač rodile matere. In naš bog bi da vsakemu svoje, vse bi sodil pravično po njihovem delu. Na polja, v rudnike in tvornice bi pošal s krepkimi mišicami obdarovane, v delavnice znanosti in umetnosti bi stopili vitezi duha, plevel in osat bi pa populil, da bi ne izpodjedal zdravih korenin.

Tak bi bil naš sveti večer. Našemu bogu bi ne bilo treba katedral, ne papežev in kardinalov v zlatu in škrlatu. Naš bog bi ne sovražil Turkov, če so dobri in pošteni, če delajo in žive od sadov svojega truda. On bi tudi ne lagal v božjem imenu, da lahko postanejo Turki na cesarjev ukaz naši prijatelji. On bi v večjo božjo slavo in zveličanje duše ne sesal iz reveža zadnjih sokov, da se morejo njegovi »služabniki« valjati v izobilju po palačah in izrati komedije po katedralah. On bi ne zahteval, naj ga samo poslušamo, ne pa tudi gledamo. Njegovo obličje bi bilo jasno, njegovo delo čisto, njegov nauk resničen. Vsi bi ga lahko gledali, vsi bi lahko živeli in delali, kakor živi in dela on. In ne bil bi, kakor je bog vitezov teme. On bi

podlagi vzvišenega načela popolne enakopravnosti. In krivi preroki so vsi, ki drugače delajo kakor govore.

Ali ni Krist rekel: »Ne ubijaj, kdor pa ubije, zapade sodbi?«

Ali ni tudi rekel: »Varujte se lažljivih prerokov, ki prihajajo k vam v ovčjih oblačilih, znotraj pa so grabežljivi volkovi. Po njih sadovih jih spoznate. Ali se morda tere s trnja grozdje ali z osata smokve?«

Kdo so ti lažljivi preroki? Sv. pisom jih takole opisuje: »Na Mojzesov stol so sedli pismarji in farizeji. Vežejo težka in neznoosna bremena in jih nakladajo ljudem na pleča, sami jih pa še s prstom nočejo ganiti. Vsa dela svoja pa delajo, da jih vidijo ljudje. Razširjajo si namreč molilne listke in delajo velike robove oblačilom svojim in ljubijo prve prostore pri gostijah in prve stole v shodnicah in pozdrave po ulicah ter da jih ljudje imenujejo: »Rabli!«

Zalosten božič preživljamo Srbi, Hrvati in Slovenci. Razprli so nas krivi preroki, ljudje z zlo voljo. Zato ne velja poslanica o miru njim, ki so naš narod razdvajali s preliva-njem krvi, ampak tistim, ki žele in ki stre-me za tem, da bi bili vsi državljani enako-pravni in da bi delali v bratski slogi za svoj skupni napredek.

V tem smislu želimo vsem našim prijateljem čestit božič!

Humoristični kotichek

Fatalna številka.

Ona: Čuj možiček, zdi se mi, da ni-sem pripravila dovolj jedi za naših 12 gostov.

On: Takoj grem iskat 13. gosta, da bodo drugi izgubili apetit.

Pri kartah.

— Kaj, ti goljufaj?

— Da, drugače ne gre. Dokler sem igral pošteno, sem vedno izgubljal.

V šoli.

Učiteljica: Če rečem »bila sam le-pa«, je to pretekli čas. Zdaj mi pa po-vej, Franoka, kaj je, če rečem »jaz sem lepa«.

— Laž, gospodična.

Kapelnik in violonist.

— Čujte, prijatelji, vi ste za štiri takte naprej.

— Res je, mudi se mi namreč na vlak.

Čez ulico.

Madžarski vojak je prišel v Prago in nekega dne mu je zadišalo pivo. Za-gledal je nad gostilno napis, kjer so bi-le navedene cene: pilsensko 1.30, smi-chovsko 1.20, črno 1.10, čez ulico 1. Vojak je vstopil in sedel.

— Izvolite? — je vprašal natakara.

— Vrček piva.

— Kakšnega, prosim?

Madžar je malo pomislil in odgovoril: Onega čez ulico.

Dednost.

Mati: Moj sinček ima oči po meni, usta pa po mojem možu.

Sinček: Hlače imam pa po svojem starejšem bratu.

Ništa se razumeli.

Gruvernanta: Milostiva, otroci so da-nes zelo razposajeni.

— Pošljite jih k meni, da jim kaj za-pojem.

— Tega se tudi več ne boje.

Praktični šef.

Trgovski potnik brzojavil svoji tvrd-ki: Včeraj me je zadržal strahovit vi-har na pustem otoku. Brzojavite na-vodila.

Brzojavni odgovor: Smatrajte, da ste včeraj nastopili dopust.

Logika.

Žena možu, ki se je vrnil pozno do-mov: Kje si bil?

— Na pokopališču, dušica.

— Križ božji! Kdo je pa umrl?

— Vsi, ki tam leže.

Odziv na oglas:

— Ali se je kdo odzval na vaš oglaš, v katerem iščete ženo?

— Sto se jih je odzvalo.

— A kaj pravijo?

— Vsi pravijo: Vzemite mojo ženo.

I. Zupančič

Naš sveti večer

Nocoj je sveti večer, a ne naš. Križ visi na nebosklonu, od vzhoda do za-pada, od severa do juga je razprostril svoje lesene roke. Strašno znamenje zmage zla nad dobrom, samotni žig trpečih, ponižanih in razžaljenih. Ta križ je bil naš, nas mladih kovačev. Dvatisoč devetsto osemindvajset let že kujemo, mi mladi kovači, noč in dan, od zore do mraka, v žuljih in znoj, v dimu in sajah, na zemlji, v oblakih, na kopnem in na vodi, v rudnikih in plav-žih kujemo, da bi prekovali zarjavele meče. Pa je rja močnejša od ognja, me-čji rjave v nožnicah, a mi krvavimo, na-še mišice omagujejo, križ je nam padel iz rok. Prišli so in zavijetli so ga na visoke zvonike katedral, vitezi teme. Pozlatili so ga, da bi se ne poznala na njem kri, da bi ne bil z žebli prebit. V tem znamenju so zmagali. A križ je bil naš, nas mladih kovačev, dokler je bil še krvav in dokler niso potegnili žeb-lice iz njegovih rano. Nam je bil dan le-sen, krvav, z žebli prebit, da bi zma-gali z njim, da bi nas rešil vitezov teme.

Vsa zemlja je bila naša. Ko se je iz-vila iz nedrji vesoljstva, ta naša vesolj-na rednica, še ni bilo katastrof. Pa so

prišli vitezi teme in razdelili so si jo. enemu vzhod, drugemu znan, temu rudnike, onemu morje, enemu gore in les, drugemu doline in livade. A mi večno mladi kovači železnih mišic in plahih src smo kovali mečnike da so dali vitezi teme cesarju kar ie cesar-ievoga in bogu kar ie božiega. Že dolgo kujemo in mnogo smo nakovali! Z našimi žulji so prepreželi zemljo z želez-no mrežo, nemi kurirji drve po nji na vse strani, moria in reke orileo s sa-dovi našega truda, v zemljo smo jim izrili rove, da hodijo po železo in ieklo za naše verige in tonove, pod oblake jih je zavijetli naš mladi duh, da me-čejo na nas strupene pline, države smo jim uredili in zakone pisali, da nas go-nijo v temnice in pošiljajo v klavnice. A mi kujemo, od zore do mraka, »hti-mo težka kladiva, vsak udarec je nova veriga, vsaka kaplja znoja nov top, vsak zamah nova temnica. Razmnožili so nas in razdelili, jezike so nam zme-šali, enemu so pustili kladivo, drugemu meh, tretjemu palico, četrtemu meč, da odseka glavo, ki se ne ukloni nasilniku.

Mnogo je nas in vsi smo eno. En jezik govorimo, enih smo misli, en cilj imamo, eno vrednoto priznavamo in pod skupno peto ječimo. Pa se ne razu-memo, ne moremo si stisniti rok, ne znamo kovati zase. Da je križ še lesen, da kri na njem še ni pozlačena, da ne

Nekaj, kar vsak rad čita in tudi vsakega zanima

Najznamenitejša kaznilnica na svetu

Sloviti Sing-Sing v Ameriki je moderno urejena kaznilnica, v kateri imajo kaznjenci na razpolago vse, kar rabijo za razvedrilo in zabavo

Dr. Ervin Stranik popisuje triurno bivanje v najznamenitejši kaznilnici sveta v zloglasnem ameriškem Sing-Singu. Po dolgih pogajanjih z različnimi uradi so mu odprli vrata, ki krijejo toliko legend in groze in skozi katere ravnanje zelo nerado pušča nepovabljeni gostje, osobito novinarje in publiciste. Dr. Stranik je pa imel dobre zveze in tako so mu dovolili dostop v kaznilnico, stoječo v krasnem letovišču Ossiningu. Sing-Sing je ogromna jetnišnica, okrog katere se razprostirajo krasne livade in vrtovi.

Zgodaj zjutraj prihajajo kaznjenci iz svojih celic. Vse je snažno in prostorno, sonce ima dostop v vse sobe in hodnike. Kaznilnica ima električno centralno kurjavo, pisarne za uradnike, jetniške celice, več dvoran, veliko teraso, čitalnico, igralnico, gledališče in mnogo delavnic. Kar je bil kdo zunaj, lahko ostane tudi v kaznilnici. Krojačji, čevljarji, vrtnarji, kuharji in sploh vsi obrtniki, ki jih je zanesla usoda v Sing-Sing, lahko nemoteno opravljajo svoj poklic. Kaznjenci dobivajo za svoje delo pavšalno nagrado v znesku 3 dolarjev, s katerimi lahko svobodno razpolagajo. O vsem, kar se dogaja po svetu, so dobro informirani. V čitalnici so na razpolago najnovejši listi, radio oznanja najnovejši politični položaj in rezultate mednarodnih sportnih tekem. V programu se vrste koncerti, predavanja in plesi. Uprava kaznilnice skrbi, da kaznjenci moralno ne propadajo. Zato je ustanovila posebne šole, v katerih poučujejo inteligentni kaznjenci svoje neizobražene tovariše. Če bi bilo življenje v kaznilnici nezno, bi skušali mnogi pobegniti in prišlo bi do krvoprelitja, kajti pazniki so zelo strogi in imajo pravico streljati takoj, čim opazijo, da skuša kdo pobegniti.

Na očesni kliniki v kaznilniški bolnici je šef-zdravnik tudi kaznjenc. Mož opravlja svojo službo že nad deset let in je odsedel šele polovico kazni. Često ga posetijo sorodniki in zdi se, da se je življenju v kaznilnici že privadil. V drugem oddelku je poskrbljeno za zabavo. Enkrat v tednu imajo kaznjenci filmsko, enkrat pa varietetno predstavo. Enkrat v letu jim priredi urava tudi baletni večer. Gledališke predstave so bolj redke. Višek družabne sezone je veliki ples kaznjencev, katerega se udeležijo tudi njihovi sorodniki in povabljeni gostje, toda samo kot gledalci. Sedež na galeriji stane 1 dolar in galerija je vedno razprodana. V kaznilnici se pa vrše tudi službe

božje, kajti Američani so pobožni. Ker pa vsi kaznjenci niso istega veroizpovedanja, se vrši ob nedeljah medkonfesionalna služba božja.

Po delu čez dan se lahko kaznjenci zabavajo tudi po svoji volji. Dovoljeno jim je pisati, čitati, igrati nogomet itd. Ponoči je pa zopet konec njihove prostosti kajti uprava se boji, da bi ne pobegnili. Kaznjenci se morajo vrniti v celice, v katerih je prostora samo za postelje. Komaj stopi kaznjenc v celico, se zapro za njim težka vrata in na hodniku se začujejo koraki straže.

Na vrtu med košatim drevjem je paviljon, smrti, mračno primitivno poslopje. Skozi malo predsobo se pride v večji prostor, kjer se vrše justifikacije. Oken tu ni, svetloba prihaja skozi strop. Paviljon smrti ima centralno kurjavo, umivalnik in električno napeljavno visoke napetosti. Okrog in okrog so v ta v celice, v enem kotu stojijo štiri lesene klopi za priče justifikacije, za ravnatelja Sing-Singa, odvetnike in zdravnike. Sredi dvorane stoji električni stol. Na videz bi človek mislil, da ima pred seboj zelo obrabljeno stol, kakršne vidimo pri pisarnih mizah. Obsojenca privežejo z jermeni na stol in spuste električni tok. Nesrečnejši se večinoma obupno branijo, ker dobro vedo, kaj jih čaka. Električni stol posluje razmeroma pogosto. Vsako leto posade najpovprečno 10 obsojencev. Od ustanovitve kaznilnice je bilo justificiranih nad 250 zločincev. Zanimivo je, da je odpravil vsch 250 na oni svet isti krvnik, ki se zdaj opravlja krvniške posle.

Zelo kruta je usoda na smrt obsojenih. Kogar čaka smrt na električnem stolu, pride v samotno celico, v kateri je samo široka postelja in nočna posoda. Nihče, razen paznika, ne sme k njemu, niti duhovnik, niti advokat, niti sorodniki ne smejo več videti obsojenca. Nesrečnejši je živ pokopan, še predno ga pokopljejo. Zadnjo noč pred justifikacijo ga vtaknejo v drugo celico kraj paviljona smrti, kjer ga ostržejo, da bi električni tok bolje funkcioniral. Če posade na električni stol pred njim kakšnega drugega zločinca, ne sliši ničesar. Tu mora nesrečnež pretrpeti zadnje muke, predno odbije njegova ura. Ko je justifikacija končana, preneso truplo v stransko sobo, kjer pregledajo zdravniki možgane. Sorodniki lahko odpeljujejo truplo drugi dan, če ga pa ne zahtevajo, se vrši pogreb na stroške kaznilnice.

Lev Nikolajevič Tolstoj kot človek

Iva Naživin je bil stalen gost na Jasni Poljani in je intimo občeval z znamenitim ruskim mislijemcem Levom Tolstojem. Tolstoj je bil deset let njegovega življenja. Temeljna poteza Leva Tolstega je bila čudovita odkritosrčnost in skromnost. Človek bi ne mislil, da ne govori z velikim grmljem. V privatnem življenju je bil Tolstoj izredno simpatičen. V naslednjem priobčujemo iz Nažinovga pripovedovanja nekatere znamenite podrobnosti, ki kažejo Tolstega ne kot veličana ruske literature, marveč kot navadnega človeka.

Skok v sedlo

Do zadnjih let svojega življenja je bil Tolstoj izredno krepak in zdrav. Nekoč je prijahal k meni, — pripoveduje Naživin, — in kramljala sva o marsičem. Bival sem takrat kakih 5 km od Jasne Poljane. Končno se je hotel Tolstoj vrniti. Vsi smo ga spremljali. Odvezal je svojega konja in naenkrat se je obrnil na nas rekoč:

— No, mladina, zdaj vam pokažem, kaj znam.

Udaril je konja, ki je odkorakal po cesti. Ko je bil kakih 10 korakov od njega, se je Tolstoj pognal za njim in skočil od zadaj v sedlo.

— Evo, vidite, kaj znam. Kdo hoče to ponoviti?

Seveda se ni nihče odzval.

— Eh, vi mladina, se je zasmeljal in nam zamahnil z roko v slovo. Takrat je bil star Tolstoj 78 let. In včasih se nam je zdelo, da je na take bravure bolj ponosen, nego na svojo literarno slavo.

Zasluzeni petak

Tolstoj se je oblačil zelo skromno. Njegova obleka je zakrivala čisto razne nesporazume, pogosto tudi prav komične. Nekoč je stal Tolstoj na peronu tulskega kolodvora. Pridrvel je brzovlak. Iz vagona I. razreda je skočil neki potnik in hitel v restavracijo. Takoj za njim je izstopila dama in klicala za njim:

— Zorž, zorž!

Toda Zoržu je že dišala dobra zakuška in zato ni slišal.

— Dedek, — se je obrnila dama na Tolstega — skoči prosim za njim in mu reci, naj se vrne. Napitnico dobiš.

Tolstoj je res skočil za Zoržem, vrnil se je z njim in dobil je petak. Na peronu so stali potniki, ki so Tolstega

poznali in takoj so začeli šepetati: Glejte no, glejte, Tolstoj je postal postrežek. Tudi dama se je začela zanimati in ko so ji pokazali simpatičnega starca v kožuho, je skočila k njemu, rekoč:

— Za boga, grof, oprostite! Sram me je in najraje bi se udrla v zemljo.

Toda Tolstoj jo je smeje potolažil, češ, nič ne de, da sem vam storil uslugo, saj sem dobil napitnico.

— Vrnite mi petak, grof, če mi res niste zamerili.

— Ne, petaka vam ne vrnem, se je zasmeljal Tolstoj. — Morda je to edini petak, ki sem ga pošteno zaslužil.

Tolstoj na lovu

Spominjam se, kako smo se nekoč pripravljali s hrti na lov. Počakaj, pri nas, napij se čaja, a ko se zvečer vrnem z lova, se pomeniva o kupčiji.

— Eh, vaša svetlost, — mi je dejal stari, gledam te, pa te ne morem razumeti. Brado imaš dolgo in že sivo, deca ti je že odrasla, vsa Rusija se ti klanja, ti se pa pojaš po polju za zajcem, kakor kak paglavec. Če hočeš imeti na mizi pečenege zajca, pošlji koga v Tulo, pa dobiš cel voz zajcev.

Zasmeljal se je in odgovoril:

— Veš kaj, Ivan Gavrilovič, dolgčas ti bo, podi rajše z nami. Sicer pa grofica itak noče na lov in njena kočija je na razpolago.

Pregovorili smo starca in naročil sem kočijažu, naj ga odpelje na hrib, od koder bo vse dobro videl. Pognali smo lovsko pse v gozd, spodili so zverjad in lov je bil v polnem razmahu. Kar je planil iz gošče velik zajec in jo ubral naravnost proti hribu, kjer je stal Ivan Gavrilovič. Pognal sem pse za njim. Toda zajec ni bil neumen in je začel delati ostre ovinke. Ivan Gavrilovič je to opazil in naenkrat se je oglasila v njem lovška žilica. Skočil je iz kočije, hitel je čez polje, izgubil je kučmo, ves upehan in prepoten je kričal:

— Hrt, hrt, primi ga, ne pusti ga! Ah, ti vrag, saj ti uide. Le za njim!

In bil je zelo zadovoljen, ko je pes končno dohitel zajca in ga vleklo po polju. Ko smo se vračali domov, mi je dejal:

— No, vaša svetlost, eno ti moram priznati, da te zdaj spoštujem. Vsa čast tvojim psom. Nikoli več ti ne bom očital lova, ker sem se na lastne oči prepričal, kako je zanimiv.

Teliček in kmet

Nekoč smo govorili o rodbinskem življenju. Kar se je Tolstoj zasmeljal. Vsi smo se obrnili nanj.

— To ni nič, spomnil sem se samo neke anekdote, je dejal. Nekoč se je sprl kmet s svojo ženo, ves razkačen je stopil k oknu in zagledal telička, ki se je pasel na travniku pred hišo. Bil je ves razigran. Zdal je legel, zdaj vstal, skakal in se mukal, da ga je bilo ves selje poslušati. Kmet ga je nekaj časa gledal, potem je pa vzdihnil, rekoč: Eh, zakaj se nisem oženil s teličkom?

Vsi smo se zasmeli.

— Da, je vzdihnila grofica, — vsako dekle, ki se omoži, izgubi mnogo dobrega v svojem duševnem življenju.

Zastopnik «Odola»

Tolstega so neprestano nadlegovali s poseti. Nekoč je dobil iz Moskve dolgo brzojavko, v kateri ga je nekdo prosil, da bi se smel osebno zglasiti pri njem. Tolstoj je bil zelo zaposlen in je odgovoril, da ga ne more sprejeti. Minilo je nekaj mesecev in nekega dne se je ustavila v Jasni Poljani elegantna trojka, iz katere je stopil gospod, čigar poset je bil Tolstoj odklonil. Gizdalin v fraku je stopil pred Tolstega in mu izjavil, da je videl že vse zanimivosti sveta, samo njega še ne.

— Kdo pa ste? je vprašal Tolstoj začuden.

— Zastopnik tvrdke «Odola». Moja specialiteta je reklama. Saj menda poznate našo tvrdko. To je ogromno podjetje, ki izdaja samo v Rusiji za reklamo vsako leto 200.000 rubljev.

— Kaj bi pa radi od mene?

— Nič. Ves svet sem videl, samo Tolstega še ne in to je sramota.

Tolstoj je dejal, da nima časa in da ga čaka delo. Za slovo mu je gost ponudil dve steklenici Odola v luksuznih

škaticah, eno zanj, drugo pa za grofico.

— Čemu mi bo to, je dejal Tolstoj. Saj nimam zob.

Toda gost je kljub temu pustil darilo v predsobi.

Slava

Napram svoji svetovni slavi je bil Tolstoj zelo skeptičen. Leta 1901 so ga pripeljali na Krim. Bil je bolan. Ogle dal si je Sevastopol, kjer se je pred 40 leti boril in nastanil se je na južni obali. Solnce in morje sta kmalu storila svoje. Tolstoj je okrevljal in čim se je raznesla ta vest po Rusiji, so začeli od vseh strani prihajati posetniki. Tolstega je posetila na Krimu tudi večja skupina bogatih Američanov, ki so se pripeljali z lastno jahto. Grofica Američanov ni hotela pustiti k možu, toda bili so vsiljivi in končno so se sprijaznili s kompromisom. Domenili so se, da bo sedel Tolstoj v naslonjaču na terasi. Američani pa pojdejo mimo njega in se mu poklonijo. Vse je šlo po sreči. Naenkrat je pa skočila neka ekscentrična Američanka k Tolstemu, da bi mu stisnila roko. Bolehni stavec se ni branil, marveč je začel z njo prijazno kramljati. Vprašal jo je, katero njegovo delo ji najbolj ugaja. Američanka je bila v zadregi. Sirota namreč ni vedela, da je Tolstoj napisal mnogo znamenitih del, katerih niti po imenu ni poznala. Tolstemu jo je bilo žal in hotel ji je pomagati iz zadrege.

— Najbrž «Detstvo in mladost».

— Da, da, zdaj sem se spomnila. Seveda «Detstvo in mladost».

In ko so z velikim pompom proslavljali njegovo 80letnico, je Tolstoj skeptično pripomnil:

— Vse to je nesmisel. Ljudem je pač vse eno, koga slave. Tolstega, generala ali znamenito plesalko.

Največji dijamant je v kroni angleške kraljice

Burna preteklost znamenitega dijamanta Koh-i-Noora, ki tehta 185 karatov. — Legenda pripoveduje, da prinaša Koh-i-Noor vsem moškim lastnikom nesrečo, ženskam pa prizanaša.

Ko je angleška kraljica Marija sklenila dovoliti, da so posneli za film zgodovino slavnega dijamanta Koh-i-Noor, ki krasi njeno krono, je morala premagati staro vražo, da zadene nepričakovano nesrečo vsakega, kdor se dijamanta dotakne. Stare indijske legende namreč pripovedujejo, da se vleče za tem največjim dijamantom sveta krvava stezica smrti.

Moderni čarovnik Clive Maskelyne je navdušen sprejel vlogo v filmu, ki ga je smatrala kraljica Marija za svoje, ker bi moral prikazati dogodke, katerih se je sama udeleževala. In zdaj je Clive Maskelyne mrtev.

Z velikimi nadami, čil in zdrav, se je napotil v Indijo, kjer je hotel pripraviti vse potrebno za film. In zdaj se je lotil vseh igralcev, ki nastopajo v tem filmu, nepopisni strah. Sir Edward Denison Ross, ki je napisal zgodovino kraljičnega dijamanta in ki je bil s kraljem Georgom in kraljico Marijo v stalnih stikih, ko je zgodovino pisal, izključuje kakršnokoli zvezo med smrtjo Cliva Maskelyna in zloglasnim dijamantom.

— Nedvomno je, da prinaša dijamant nesrečo in da je zakrivil že mnogo tragedij med svojimi lastniki, — je izjavil Ross v pogovoru z novinarji. — Toda to se je dogajalo samo zato, ker so ljudje žrtvovali vse, ker so bili pripravljeni kupiti ta redki dragulj. Koh-i-Noor je vzbujal v ljudeh najpoddnejše instinkte, tako da se niso bali nobene žrtve, samo da bi se ga polastili. Zgodovina tega dijamanta, ki

tehta 185 karatov,

je izredno romantična. Vražam, ki kroji o njem ne verujem, vendar pa moram priznati, da dijamant še nikomur ni princel sreče, kajti že mnogi so morali zaradi njega v ječo in v smrt. Celotno vojno je že povzročil. Bratje so postali zaradi njega največji sovražniki in vplival je na usodo celih narodov.

In sir Edward je pripovedoval najzanimivejšo zgodovino Koh-i-Noora, čije začeti segajo v pradavne čase. Vsa Indija je zadržala, ko je kmalu po kronanju kraljice Marije, ki je imela prvič na glavi krono s tem dijamantom, njen sin princ Jan umrl. Domačini so bili prepričani, da je zakrivil princovo smrt zloglasni dijamant. Čudno pa je, da legenda pripoveduje, da si izbira Koh-i-Noor žrtve samo med moškimi, ženskam pa nikoli ne prinaša nesreče. Civilizirani svet pozna zgodovino največjega dijamanta od trenutka, ko neha biti legenda. To je bilo l. 1305, ko je vladar Delhi Ala-ed-Din porazil radžo iz Molve, v čigar rodbini je prehajal dijamant Koh-i-Noor od očeta na sina. Ala-ed-Din je cenil dijamant bolj, nego zmago v vojni. Leta 1326 je prišlo do bitke pri Pariputu in v Delhi je zavladala močnata mogulska dinastija. S tem je prišel Koh-i-Noor v roke šaha Jehana, čigar hčerka ga je podarila po očetovi smrti z mnogimi drugimi dragulji v zlati šatuli Aurungzebu. Že v onih časih je bil dijamant stalno v nevarnosti, da ga ukradejo. Aurungzeb ga je dal vdelati v oko enega svojih dveh zlatih pavov, ki sta krasila njegov prestol. Tu ga je opazil perzijski osvaja-

jalec Nadir šah. Zahrepenel je po njem in ponosil je dal odnesti Aurungov prestol. Ko si je pa prestol ogledal, je ugotovil, da je Aurungzeb uganil njegovo namero in nadomestil dragoceni dijamant z navadnim steklom.

Neka lepota iz vladarjevega harema je bila pa užaljena, da je druga plesalka zavzela njeno mesto in je Nadiru izdala tajno skrivališče, kjer je Aurungzeb skril dijamant. Nosil ga je v svojem turbanu, ki ga iz previdnosti noč in dan ni odložil. Perzijski osvajalec ni hotel vzeti Aurungu dragulja nasilno in zato si je izmislil zvijačo. Ker se je polastil skoro vsega bogastva Delte, ni mogel s pogodbo z mogulskim vladarjem ničesar izgubiti. Zasnoval je spreten načrt državnih proslav, ki bi se morale zaključiti s tem, da bi mogulskega vladarja znova posadili na prestol njegovih tatarskih prednikov. Ko je bila ceremonija v polnem razmahu, je stopil Nadir k Aurungzebu in mu dejal, da sta pri tem obredu oba vladarja v znak prijateljstva že od nekdaj zamenjavala turbane. Sam je snel z glave turban iz čvrste kože, ki je pripadal njegovim narodni noši, obenem je pa sprejel turban mogulskega vladarja in si ga posadil na glavo. Dijamant je bil res v turbanu in v nepopisni radosti je perzijski osvajalec vzkliknil: Koh-i-Noor, kar pomeni gora svetlobe. Tako je do bil največji dijamant ime. Kmalu so pa našli

Nadir šaha mrtvega.

Po njegovi smrti je dobil dijamant slaboumi sin šaha Rokha. Njemu je bil Koh-i-Noor navadna igračka. Toda vest o njegovi ogromni vrednosti se je kmalu raznesla po vsej deželi in mnogi knezi so se napotili v prestolico, da bi se dijamanta polastili. Med njimi je bil najmočnejši Aga Mohamed. Sklenil je na vsak način dobiti dijamant za svojo krasno zbirko in pod pretezo poseta svetega hrama Imam Rize se je približal s svojimi četami prestolici. Hram so poseleli vsako leto tisoč vernikov in tako njegova vojska ni vzbudila pozornosti. Ko je Aga Mohamed opravil svoj obred, je zapovedal šahu Rokhu, naj mu izroči dijamant. — Šah Rokh se je pa umaknil v utrjeno Mehedo in je njegovo zahtevo odklonil. Nihče ne ve, kako se je Aga Mohamedu posrečil načrt, znano je samo, da so njegovi vojaki ujeli mogulskega princa in mu na povelje svojega poglavarja s kopji

iztaknili oči.

Kljub temu pa šah Rokh ni hotel povedati, kje je skrit Koh-i-Noor. Zato so ga mučili. Ljudje so trdili, da je dijamant začaran in da šah ne more izdati njegove skrivališča, tudi če bi hotel.

Predno je šah Rokh podlegel groznim mukam, je sklenil zvezo z ustanoviteljem afganske države Ahmedom šahom in mu podaril dijamant. Komaj je pa Ahmed šah dobil dijamant, je umrl nasilne smrti. Njegov vnuk, šah Zeman, je podedoval dijamant po dedu. Od tistega časa je pa postal njegov brat priče šuja, ki je bil dotlej njegov najboljši prijatelj, njegov najhujši sovražnik. V nadi, da bo s slepoto brat izgubil ljubezen do dijamanta, mu je dal šuja

izžgati oči

in ga je vrgel v ječo, kjer je počasi umiral. Šah Zaman je pa ljubil dijamant bolj, nego svoje življenje in posrečilo se mu je vzeti ga s seboj v ječo. Tu ga je skrtil v luknjico, ki jo je zamazal z glino. V zidu je bil skrit več let. Nekoč je pa glina odpadla, dijamant so našli in ga izročili šuji.

S tem prehaja zgodovina največjega dijamanta v novejšo dobo in Koh-i-Noor je postal središče pozornosti, ko je bil pod vladjo princa Šuje Elphistone poslan kot poslanik v Pešavuro. Princa Šuja je pa zadela ista usoda, kakor njegovega brata. Tudi njegov mlajši brat je zahrepenel po dijamantu in kakor svojčas on, je dal šuji

izžgati oči,

vrgel ga je v ječo in ga mučil, da bi izsilil iz njega priznanje, kje je skrit dijamant. Toda vse muke so bile zaman. Šuja se je končno zatekel k Runjitu Singhu. V svoje presenečenje je pa zvedel, da je njegov brat šah Zeman, s katerim je tako kruto ravnal, že gost Runjita Singa. Kljub temu ga je Runjit Singh prijazno sprejel. Čim je pa zvedel, da sta slepa brata lastnika velikega dijamanta, ju je dal zapreti in mučiti, da bi mu povedala, kje skrivata dragulji. Toda vse muke niso nič pomagale. Ker ni mogel doseči svojega cilja drugače, se je hotel Singh približati Šujevi ženi. Kaj se je zgodilo med Šujevo ženo in orientalskim vladarjem, ne bo nikoli znano. Vse se samo to, da je obljubil Šujevi ženi izpustiti njenega moža in da je obljubo tudi držal.

Leta 1813 je prispel Runjit Singh v Sadoro, kjer ga je sprejel njegov bivši jetnik šuja. Njuno srečanje je moralo biti zelo burno, toda na zunanja sta ostala oba vladarja prijatelja. Sedela sta skupaj več ur in kramljala. Končno je pa postal Singh nestrpen in je zahteval dijamant. Šuja je poklical sužnja in mu naročil, naj prinese iz njegove spalnice šatulo in jo položi med oba mogotca. Z drhtečimi rokami je šuja odprl šatullo. Ostrmel je, videč ogromen dragulj, ki se je lesketal v vseh mavričnih barvah. Runjit Singh je poslal dijamant v Lahoro, kjer je ostal, dokler angleška vlada ni priznala mladega radže Dhulip Singha in dokler se Punjab ni združil z državo. Vse imetje so izročili vzhodnoindijski družbi za poravnavo dolgov lahorskimi vladi in izdana je bila odredba, da mora biti Koh-i-Noor podarjen kraljici Viktoriji.

Največji dijamant je pripeljal v Anglijo lord Dalhousi. Ppložil ga je v žep in ko se je nekega večera preoblačil, je njegov sluga dijamant našel. Hotel ga je baš vreči skozi okno, misleč, da nima nobene vrednosti, ker se mu je zdel prevelik, pa ga je lord pravčasno zadržal. Model Koh-i-Noora je shranjen v londonskem muzeju original je pa spravljen v Windsorskem gradu. Kraljica Marija ima v rokah dokument, v katerem je opisana zgodovina največjega dijamanta. Če se posreči izdelati po tej zgodovini film, dobimo eno najznamenitejših del filmske industrije.

Erdely pred sodiščem

Izpovedi prič, ki so večinoma zelo obtežljive, so pravile Erdelyja iz ravnotežja tako, da je v petek med razpravo kričal in dolžil preiskovalnega sodnika, da je vplival na priče in da jim ni dal prečitati protokolov. Predsednik ga je miril in mu zagrozil z disciplinarno kaznijo, toda obdolženec je še bolj kričal, češ, da si je preiskovalni sodnik izmislil, da je bila Ana Forgacsova zastrupljena in da je to domnevno sugeriral sodnikom. Trdil je, da so preiskovalni protokoli tendenciozni. Obrneni k sodnikom je izjavil, da gre za njegovo življenje, o katerem odloča sodišče na podlagi potvrdjenih protokolov. Ko je državni pravdnik protestiral proti tem gorostasnim obdolžitvam, je zagovornik zakričal nanj, da lahko obtoženec govori, kakor hoče.

V soboto se je obravnava nadaljevala. Sodišče je skušalo ugotoviti, kje se je Erdely mučil lani v maju in kaj je počel s svojo ženo. Zastlihanih je bilo več zdravnikov iz sanatorija, v katerem se je Ana Forgacsova lečila, ko je spoznala, da ji mozeve pilule škodujejo. Zdravniki so izjavili, da niso mogli ugotoviti, s kakšnim strupom je bila Forgacsova zastrupljena. Pripovedovala je samo, da je jemala na možovo povelje pilule, za kar ji je obljubil 100 pengő. Zdravniki so mogli ugotoviti samo toliko, da je bilo v pilulah neko narkotično sredstvo. Erdely pa ni niti z besedico omenil, kaj je daljal svoji ženi. Kot presenetljiv dokument je prečital predsednik poročilo detektivov, iz katerega sledi, da Erdely usodnega dne ni mogel kupiti veronala v lekarnah, ker so bile zaprte, dočim obtoženec trdi, da je daljal ženi veronal in da ga je sama zahtevala.

Bluze

iz prvovrstnega dunajskega izdelka

M. Kristofič - Bučar

Krasna izbira Bogata zaloga

Praktična božičnica našim dobrim, zlatim mamicam

Kolo časa se suče nad našimi glavami, tisočletja drve mimo človeštva v neskončnost, narodi in kulture se pojavljajo, žive, vzpenjajo se kvišku, padajo in izginjajo neznano kam. Nalik mrtvim se peha človeški rod na materji zemlji, da ji iztrga košček vsakega kruha, prepredel jo je z železno pajčevino, v njeno osrčje so zlezli ljudje — črvi, visoko nad njo se je pognal človeški duh, v dim in saje so jo zagrnili železni hlapci, vsa živa bitja so si podjarmili ljudje, iztrebili so škodljivo in razmnožili koristna, sami se koljejo med seboj v borbi za obstanek, razdelili so se na sužnje in gospodarje, a zemlja, ta rednica vseh neštetih legij človeškega rodu, mirno gleda, kako se vse pojavlja, dviga, pada in izginja. V divjem plesu je šla preko nje dolga veriga pokolenj, vse na nji se je izpreminjalo in sama je menjala svoj sestav, čas je glodal njo in vse, kar je na nji, le eno je ostalo nedotaknjeno, od kar stopa po nji živalska in človeška noga. Nedotaknjena je ostala materinska ljubezen. Pred njo se zob časa ustavi, ne sme je glodati, da ne izpodje korenin življenja.

Matil! Ni je slajše besede na svetu. V slasti in strasti spočet, v neizmerni ljubezni postavljen na noge hodi človek trnjevo pot skozi življenje, omaga je, pada in vstaja, upa in obupa, ljubi in sovraži, njegov duh sili v tajno snovanje svetovja, večnim naravnim zakonom hoče kazati pota, pa omahne v grob v mukah, kakor je bil v slasti spočet. Visoko nad nakovalom, na katerem je kladivo časa strlo v prah že toliko drznih načrtov in objestnih glav, pa kraljuje mati z detetom v naročju kot nedotakljivi simbol življenja. Narava ji je vsadila v srce ljubezen, ki vse prepti, vse žrtvuje, vse razume in vse opravi. Vzvišeno je njeno poslanstvo na zemlji, neprecenljivo njeno delo, težka njena odgovornost. Od kranjnih glav do znojnih obrazov in žiljavih rok, vse je sad njenega telesa, plod njenih bolečin, prečutih noči, težkih skrbi in neizmerne ljubezni. Vsak žarek radosti odkupi z grenkimi solzami, vsak hip sreče mora poplačati stoto tero z bolestjo, žalostjo in razočaranjem. Vseh zakladov sveta bi bilo premalo, če bi hoteli poplačati njen trud. Toda nevhvalnost je plačilo sveta in za vse svoje bolečine, za vso skrb, poživljalnost in samozatajevanje ne dobi niti dolžnega priznanja. Da ji ni največja uteha dete samo, da bi ne dala za vsak njegov smehljaj, za vsak objem nežnih ročic in vsak pogled nedolžnih oči vsega bogastva sveta, bi obupala in omagala pod težo materinstva. Pa ji je priskočila narava na pomoč, obdarovala jo je z dušo, ki izpreminja bolečine v balzam, skrbi v radost, solze v smeh, obup v bodrilo, razočaranje v nade, trud v zabavo. Vzemite ji skrb za neboljčnika, zapnite njena nedrja, da drobne ročice ne bodo tipale po njih, dvignite z njenih ramen vso težo materinstva, da ji ne bo treba več bedeti noč in dan ob zibelki, ne drhteti za nedolžnega črviča, pa bo usahnila kakor roža, ki ste ji izpodrezali korenine. Skrb za deco je materi prijetna, trud in trpljenje z njo sladko, breme materinstva lahko. In v tem je nepajmljiva veličina materinstva.

Kako skrbeti za zdravje deteta

Naloga matere kot vzgojiteljice in rodnice je nedvomno zelo lepa, pa tudi odgovorna in težka. Čudno pa je, kako slabo so mlade žene za to nalogo pripravljene. Vse mogoče študirajo, v vseh sportih se spoznavajo, za vsak poklic, tudi za gospodinjstvo, se skrbno pripravljajo, malokatero mlada mamica pa ve, kako je treba ravnati z detetom. Zato je zelo razveseljivo, da se veda o detetu zadnje čase popularizira. V modernih državah se uče dekleta v višjih dekliških šolah, kako ravnati z dojenčkom, pišejo se članki in prirejajo tečaji za mlade matere. To je dobro znamenje in treba bi bilo, da se na tem polju stori še več.

Dete je kot slabotno človeško bitje navezano popolnoma na tujo pomoč in če hočemo napraviti iz njega dobrega, zdravega človeka, mu moramo posvečati vso pozornost. V človeškem življenju ni določa tolikimi in tako dalekosežnimi izpremenjami v telesnem razvoju, kakor je baš v detstvu, zlasti v prvih letih. Mislimo si samo, kako hitro se dete razvija. Zdravi novorojenček tehtaja povprečno 3 kg. Vse njegov organizem je šele v razvoju. Temelj je že podan, toda mnogo je odvisno od tega, ali se bo mogel pravilno razvijati, premagati vse ovire in ostati ves čas v zdravih razmerah, ki so za normalni razvoj nujno potrebne. Kostni deteta, mišice, notranji organi, zlasti pa živčni sistem, vse to je zelo nesigurno, marsikaj šele v zarodku. S pravilno prehrano in s skrbno nego pa začne slabotno bitje kmalu pridobivati na teži in sicer tako znatno, da doseže v petih mesecih dvakratno, v 12 pa trikratno težo. Dete, ki je spočetka dokaj nerazvito in nerazumno, začne v nekaj mesecih dojemati svojo okolico, spoznavati znane oblike in predmete, izražati zadovoljstvo, radost ali pa tudi bolečino. Začenja je tudi rabiti šibke organe, v 6. mesecu sedi, v 12. mesecu hodi in začne tudi govoriti. Vse svet je zanj novost.

Zdravi dojenček napravi že na prvi pogled dober vtis. Ima fino, nežno kožo, je zadovoljen, jed mu tekne in spi vedno dobro. V normalnih življenjskih razmerah pridobiva redno na težo. Samo prvi teden po rojstvu izgubi kakih 300 gramov, kar je v zvezi z velikimi izpremenjami njegovega živ-

ljenja. Zato je dobro imeti pri rokah detesko tehtnico, da se more mamica vsak dan prepričati, ali se dete pravilno razvija in je li z njegovim razvojem vse v redu. Poleg primerne hrane in skrbne nege, potrebuje dete za zdrav razvoj neobhodno tudi mnogo svetlobe, solčnih žarkov in svežega zraka. Zato mora biti za dete sobo določena najbolj zračna in najsvežlja soba vsakega stanovanja. Kjer to ni mogoče, je treba postaviti vsaj detesko posteljo k oknu. Ne smemo se bati večkrat na dan odpreti okna, da se soba prezrači. Če je mraz, je treba ta čas otročiča dobro zaviti, poleti je pa najbolje pustiti ga nekaj časa na solncu.

Drugi važni činitelj je snaga. Z vsakodnevним kopanjem dojenčka obvarujemo mnogih boleznih. V ta namen rabimo snažne, najboljše emalirane banjice, ki so narejene nalašč za kopanje novorojenčkov. Treba je imeti tudi toploper, da voda ni prevroča, ne prehladna. Normalna temperatura vode, v kateri kopljemo novorojenčka, znaša 35 stopinj C. Merjenje temperature vode z roko je zelo nezanesljivo. Najprej je treba dojenčka v primerno toplo sobo na mizi namiliti, potem pa v banjico omiti s toplo vodo. Zlasti skrbno umijemo vse zagbite kože in glavo. Mnoge mamicе se boje umivati dojenčku glavo, misleč, da je preobčutljiva. Posledica je, da se začne nabirati na glavi nesnaga, ki draži kožo in lahko povzroči kožne bolezni. Ust dojenčku raje sploh ne umivamo, ker je ustna sluznica tako občutljiva, da jo lahko z najmanjšim drgnjenjem ranimo in da se vname. Ni dobro rabiti za umivanje dojenčka gobo, ker se ne da dobro izprati. Bolje je rabiti mehko krpo.

Pravilna prehrana deteta je vsaj v prvih šestih mesecih materino mleko. Skoro vsaka mati lahko svojega otročiča doji, če je dovolj potrpežljiva in vestna. Matere, ki se te svoje dolžnosti izogibajo, se morajo zavdati, v kako nevarnost spravljajo svoje dete, ko mu odvzamejo to naravno prehrano. Mnoge matere se dajo preslepiti s tem, da izgledajo umetno hranjeni otročiči na prvi pogled zelo dobro in da po teži celo prekašajo dojenčke. Toda mamin ponos nad preveč rejenim detetom nikakor ni upravičen. Zdravja deteta ne presojamo samo po teži, marveč tudi po tem, kako se zna ubraniti infekcij in kako prenaša bolezni. Tu pa zelo pogosto vidimo, da dete, ki ga mati doji, lažje prenese bolezni, dasi je na videz šibkejši. V materinskem mleku so vse za rast in razvoj telesa potrebne snovi. Obenem so v njem tudi obrambne snovi proti raznim infekcijam in tako zvanji vitamini, ki igrajo zelo važno vlogo pri nekaterih detskih boleznih, zlasti pri zelo razširjenem rahitisu. Če pa mati res ne more doiti ali če ima premalo mleka, ne preostaja drugega, nego seči po umetni prehrani. Toda umetno hranjeno dete mora biti stalno pod zdravniškim nadzorstvom, sicer lahko zbolí, pa tudi umre. Dobro je, če se dete navadi sesati ali piti mleko vedno ob istem času.

Po 6. mesecu začne dete navadno dobivati mešano hrano. Ko je staro eno leto, ga lahko že popolnoma prevedemo na mešano hrano, namreč na mlečno, ogljikohidratno (močnate jedi, zdrob, riž itd.) in zelenjavno. Meso ni primerna hrana za otroka. V malih porcijah mu ga lahko dajemo šele pozneje. V drugem letu napreduje telesni in duševni razvoj deteta naglo dasi telesni razvoj ni več tako intenziven, kakor v prvem letu. Dete pridobiva na teži mnogo manj, povprečno 2 kg na leto tako, da tehta koncem šestega leta okrog 20 kg. V drugem letu postane hola skrajnejša in sretnejša, dveletno dete že veselo skače, začne vse razumeti in navdušeno brblja. Za beganje je tako navdušeno, da je treba zelo paziti nanj, da ne pade in da si ne zlomi roke ali noge.

Skrb za zdravje deteta v predšolski in šolski dobi zahteva tudi mnogo solca. Svežega zraka, dobro hrano in snago, toda številne okolnosti so še povsem drugačne. Do 6. leta raste dete večinoma v rodbini in med sovratniki. Tu je mnogo odvisno od stanovanjskih razmer rodbine, od zdravega stanovanja, od gibanja na svežem zraku itd. Mnogi defekti v zdravem razvoju deteta se dajo zdravniškim potom ublažiti ali odstraniti, če jih pravočasno opazimo.

V šolski dobi, ko preživi deca del dneva v večji družbi, stopa v osrednje težnja po družabnosti. V tem času se je najbolj bati nalezljivih detskih boleznih, ki se v prvih šolskih letih najbolj širijo tako, da jih je malokatero dete obvarovano. Roditelji morajo dobro paziti na možnost okuženja in takoj pri prvih znakih nalezljive bolezni poklicati zdravnika. Veliko pozornost morajo posvečati roditelji tudi očem in ušesom otroka. Važna je tudi nega zdravih zob. V tem času deca rada dobi skrivljeno hrano, ki se da izravnavati s telovadbo in pravilnim sedenjem v šoli in doma.

Mleko za dojenčka in detska umrljivost

Zelo važno vlogo v prehrani dojenčkov igra kakovost mleka. To velja zlasti za deca, ki se ne hrani z materinim mlekom. Tudi pri starejših deci je pravilno uživanje dobrega mleka neobhodno potrebno. Problem mleka je torej zelo aktualen, zlasti zdaj, ko umirajo tisoči otrok radi uživanja slabe mleka. O pomenu mleka za prehrano dece je merodajna sodba francoskega učenjaka dr. Variota, znanega po vsem svetu kot moža, ki se že 30 let neumorno peča s problemom prehrane otrok. Te dni je priobčil dr. Variot v neki ugledni francoski reviji o tem problemu obširno razpravo, v kateri pravi med drugim:

»Na kmetih se lahko dobi sveže kravje mleko, v velikih mestih, kjer gre mleko skozi toliko rok, predno pride do konsumenta, je pa to mnogo težje. Mestno prebivalstvo dobiva pogosto z vodo pomešano ali že več dni staro mleko, ki ni več tako redilno kakor sveže. Na drugi strani pa moramo vedeti, da je podvrženo mleko zlasti poleti in ob slabem vremenu med prevozom s kmetov v mesto razkrajalnim mikrobijskim izpremenbam, ki so zdravju in življenju dojenčka nevarne. Napredek mlekarstva industrije nam nudi zelo učinkovito sredstvo, s katerim lahko odstranimo vsako nevarnost, ki jo predstavlja pokvarjeno ali z vodo mešano mleko za dojenčka. V Franciji in tudi v inozemstvu so že začeli spravljati mleko v hermetično zaprte steklenice ali pločevinaste posode, v katerih ostane sveže več mesecev. Tako mleko lahko prevažamo s parniki celo v kolonije. To je industrijsko konzervirano in sterilizirano mleko segreto na 108° C. Lahko mu dodamo še 10% sladkorja, da se njegova kalorična vrednost poveča. Sterilizirano mleko s sladkorjem se rabi z uspehom zlasti pri dojenčkih, ki so od rojstva slabotni. Od vseh vrst industrijskega prepariranega mleka je pa najbolj razširjeno kondenzirano s sladkorjem pomešano mleko, ki ga rabimo z velikim uspehom za umetno prehrano dojenčkov. To mleko je segreto samo na 75% tako, da ostanajo vsi vitamini nedotaknjeni.

V kondenziranem mleku imamo torej zelo soliden produkt, s katerim je lahko manipulirati v Franciji se preživlja na tisoče dojenčkov s takim mlekom. Matere, ki prihajajo vsak teden v posvetovalnico, odnašajo zalogo kondenziranega mleka vedno za ves teden, ne da bi jim bilo treba hoditi vsako jutro po sterilizirano mleko, kakor je bilo prejšnje čase. Mlekarstva industrija izdela tudi sušeno mleko v prašku, ki je zelo trpežno in se da uspešno rabiti za prehrano dece. Po tem mleku sežemo tam, kjer dete ne prenese kondenziranega mleka, kar se pa dogaja le redko.

Vse te znanstvene in tehnične pridobitve v mlekarstvu industriji so pokazale zelo razveseljive posledice. Jdkar smo uvedli nove metode v prehrani dece, je padla detska umrljivost v Franciji od 16 na 11, v Parizu pa celo na 8,6%. To pomeni znižanje detske umrljivosti na polovico in namenj 60.000 življenj vsako leto. To je zelo važno, kajti doslej je pomenila detska umrljivost za Francijo eno največjih nevarnosti nadaljne depopulacije.

Ohranite deci zdrave lase

Lasje zdravega deteta so po naravi nežni, mehki in bleščeči. A vendar vidimo toliko glav z redkimi, zanemarjenimi lasmi, ker se mihče ne zmeni zanje. Nobeno dete nima tako grdi las, da bi ne mogli postati okrasek glave, če jih skrbno negujemo. Često slišimo, da je treba lase umivati le redko, drugače jih pa samo česati z gostim glavnikom oziroma škodoje. V resnici pa umivanje lasem ne škoduje. Sicer bi bilo pa nespretno umivati detetu lase vsak dan, čeprav so mastni, kajti pogosto namakanje odvzame preveč maščobe, tako, da začne koža pokati in da se polavi prihlaj. Za umivanje detskih las se rabi zmehčana voda, ki jo dobimo na ta način. Da zavremo lonce s koščkom sode, jo postavimo na hladno in pustimo stati do drugega dne. Potem jo previdno odlijemo, da ostane sode in mineralni drobci na dnu. S tako vodo umijemo detetu lase, pri tem pa s prsti masiramo kožo.

Detske lase zadostuje umiti vsakih 10 do 14 dni. Lasem je seveda potreben tudi sveži zrak. Dete naj bo v topli sobi glavo, samo na soncu mora imeti glavo pokrito. V mestu in po zimi je treba paziti, da ne pride prah prav do detskih las. Zelo važno je za lase, da pokrivajo ni pretoplo, kajti sicer se lasje pote in začno prezgodaj izpadati.

Vzgoja brez sentimentalnosti

Eno najvažnejših poglavlj detskega življenja je nedvomno vzgoja. Tu so gotovi principi, katerih bi se morala držati vsaka mati. Že nad zibelko mora videti dete veseli materin obraz. Vse skrbi morajo iz detske sobe izgniti, v njo spada samo smeh in petje, čim več veselejših pesmi in radostnega kramljanja. Največje zlo za deco je pripovedovati ji strašne storitve o strahovih, povodnem možu, čarovnicah itd. Če bi znale matere izbrati prva leta, ko se detska duša oblikuje in v neverjetno lahkom dojema vse zunanje pojave, bi imele zdrav, značajan, odporno in silno človeštvo, ki bi se ne balo borbe za obstanek. V tem pogledu se da marsikaj doseči s pripovedovanjem detskih pravljic in našim znanjem, ki so to akcijo započele jo uspešno vodijo, gre vse priznanje za njihov trud, ki bo nedvomno obrodil bogate sadove. Žal imamo dobrih detskih pravljic malo in sploh je to poglavlje detske vzgoje še vedno preveč zanemarjeno.

Dete ne sme videti strditi, razočaranih ali ozlovoljenih obrazov, pa tudi sočnih oči bi mu ne smeli nikoli pokazati. Dete mora verjeti da je življenje lepo, da lahko vanj veruje, na drugi strani pa mora čimprej spoznati, da življenje pravilno deli svoje darove in da oni, ki ne dela, ničesar ne dobi. Zato se pred deco ne smemo nikoli sramovati dela.

Dovolite deci, da povabi v goste svoje sovratnike, sedite mirno v kot in opazujte detsko igro. Pri igri se dete za življenje marsičesa nauči. Igrarce, s katerimi se ljubka družba zabava, so njegove, in treba jih je torej posoditi. Pri tem se radi pojavijo prvi znaki sebičnosti in lakomnosti. Deca je že po naravi sebična in če nima lastnih

igrač, mali lastnik pri igri druge samo trpi. Kar pogledate malega vladarja, ki posoja, jemlje in razdaja igrače, kako najraje spodi svoje goste iz strahu, da bi mu igrače ne polomili ali odnesli. Zato je treba v detsko igro taktno poseči, seveda ne s povelji, kajrjajo ali grožnjami, marveč tako previdno, da mali tiran prestovoljno odstopi svoje igrače drugim in da se nehoti podredi splošnem razpoloženju.

Igrarce pa niso deci samo za zabavo, marveč morajo vzbujati v nji tudi plemenita čustva, ki so za dobre roditelje merodajna. Mnogi pravijo, da je lahko dober oni, ki je srečen. Ker sta dobroti in pravičnosti deloma tudi sama navada, moramo skrbeti, da je deca doma, v šoli in sploh povsod srečna. Dete pa ne pozna razlike med vrednostjo živalskega in človeškega življenja. Zanj je kri enako grozna, pa naj teče iz vratu jagnjeta ali deteta. Zato ne smemo nikoli vpriti deteta nobene živali ubiti, mučiti ali pretepati.

Naučite otroka, da ne bo plakal nad neuspehom ali nesrečo tovariša, marveč da mu bo pomagal. Sentimentalnost zelo lahko laže, pod prijaznim, sočutje vzbujajočim pogledom se kaj rad skriva cinizem. Naučite deco, da mora biti izraz obraza v skladu z notranjostjo, naučite jo govoriti vedno resnico, pa gotovo ne bo sentimentalna.

Prehrana šolske dece

Moderne mamicе se zelo resno počajo s prehrano svojih dojenčkov. Komaj pa dete nekoliko odraste in se nauči jesti s krožniki, ga začne mamicā hraniti z neprimernimi ali celo škodljivimi jedmi. A vendar se polagajo v detstvu temelji vsemu bodočemu zdravju in zato je treba posvečati pravi prehrani šolske dece vsaj tako veliko, če ne še večjo pozornost, kakor prehrani dojenčkov. Tega se dobro zavdajo Nemci, ki vidijo v svoji deci bodoči nemški narod. Njihove letošnje slave v Berlinu, Monakovem in drugih mestih pričajo, kako temeljito skrb za dom, rodbino, mater in deco. V Berlinu je bila krasna razstava detske prehrane, v Monakovem pa razstava »Dom in tehnika« z velikim oddekom, kjer je bila prikazana skrb za dojenčka, za šolsko deco in za odraslejšo mladino.

Pravilna detska hrana mora biti vedno priprosta, dobro pripravljena in raznovrstna, da se deci ne pristudi. Deci je treba dajati jesti tako, da se naje polagoma in v miru. To je posebno važno, kajti če mamicе pravilo zanemarjajo, se deca najprej privadi nerodu, pozneje se pa pojavi odpor proti jedi, ki se konča s tem, da celo v dobro situiranih rodbinah deca premalo je. Deca jutraj rada dolgo spi in ko je že treba iti v šolo se na hitro roko obleče in v razburjenosti izgubi tek do jedi. Mamicе ne vedo, zakaj deci jed ne tekne in zato začno menjati jedila. Namesto pripravih rednih jedi dajajo deci slaščice in tako ji nehoti preženo naravni tek do zdrave hrane. Zato je treba že v zgodnji mladosti paziti, da dobiva deca samo tako hrano, ki je mlademu organizmu primerna.

V poštev prihajajo zlasti mleko in mlečni izdelki kruh (raje črna nego bel) krompir, jajca, zelenjava, sadje in maslo. Podlaga detskih jedilnih listov so jedi v katerih je mnogo škroba. To so cmoki, pecivo, kruh, mleko, mlečne juhe, kreme, vseh vrst kaša, kuhana na mleku, smetana, jajca, zelenjava in sadje. Meso zadostuje deci enkrat ali dvakrat na teden in še to v malih porcijah in vedno s krompirjem, rižem, cmoki, kašo ali zelenjavo.

Važno so za deco rumenjaki in sveže maslo, ker je v njem mnogo vitaminov. Zato je priporočati juhe in kreme z rumenjaki in z maslom namazan kruh. Maščoba je potrebna zlasti slabotni deci, ki ji dajemo poleg masla tudi konzervirane ribe, ki jih deca navadno zelo rada je. Meso dajemo deci bolj za tek in samo ene vrste. Dveh vrst mesa za obed deci več škoduje nego koristi. Deca mora dobiti vsak dan zelenjavo ali sadje oziroma kompot, če ne opoldne, pa zvečer. Za večerjo je najbolj mleko, kakao, čokolada, mehko kuhana, jajca, kaša ali pa samo kruh z maslom. Večerjo mora dobiti deca vsaj polduro uro pred spanjem. Kot pljaka se priporoča mleko, voda s sadnimi sokli, s kavo pobarvana voda ali pa čista voda. Pivo, vino, močna kava in čaj za deco sploh ni.

Kako deco oblačimo

Dete in detska oprema je za mlado matro svet zase. To je nov in čudovit svet, ki pride čisto baš o pravem času, da reši ugašajočo zakonsko srečo in zaceli rane, ki jih je dobila mlada žena, ko je spoznala, da je med mladostnim hrepenenjem in sanjami na eni in realnim življenjem na drugi strani globok prepad. Dete in skrb zanj je dar, ki ga ima življenje za ženo v zalogi, ko se ji zdi po prvem življenjskem razočaranju in iztreženju življenje pusto in prazno. Toda tudi v tem pogledu žene rade greše. En izgubljeni svet fantazij zamenjajo z drugim, otročiča, ki sili v življenje, postavijo na nov prestol dvomljivih sanj in nemogočih načrtov. Iz deteta napravijo malika, dočim zdravo in normalno razvijajoče se dete zahteva, da mislimo nanj trezno, praktično, ne fantastično v melah možnosti in danih razmer. Samo tako dete dorašča normalno in mati si prihrani drugo, če huješe razočaranje.

V tem pogledu greše malone vse žene. Čim fim je treba pripraviti perilo za malčke, izgube ravnotežje in mislijo predvsem na to, kako bi otročiča čimbolj našemile. V zmotni domnevi, da je dete živa igrača, ki bo tem lepša, čim več bo imela na sebi čipk, pentelj, zub in drugih okraskov, ne

pomislijo, da je deci vsa ta navlaka samo v napotje. Dete potrebuje samo fino, mehko perilo brez vsakih okraskov, kajti samo v takim perilu se počuti dobro. Potrebuje čim večjo snago in zato je boljše več preprostega perila nego malo luksuznega in nepraktičnega. Blago mora biti mehko, prožno. Za detsko perilo rabimo neškodljivi šifon, batist, tenko oprano platno ali polplatno. Kar prihranimo na čipkah, pentljah in drugih okraskih, lahko porabimo za praktično perilo.

Pri prvem perilu je treba paziti zlasti na higijeno. Šele pozneje lahko oblečemo malčke nekoliko bolj razkošno. Najvažnejše so srajčice, jopice in plenice. Čepice so zadnje čase skoro povsem izginile, doma jih deca sploh ne nosi. Zadoštuje, da preskrbimo deci čepice za izprehode ob hladnem vremenu in pozimi.

Učite deco hoditi

Roditelji skušajo razviti vse duševne lastnosti dece, podpirajo njihov razvoj, vse duševne nedostatke skušajo odstraniti z vzgojo, telesne lastnosti pa večinoma zanemarjajo. In vendar je zdravo, utrjeno telo prav tako važno, če ne važnejše, kakor zdrav duh. Zakaj se mnogi učenci in učence tako slabo uče? Zato, ker je njihov prsni koš radi nepravilnega sedenja stisnjen, ker se pljuča ne morejo dovolj širiti in ker je v krvi radi pomanjkljivega dihanja premalo kisika. Reditelji morajo v prvi vrsti skrbeti za telesno vzgojo dece. Ne zadostuje zvaliti odgovornost za telesno vzgojo na učitelje telovadbe v šoli, kajti ti imajo na deco premalo vpliva, saj traja telovadba komaj nekaj ur na teden.

Večina telesnih hibi nastane pri deci zato, ker napačno hodi, stoji in sedi. Že malo dete se rado privadi slabo hoditi. Roditelji mislijo, da je že vse dobro, če deca sploh zna hoditi. Če pa ne vzbudi v nji smisla za pravilno hojo, ji ostanejo razne hibe vse življenje. Vsak človek, ki obrača pri hoji noge na znotraj, je neokreten in se zdi mnogo starejši, nego je v resnici. Deci zadostuje pokazati, kako je treba pravilno hoditi, pa nas začne sama posnemati. Deklice rade koracajo, kar škoduje mišicam. Kakor dečke, tako je treba tudi deklice učiti, da že v mladosti delajo dolge korake.

Čez nekaj let bo odstotek tuberkuloznih mnogo večji samo zato, ker se zdravniki, roditelji in učitelji ne znajo boriti proti moderni hoji in držanju telesa. Pameten oče in pametna mati, ki misli na bodočnost svoje dece, pazita, da je njena hoja prožna, lahka, brez zvijanja v boku, brez obračanja nog na znotraj ali na zunan. Na eleganco hoje vpliva vse držanje telesa in zato je treba tudi paziti, kako deca drži glavo, ali hodi ravno, ali ni hrbet upognjen itd. Zelo važno je tudi, kako deca stoji. Tu opazamo iste napake, kakor pri hoji. Noge obrnjene na znotraj, ramena naprej, kolena upognjena. Taka staja škoduje pljučam, pri dekletih se pa ne more pravilno razviti maternica in posledica so težki porodi. Stoja vpliva na formacijo maternice, prsnega koša, trebušne votline in vsega drobovja. Pravilna hoja in staja vpliva tudi na značaj. Človek, ki se v zgodnji mladosti navadi stati na lastnih nogah, postane tudi v duševnem in moralnem življenju samozavesten. Kdor pa vedno išče opore za svoje leno telo, bo tudi v življenju vedno iskal nekoga, na kogar bi se mogel duševno opreti. S tem postane v nadlego svoji okolici. Na prvi pogled se zdi, da ni važno, kako deca hodi, stoji in sedi, a vendar se da vse to uspešno porabiti za odgojo harmonično razvitega človeka.

Najboljše, najtrajnejše, zato najcenejše!

Čudna reč.

Tu na pokopališču počiva tvoja babica. Ko si bila rojena, je bila že dve leti mrtva.

— Hm, kaj je mogoče postati še po smrti babica, dragi striček?

Tako dolgo dokler.

— Kaj misliš, ali more možki ljubiti dve ženski naenkrat?

Zakaj pa ne? Toda samo dokler druga ne opazi, da ljubi prvo.

Ljubeča žena.

— Ali bi bila zelo žalostna, če bi umrl?

— Strašno, dragi možiček.

— Ali bi često prihajala na moj grob?

— Seveda. Saj je pokopališče ob poti na tenis igrišče.

Ni vredno govoriti.

Mož, ki se je poročil z lepim dekletom, je naknadno zvedel, da je že imela otroka. Ves razkačen je odšel k tati, ki ji je očital, zakaj mu tega ni povedala.

— Potolaži se, dragi moj. Dete je bilo tako majhno, da se mi sploh ni zdelo vredno govoriti o njem.

Pogled v mišljenje, delovanje, križe in težave naših stanov

Živimo v težkih časih, ko vse vprek tarna in ko je borba za obstanek še tako huda, da človek za kulturne potrebe sploh nima časa, še manj pa denarja. Človeška družba se deli na stanovce, ki tvorijo harmonično celoto, se izpopolnjujejo in so navezani drug na drugega. Če si hočemo torej ogledati socialni položaj družbe kot celote, moramo poznati razmere, v katerih žive poedini stanovci. Zato smo se obrnili na predstavnike poedinih stanov s prošnjo, naj nam povedo, kakšen je položaj dotičnega stanu in kaj bi bilo treba storiti, da se zboljša. Radi pomanjkanja prostora smo morali nekatere izjave izpustiti in jih priobčimo v novoletni številki.

Pisatelj

Da položaj slovenskega pisatelja ni zadovoljiva vredn, je pač vsakemu znano. V zvezi s krizo v naši literaturi je kriza našega knjižništva, ki so jo pa zakrivila sami knjižničarji, ker store vse premalo, da bi občinstvo orieniral in mu tudi ne znajo pokazati v pravi luči umetnika. Občinstvo postane zato apatično do lepe knjige. Nič ne more trditi, da nimamo občinstva, ki bi ne kupovalo knjig. Najboljši dokaz so Cankarjeva dela, ki se danes prodajajo v tisočih. Za naše knjižničarje je Cankar seveda šele danes umetnik in osebnost. Skratka, naši založniki ne razumejo, da je treba knjižništvu reklame, kakor je potrebna vsakemu obrtniku itd.

Na drugi strani so naše literarne revije politično - ozkosrčne in lahko rečemo reakcionarne. Ne upajo se v moderno, obsejale so v nekem realizmu oziroma zakasnelem naturalizmu. Občinstvo se je zato teh revij naveličalo in jih ignorira. Med epigoni realizma in naturalizma prav gotovo ni pomembnejše osebnosti. Med modernisti seveda tudi niso sami geniji, vendar jih uredniki naših literarnih revij posledno odklanjajo samo zato, ker so revolucionarji duha.

Ravno tako je z našim teatrom. Vprazari skoraj same stare komade in odklanja dela mladih. V tem tiči torej kriza naše literature in našega teatra. Finančna kriza je samo zunanji izraz notranje krize. Publiko najbolj čuti zagostitev urednikov in režiserjev. Na drugi strani pa hirajo tudi igralci, ki so prisiljeni igrati v komadih, ki jih samo ubijajo.

Iz omenjene krize v naši literaturi sledi tudi položaj slovenskega književnika in vsakega drugega umetnika. Usoda tistih, ki jim je bila cukurna mrtvašnica, je usoda vseh slovenskih umetnikov. V najnovejši dobri priča o tem smrti Srečka Kosovca.

Borba Ivana Cankarja, Riharda Jakopiča, Groharja in drugih je bila in je junška borba. Vsi so bili tako močni, da so v borbi vztrajali in niso iskali rešitve bilke iz sebe. S Prešernom so zato tudi edini resnični slovenski heroji. Slabejši in umetniško manj vredni so pa omahili pod težo razmer in se zatekli v naročje kake službe, klike ali celo stranke. Tako je bilo in bo vedno.

Trgovec

Težko gospodarsko krizo, v kateri se nahaja danes naša država, občuti najbolj naš trgovec in tovarnar. Radi splošnega pomanjkanja gotovine je konzum padel na minimum. Kupčija od leta do leta nazaduje. Vzroki so različni: politična razdvojenost, neznoša davčna bremena, pod katerimi ječi zlasti Slovenija, silne prometne težkote, ki zavirajo ves promet, nemogoče carinske in železniške tarife ter razni drugi nezdružljivi pojavi v vsem javnem in gospodarskem življenju. Zelo neprijetna je tudi nova uredba, na podlagi katere mora trgovec sam predpisati, izročiti in odtegniti uslužbenec davek ter ga poslati davkarju. Čemu pa je potem davčni urad? Tudi vprašanje kreditov še ni urejeno, dasi je za razvoj trgovine v Sloveniji za obstojnost marsikaterega trgovca vitalnega pomena.

Na vprašanje, kako živi naš trgovec, ni težko odgovoriti. Res je, da si lahko privoščijo nekatere udobnosti in ugodnosti, toda življenje mu zagrenjujejo velike skrbi. Trgovske, prometne in kupčijske neprijetnosti,

skrbi z uslužbenci, ureditev in poravnanje davčnih obveznosti in drugo.

Tovarnar

Tudi položaj tovarnarja v Sloveniji ni preveč rožnat. Veliki tovarnar zasleduje razgovore naših trgovskih misli in je največkrat razočaran, zakaj rezultati posvetovanj so navadno njemu v škodo. Huda udarec je zadala tovarnarjem nova trgovinska pogodba z Avstrijo, ki je sicer našim žužnim pokrajinam zelo dobrodošla, za Slovenijo bo pa imela nedogledne posledice. Tudi o pravni varnosti se da mnogo govoriti. Velike so težkote s pravno zaščito, kakor hitro pridemo čez Sotlo. Naravno je, da tovarnar v takih razmerah zelo težko dela in da to njegov napredek močno zavira.

Davčnih zaostankov v Sloveniji ni, ker naša slavna davkarja tega ne dopušta in fiskus izterjava davke raje prezgodaj, kakor prepozno. Težke ovire, ki so jih imeli tovarnarji prva polovica leta pri dobavih surovin, so že odstranjene. Uvoz surovin je zelo olajšan.

Vse to zlasti neugodno vpliva na razmerje do uslužbenecov. Umiljivo je, da šefi v takih razmerah ne morejo plačevati visokih plač in honorarjev, vsekakor pa je njihova želja, da bi se nastavljenec bolje godilo. Naše delavstvo kvalitativno povprečno še ni na taki višini kot po drugih visokointenzivskih državah, kjer je mogoče delavca res bolje plačevati, a kljub temu izkazuje nižje produktivne stroške. Tovarnarji si pa v bodoče žele več sikov z uslužbenci in delavci.

Igralec

V primeri s prejšnjimi časi se je gmočno stanje igralca sploh, posebno pa slovenskega igralca, prav gotovo izboljšalo. To je predvsem zasloga podpravljenega gledališča. Plače so na splošno take, da pri tem ni ogrožena igralčeva obstojnost, izplačilo je še redno, razen pri neizdanih, ki se pripetijo lahko nerodnim upravam, in igralce je za starost zadostno preskrbljen. Borbe za vsakdanji kruh, za goli obstanek vsaj pri državnih gledališčih ni več. Pri tem pa moram omeniti neke nedostatke, ki ne vem, ali izvirajo iz državnega sistema ali iz tradicije ali iz napačnih razlogov. Resnica pa je, da imam vtis, da so igralčevi dohodki bolj odvisni od starosti in števila službenih let, kakor pa od dejanske uporabnosti in poklicne sposobnosti. Vsaj teoretično bi moral veljati načelo: Nagrade se ravna po vrednosti izvršenega dela. Naposled se bo moralo kaj ukreniti tudi glede plač dramatičnih igralcev v razmerju s plačami opernih pevcev in drugih poklicev.

Naše občinstvo je razmeroma prav dobro. Gledališča bi se bolj godilo, če bi imela gledališka kritika vsaj toliko ljubezni do gledališča kakor jo ima občinstvo. Naši ljudje so še precej hvaležni in tudi bolj pametni, kakor bi človek na prvi hip mislil. Vendar sem opazil pri drugih gledališčih malo več pristranosti in zvestobe v razmerju med občinstvom in gledališčem.

Kar se pa tiče igralčevega družabnega položaja in tako zvanega družabnega ugleda, je moje mnenje, naj bi igralce sicer pošten, ampak po svoji vesti, ne pa omejenih in hlapavih predpisih filistrske »družbe«. Igralec naj se bria predvsem za svoj umetniški položaj. Družabnega položaja mu družba itak ne bo nikoli priznala. Igralec razmerje do družbe je na odru, kot je pisateljevo razmerje v njegovih knjigah in slikarjevo v njegovih slikah. Na odru pokaže, koliko smo vredni, tu ne moremo zatajiti svojega pravega, resničnega bistva.

Seveda so tudi pri nas ljudje, ki igralca in sploh umetnika prezirajo. Kaj pa ve na primer tak »družba« o bridkosti in težavah igralskega poklica? Kaj ve o našem dnevnem garantu in o naših prečutih nočeh? O srčnih tesnobah, duševnih in telesnih naporih, o javnih razstavah lastne osebe zapored večer za večerom? Kaj ve o neprestanem poskušanju, neumnem prizadevanju in o neomnem, včasih obupnem spoznavanju svoje lastne nemoči in kaj ve ta »družba« o bolečini umetniškega neuspeha, katerega občutimo preje in bolje, preden nam ga zaluzi v obraz naša v teh stvarih tako »tankovestna« in tako »tankočutna« gledališka kritika? In kaj ve o drugih težavah tega poklica, o katerih niti ne

govorim, ker se še meni zdj boljše, če jih človek prihrani za bodočnost, ko bo vso to sedanjost lahko opisoval kot preteklost... Ne, naše delo je predvsem umetniško delo in ne pehanje za »družabnim ugledom«. Zato pa povem tole resnico: pravi igralec, ki diha v svojo umetnost svoje pravo in edno resnično življenje (in drugega sploh ne moremo v enem samem trenutku, ko stoji na odru, lahko več vredeti, kakor vsa tista pisana »družba« na zunan napudrane, parumirane in naškrobane, na znotraj pa žal tako zelo neumne in neosnažene jare gosposke. Zaradi »družabnega ugleda« še noben igralec ni bil rojen. Igralec ustvarja na odru in gre nemoteno svojo pot, pa četudi brez »družbe«, osamljen, do konca. Tako mu je sojeno in vseeno je potem, če ga »družba« časti, ali pa, če mu celo na grob izplume svoj farizejski in bedasto - žalostni nekrológ.

Ciril Debevec.

Izvošček

Poleg policijskega stražnika je izvošček oni, ki je tudi vedno na cesti. Toda dočim je pred vojno igral izvošček v našem javnem življenju precejšnjo vlogo - saj je bila kočija poleg tramvaja in železnice edino prometno sredstvo - se je položaj po vojni bistveno izpremenil. Izvoščka je izpodrinil železni konj: avtomobil.

Da, je vzhidil izvošček, ko smo ga ustavili in vprašali, kako se mu godi. - Kar napišite brez skrbi, da stojimo pred katastrofo, da propadamo od dne do dne bolj in če poide tako naprej, kakor vse kaže, potem čez nekaj let ne bo v Ljubljani nobenega izvoščaka več. Naše število rapidno nazaduje. Od leta do leta nas je manj - znak velike krize, ki jo preživlja naš stan.

Zato je povsem umiljivo, da živimo težko, morda težje nego katerikoli drugi stan. Radi splošne gospodarske krize, ki tare vse sloje, se ljudje danes tudi toliko ne vozijo kakor prejšnja leta. Če se pa že vozijo, sedejo raje v avtomobil, češ, da je hitrejši. Hitrejši je že, cenejši pa ni...

Res sreča, da nas je občina zaščitila in da ne dade nobenih koncesij več za avto-takse. To bi namreč upropastilo nas, ki sicer itak samo še vegetiramo, a konkurenca bi ubila tudi avtoprevoznike same. O, kje so pač časi, ko smo potegnili s konjicijo gori na Gorenjsko ali na vinorodno Dolenjsko. Ni jih in nikoli jih ne bo več...

In solza se je utrlila že sivolasemu izvoščku, ki sedi že polnih 34 let na kozlu in ki sluti, da bo izvoščkom kmalu za vedno odklenalo. Res težak je ta stan.

Kritik

Poklicnih kritikov Slovenci sploh nimamo. Za naše kritike pa velja, da se občinstvo za nje zanima v toliko, v kolikor se zanima sploh za umetnost. V splošnem meni družba, da je kritik nepotreben, da samo razdira in je zares splošno neprijeten. Kritik se seveda na to ne sme ozirati in mora nemoteno izvrševati svojo misijo, ki obstoja v presojanju umetniških proizvodov glede na njih umetniško kakovost, primerjajoč jih pri tem z nekim idealom. Hkrati je kritika naloga, da opozarja publiko na ta ideal in ji ga skuša spraviti v zavest ter tako razvija njen okus.

Dejstvo pa je, da je zgodovina slovenske kritike zelo klaverna in celo smratna, če izvezamo kakega Levstika, Stritarja in še nekaj drugih častnih izjem. Saj imamo komaj poklicne umetnike, kako naj bi imeli tudi že poklicne kritike. Malni smo in imamo majhno produkcijo in majhen književni trg. Večina naših sodobnih kritikov ne presega nivoja naših prejšnjih kritikov. Sodobni slovenski kritiki so večinoma sužnji svojih svetovnih in celo strankarskih razlogov. Ti seveda ne pridejo kot reševalci slovenske kritike v poštev. Sikarske kritike pri nas skoraj sploh ni. Zadnje čase se poskuša v likovni umetnosti uveljaviti tako zvana kritika stila, ki se opira na umetnostno zgodovino. Jasno pa je, da zgodovinska metoda pri kritiki ne more priti v poštev. Najslabša je pa brez dvoma naša muzikalna kritika, četudi skuša tudi tu dr. Vurnik operirati s tako zvano stilno kritiko.

Naloga kritika vseh časov je preiskovanje kakovosti umetnine, ki pa je popolnoma neodvisna od stila ali od kaj drugega. To

je »večna skrivnost«, ki nima imena. Kritik naj najde samo svoji dobi primerno interpretacijo te »večne skrivnosti«. Z gojenjem historizma pa gine smisel za pravo kritičnost.

Josip Vidmar.

Policijski stražnik

Kar odkrito vam povem: življenje policijskega stražnika je pasje. Morda je to danes eden najbolj nesrečnih poklicev in morda nihče ne trpi toliko, kakor mi policijske pare. Razložim vam kar od kraja.

Če pridete danes kot začetnik k policiji, to se pravi za policijskega stražnika, imate 750 Din mesečne plače. To so vsi dohodki. Po šestih mesecih napravite izpit in potem dobite 100 Din več. Vsako 3. leto dobite reči in piši 40 Din povška, a oženjeni stražniki imajo 150 Din povška za ženo in 150 Din za vsakega otroka. To so redni dohodki, zakaj izredni so tako pišči, da skoro ni vredno govoriti o njih. Pri raznih prireditvah zasluži stražnik približno 100 Din na mesec. To pa samo v sezoni, zakaj poleti so prireditve bolj redke ali jih pa sploh ni. Mimogrede sicer lahko omenim, da bo tudi letošnje zimsko sezono radi oblastnega davka zelo malo prireditvev, tako, da bo šel najbrž še tisti bori zaslužek po vodi.

Omenil bi rad še nekaj. Ko je bil veliki župan g. dr. Baltić, smo dobivali na leto 2500 Din doklade za obliko in obutev. Sedaj je na vladi ministrski predsednik, ki je Slovenec. Ali mislite, da se je naš položaj kaj zboljšal? Kaj šel Sedaj dobivamo letno za obliko in obutev samo 1000 Din. To uslugo nam je napravil dr. Korošec. Ni treba, da to politično izkoristate, navedite samo ta dejstva, ki govorijo več nego dovoli!

In zdaj si mislite, kako živi policijski stražnik, ki ima le 800 Din rednih dohodkov. Poleg tega je policijska služba ena najnapornejših. Vedno in ob vsakem vremenu je stražnik na ulici. Poleti umiramo vročine in žeje, pozimi zmrzujemo in gladujemo. A služba je naporna in zahteva, da je stražnik vedno pripravljen nastopiti v zaščito javnega miru in reda. Rad bi videl višje gospe samo teden dni na svojem mestu.

In še ena primerjava: Pred vojno je imel stražnik - začetnik 90 kron mesečne plače in 30 kron nočne doklade. Torej 120 kron. Ne glede na to, da je dobil tudi obliko in obutev! Sedaj primerjajte to s predvojnimi razmerami! Res ni čuda, da dandanes noben stražnik ne dočaka visoke starosti.

Glasbenik

Pri presojanju socialnega položaja slovenskega glasbenika moramo razločevati glasbenika - producenta in glasbenika - reproducenta. To razlikovanje pride v poštev posebno pri glasbi kot umetnosti in odpade pri drugih umetnostih, razen pri dramatikah. S tem pa odpade tudi dober del vprašanja socialnega položaja umetnika, ki se udeležuje v teh panogah.

Glasbenik - producent ima pri nas približno isto stališče, kakor drugod, morda le s to razliko, da ga »družba« pozna že od malega in ga zato manj uopšteva. Sicer so pa tudi inozemski glasbeniki prisiljeni, da si služijo vsakdanji kruh v raznih službah. Le nekaterim posebno slavnim in od sreče preganjanim glasbenikom je bilo doslej usojeno, da so se mogli preživljati samo s komponiranjem. Zanimanje publike za dela skladateljev je pa pri nas razmeroma še večje, nego pri drugih narodih. Večina glasbenih skladb se pri nas izvaja, če le skladatelj ne zahteva prevelike tehnično - muzikalne izobrazbenosti pri izvajalcih.

Da pa semtertja uspeh domačih del zaostane za uspehi tujih, čeprav manj vrednih del, je pripisovati malemu številu izobražencev, če jih merimo po merilu, ki je v rabi pri drugih kulturnih narodih in pa nezaupljivosti naših inteligentov, ki jo povzroči navadno njih pomanjkljiva in s predsojki preprežena izobrazba, ki obušuje samo tuje ustvarjanje.

Še težje stališče ima morda glasbenik - reproducent. Pri nas more koncertant računati le s tremi mesti, kjer lahko nastopi in to ne več nego enkrat na leto ter še tedaj z dvomljivim gmočnim uspehom.

Na posebne »koncertne« kariere se v naši državi niti misliti ne sme. Tako postaja naš odlični pianisti, violonisti itd. prav dobri pedagogi, ki po svoje prispevajo, da dobimo zopet prav dobre - pedagoge. Zato prekašajo naše glasbene šole marsikatero glasbeno šolo v inozemstvu. Zabavljajo nam dejstvo, da imajo veliki narodi vsega v izobilju, majhni narodi, kakršni smo mi, pa ne, ne more koristiti.

Te vrste pa osvetljujejo položaj slovenskega glasbenika seveda le deloma.

L. M. Škerjanec.

Natakar

Izmed manuelnih poklicev je natakarski gotov eden najtežjih, poklic, ki zahteva veliko spretnosti, pogosto naravnost žanlersko sposobnost in vztrajnost, a tudi dober spomin. Kakšni so križi in težave in kakšno je življenje naših natakarijev, o tem je nam pripovedoval uslužbenec neke večje ljubljanske restavracije.

Natakariji se v prvi vrsti pritožujejo, da so zapostavljeni in prezrti, da se njihovo naporno delo vse premalo ceni. Kaj mislite, da je malenkost švigati po 6, včasih tudi 8 ali 12 ur iz sobe v sobo, od mize do mize, prenašati nejevoljo strank in oči, ki so večinoma naslovljeni na napačni naslov? Za naporno delo natakariji niso plačani, kakor se spodobi. Plača, ki jo dobiva natakari, je malenkostna in odvisen je samo od napitnine, ki se pa ravna po lokalu odnosno tudi po gostih. Če je lokal dober obiskan, je zaslužek še razmeroma ugoden, reče pa je natakari, ki je uslužben v lokalu z manjšim obratom. Natakariji sami so odločno proti napitnini in smatrajo to za anahronizem, ki je mogoč samo še pri nas. Zakaj povsod drugod je že davno uveden procentualni sistem in s tem v zvezi seveda tudi razdelitev dela po revirnim sistemom. Po drugih mestih dobivajo natakariji 10 odstotkov od vsakega računa, pri nas je natakari še vedno odvisen od napitnine, to se pravi nekako od miloščine. Revirni sistem in odprava napitnine, to sta kardinalni zahtevi natakarske organizacije. Obenem se pa natakariji odločno bore proti zaposlenju natakarič. Saj je res krivica, da uživa natakarič iste pravice, kot natakari, dasi se ji ni treba tri leta učiti in strokovno izobraževati. V Ljubljani je zdaj 21 natakarijev brez posla, kar gre na račun ženskega osovja, v drugi vrsti pa na račun eksploatacije vajencev, ki so v nekaterih podjetjih zaposleni v prevelikem številu. Z ozirom na naraščajočo brezposelnost v natakarski organizaciji zahtevajo natakariji, da se zateji nadaljno sprejemanje vajencev vse dotle, dokler bo trajala brezposelnost v organizaciji.

Kipar

Položaj slovenskega kiparja - umetnika najbolj označuje stanje te umetnosti same, ki je skoraj bi rekel nepoznana in za katero imajo naši ljudje najmanj razumevanja. Pri nas so se že uveljavile kot umetnost že literatura, glasba in slikarstvo, kiparstvo se pa naravnost negira. To nerazumevanje kipsarske umetnosti je tem bolj žalostno, če pomislimo, da je ta umetnostna panoga pri drugih narodih med najbolj uveljavljenimi in cenjenimi. Kako visoko cenijo na primer Francozi kipsarsko umetnost, sem spoznal nedavno, ko sem razstavil svojega Mojzeza v Parizu. Bil je predmet splošne pozornosti in to v umetnostno najkompetentnejših krogih.

Da bi se pri nas kiparstvo sploh razvijalo in doseglo višino, ki ji odgovarjajo zmoglosti naših kiparjev, bi morala skrbeti v prvi vrsti država in mesta. Posebno Ljubljana, ki naj v doglednem času postane važno tujsko prometno središče, bi morala vse storiti, da se okraši in spoštuje arhitekturo in plastiko, kakor je to započel arh. V. Subić. Skulpturi jo se morala posvetiti velika pozornost, ker so to umetnine, ki so trajne in vidne ter so hkrati velikega vzgojnega pomena za ves narod.

Koliko imenitnih mož imamo Slovenci, ki nimajo še svojega spomenika in jih zato pozabljamo ali jih vsaj ne moremo pokazati tujcu, kakor delajo drugi narodi. Koliko je po naših parkih lepih prostorov, ki umetnika naravnost vabi, da bi jih izpopolnil s primerno umetnino. Toda naši parki so zapušteni, naše javne zgradbe so brez skup-

Francis Carco:

Obupana zaljubljenca

— No, torej! Toda šele po tem, ko ne bova več imela denarja, se ustreliva, — je dejala Irena Lucianova.

Mladenci se je zadovoljivo masmehnil in poljubil roko, s katero ga je Irena pobožala po glavi.

— Ustreliva se, — je ponovil flegmatično.

Bil je majski večer. Skozi okno se je videlo na velik balkon elegantnega hotela, in zaljubljenca sta zrla na grebene romantičnega pogorja Belledon, pokrite s snežno odejo.

— Smrt, — je spregovoril Lucian, — ta misel me ne vznemirja... tu...

— S teboj, — je zašepetala ona.

Privlil jo je krepko k sebi in njegove žareče oči so iskale globino Ireninih zenic.

— Ljubim vas, — je pripomnil Lucian.

Njegov mehki glas, zgovorni pogled, lepo zaokrožena usta in lasje, ki jih je nosil počesane nazaj, niso spravili Irene iz ravnotežja. Bila je starejša od svojega ljubčka, čegar devetnajst let je bila njegova edina privlačnost, in do bro je vedela, da prinaša ljubezen trenutke, polne strasti. In vsa pod vplivom svoje sreče je bila pripravljena uničiti jo z enim samim strelom v tej sobi —

na dan, ko jima sobanica prinese račun, ki ga ne bosta mogla poravnati.

Lucian je nadaljeval: Ne vem, kakšna sila se oglašja v meni. Neka čudna, neznana, daljna sila. Ali čutiš to? Ali ni v tebi sami neizmerno hrepenenje predati se brez premisleka tej sili, kateri ne najdem pravega imena?

— Sreček moj! — je vzdihnila Irena.

Drhtela je. Sklonjen nad njo je mladenci molče poljubljali njena razgaljena ramena, kajti čutil je tako silno hrepenenje, da ga je hotel pretopiti v trpljenje. Toda to se mu ni posrečilo. Irena mu je vračala poljube, večerna zarja je zlatila nebo in lastovke so se vračale v svoja zavetišča. Grenoble je mesto zaljublencev. Mlada žena je to vedela in izbrala si ga je med mnogimi mesti, ki jih je poznala, ker je hotela zadnje trenutke svojega življenja preživeti v tem romantičnem kraju. Tudi Lucian je hrepenel po tiskini miru in poeziji. Sicer pa itak ni mogel ugovarjati Ireni. Edina njegova želja je bila ustreči v vsem svoji ljubici in zaljubljeni si skrbti, ki mu jih je delala mučna zavest, da je njegovo edino bogastvo njena elegantna, divna, dražestna postava. Njeno telo je spravljalo Luciana v ekstazo ljubavne opojnosti, imela je globoko črne oči in usta z divnimi zobčki. Kadar sta hodila skupaj po mestu, so ljudje nehoti mislili, da sta ustvarjena drug za drugega.

Vedela sta to dobro, bolj nego kdorkoli, in ta skupna radost je vzbujala v njima naravno brezbriznost do vsega, kar se ju ni tikalo.

Kljub temu se ju je pa polastil nemir, ko sta legla. Lucian je razmišljal o vsem, kar je Irena malo prej govorila, in na tlem se je vpraševal, kdaj neki pogledata brez strahu skupaj smrti v oči. Ta misel ga ni vznemirjala. Oglašala se je v njem tudi nekaka radovednost, toda mi se je mogel ubraniti, da bi pri misli na smrt ne čutil nečesa vznemirjajočega, obenem pa privlačnega, kakor pozorno uprt, globok pogled.

Mlada žena je presenečeno vprašala:

— Se bojiš?

Molčal je. Nadaljevala je vsa v skrbeh:

— Bojš se, Lucian. Čutim to. Vem to, pa ne morem razumeti. Ah, ne pusti me brez odgovora.

Vzel jo je v naročje.

— Saj ni nič hudega, — jo je tolažil in se obrnil stran. — To preide. Sicer imava pa še dovolj časa, da se pripraviva in ljubim ti, da se bom dobro držal.

— Lucian, — je dejala Irena, — ali več, koliko denarja nama manjka?

Zadržal je.

— No, povej hitro, — je dejal malone osorno.

— Devetdeset frankov, — je priznala mlada žena.

Bila je povsem mirna, govorila je in Lucian je občudoval njeno hladnokrvnost. Ni se upal pogledati jo. Bila sta tako blizu skupaj, da so njune ustnice skoro dotikale. Zdržila sta se molče. Po tem je začel mladenci znova razmišljati. Irena mu je pripovedovala o zgodbi, na las podobni njuni, ki ni poznala jutrišnjega dne.

Drugi dan je bil nekaj posebnega, kajti Lucian je kupil revolver, s katerim sta se nameravala ustreliti.

Solnce je pripekalo. Ozračje je bilo polno zlatih solčnih žarkov, ljudje so se po ulicah smejali in šali. Vse je pričalo o veliki življenjski sili in radosti. Izvoščki so se počasi pomikali mimo, in cev revolverja, ki ga je Lucian izbral, se je lesketala v trgovini na njegovi dlani. Irena je čakala zunaj na hodniku. Smejala se je. Tudi on se je nasmehnil, pritisnil je njeno roko na srce in zamisljeno je korakal kraj nje. Tisti hip se ni ničesar bal. Ljubezen ga je navdajala s prijetno, sladko opojnostjo. Česa bi se bal? Ulice so bile polne svetlobe. Šla sta skupaj in najslabša misel je bila zavest, da nihče ne sluti, kakšna tajna se skriva v njunih dušah.

— Ali me še ljubiš?

— Do groba te bom ljubila, — je od-

govorila in že po glasu se ji je poznalo, da govori resnico.

— Srečna sem, — je pripomnila žarečih oči, — srečna, srečna!

Stisnila je njegovo roko.

Ljubim te, — je nadaljevala otožno,

— ljubim te bolj, nego svoje življenje.

Lucian je nadaljeval:

— Moje življenje pripada tebi. Mar bi mogel živeti brez tebe? Irena, spomni se onega dne, ko sva se sestala v Parizu. Takoj si se mi vdala.

— Polastil si se moje volje.

— Da... morda. Tvoja volja. Bila sva ustvarjena drug za drugega in ti si to razumela, ker si takoj zapustila svojega ljubčka... brez pisma... brez najmanjšega obvestila.

— Sreček moj!

— Ti ni ničesar žal?

— A tebi?

— Ničesar, — je odgovoril Lucian s težavo.

Irena se je ozrla navzgor. Zagledala je vrhove dreves, ki so se odražali na azurnem nebeskonu, in toplo, blestečo svetlobo. Nekaj časa sta molčala.

Tako sta prišla nehoti na otok Verte. Veje so tu patam zakrile nebo in cesta, po kateri sta šla, se je izgubljala v gostem zelenju.

Irena je sedla na klop.

tur, veliki interieur naših reprezentančnih dvoran kažejo gole stene. Petero umetniškov-kiparjev pa, ki nas premo Slovenija, držimo roke križem in se borimo za obstanek.

Lojze Dolinar.

Postrešček

Poleg izvoščaka in policaja je tudi postrešček človek, ki ga vidiš vedno in ob vsakem vremenu na ulici. Njegov poklic je tudi združen z velikim trpljenjem, samozatajevanjem in potrpežljivostjo. »Potrpežljivost je božja mast, pravi pregovor. Ampak revež je, kdor se mora ž njo mazati! No in tak revež je tudi ljubljanski postrešček.

— Kar napišite, da je zahtava, — nam je dejal. — Tako slabo, kakor se nam godi zdaj, se nam ni še nikoli. Pogledajte, danes sem na pr. zaslužil 10 Din. Kam naj s tem denarjem? Ali naj ga dam ženi, da se bo smejala? Saj je komaj za tobak! Samo to. Iko vam povem, če bi bil danes mlad fant, bi to komisijonarsko kapo vrgel proč in za vse na svetu bi se ne hotel tega poklica.

— Kako pa živite?

— Zadnja leta se je naš položaj tako poslabšal, da se ne da živeti, ne umreti. Avto in telefon sta nam v prvi vrsti odjedla zaslužek in reči vam moram, da se že ne spominjam, kdaj sem zadnjič nesel kako pisno ali darilo. Edini zaslužek, ki ga še imamo, je ob kvartalu, ko so selitve. Kovčegov skoraj ne prenašamo več, tujci jih raje sami nosijo ali pa opravijo ta posel hotelski slugi. Postrešček zasluži mesečno 600—800 Din in ker je večina oženjenih, si lahko mislite, kako žive. Zato jih je že mnogo obesilo poklic na kol in šli so raje v zasebne službe. Popreje smo tudi kaj zaslužili pri pogrebnem zavodu, sedaj pa ta dela z lastnimi uslužbenci in tako smo zopet ob redne dohodu.

Včasih smo v tem mesecu zaslužili zelo dobro, toda letos je izredno slabo. Celo za Miklavža nisem napravil nobene poti in vse kaže, da nas bo za božič doletelo isto. In pomislite, da nas je v Ljubljani okoli 60 včlanjenih v obeh društvih...

Tako postrešček, ki je postal kakor družni žrtve modernega napredka, a tudi žrtve težke gospodarske krize. Vlogo nekdanje, za prenašalca ljubavišnih pism je prevzel telefon, a postreščkovo cizo je upropastil avtomobil...

Državni uradnik

Letošnji božič državnih nameščenecov, med katere prištevamo uradnike vseh treh kategorij, zvančnike, služitke in dnevnice, glede njihovega gmotnega položaja ne zaostaja prav nič za lanskim. Izvzemši sodnike, ki uživajo posebno doklado, organizacije državnih nameščenecov, v bistvu ni ničesar drugega dosegle, kakor plačilo za čas od 1. oktobra 1923 do 1. maja 1924 dolžnih razlik. A še tega so bile deležne samo vdove umrlih državnih nameščenecov, pri čemer pa so vdove železničarjev odšle za enkrat se prazni rok. Državni nameščenec imajo sicer mnogo nade, da se jim bodo te razlike dočela likvidirale iz novega monopolnega posojila, vendar pa zbira baš sedaj finančno ministvo podatke samo o tako zvanih državnih visocih dolgovih, ki za enkrat še niso identični s temi razlikami. Ako se bodo te razlike res izplačale že v zgodnjem času, potem po našem mnenju za njih likvidacijo ne bo služila prva tranža navedenega posojila, marveč se bo stvar zavlekla zopet na dobo državnega proračuna za leto 1929-30.

Čl. 112. Uradniškega zakona določa, da imajo državni nameščenec in njih rodbine brezplačno lečenje v vseh državnih bolnišnicah, vendar pa se to, odkar so prešle drž. bolnišnice pod samoupravo oblasti, nič več v polnem obsegu ne dogaja.

Prevedba kronskih penzij na dinarske v zadnjem času nekoliko bolj napreduje, toda s tem prevedbo zahtevam kronskih pensionistov še ni ustrezno. Njihova težnja je, da se kot aktivni najprej prevedejo po novem uradniškem zakonu iz leta 1923 in da se jim na podlagi na novo ugotovljenih prejemkov, ki veljajo za aktivne, pokojnino povzorno odmerijo.

Izkusnja je dokazala, da je šlo mnogo hišnih lastnikov s 1. novembrom 1927 pri določanju novih najemnin preko zlate paritete. Novi stanovanjski zakon, ki je stopil v veljavo 1. maja 1928, velja samo do 1. maja 1929, vsled česar bodo državni nameščenec od 1. maja 1929 še ob to malenkostno stanovanjsko zaščito, ki jo sedaj uživajo.

— Le spomni se, — ji je prigovarjal Lucian.

Zrla je nemo predse in dočim se je on spominjal prvih dni njune združitve, je tudi ona mislila na te divne trenutke. In tedaj je Irena prvi razumela, kako težko je ločiti se od življenja. Pesem, ki so jo peli nekoč cigani v Nizzi, v času, ko je Lucian še ni bil iznevil nje-nemu ljubčku, se ji je vtislila v spomin. Skušala je odgnati. Ona je njene misli daleč nazaj, v brezskrbne dneve njene življenja. Ali je vedela takrat, kaj ji prinese bodočnost? A bodočnost — to je nocojšnji večer... jutrišnji dan. Irena je vzdihnila.

— Kaj ti je? — je vprašal Lucian.

Skušala je nasmehniti se. Lucian je bil bled.

— Nič mi ni, — je zašepetala.

Toda predstava, ki jo je hotela odgnati, jo je preganjala.

— Ti je slabo?

— Zebe me, — je odgovorila. — Poj-dava od tod. Hočeš?

Podal ji je roko, da bi ji pomagal vstati, in ko je vstala, mu je nastavila ustnice v poljub, dočim jo je senca bive-še sreče se vedno uporno preganjala.

Tistega večera nista večerjala v ho-telu, marveč v restavraciji na vrtu, in jed jima ni teknila. Bil je topej večer. Naglo se je stemnilo in veše so frfotale

Organizacije državnih nameščenecov so morale v zadnjem času ponovno seči v boj, da bi se jim še bolj ne zmanjšale diagi-niske dohode, ki so vsled »poplavi« dosegle že itak minimum.

Prav tako so državni nameščenec pri-za-deti z novim davkom na osebne prejemke, vsled česar se centralna organizacija na vsi moč trudi, da bi se to breme omililo s pričetkom proračunskega leta za 1. 1929-30.

Uvrstitev mesta Ljubljane in Maribora v I. draginjski razred je že stara zahteva ljubljanskih in mariborskih drž. nameščenecov, ki pa se ne premakne z mrtve točke.

Nova uredba o povračilu potnih stroškov, ki jo je sprejel finančni odbor, a še danes ni objavljena, je sicer po eni strani zvišala dnevnice, na drugi strani pa je od-vzela druge bonitete, tako, da njen finančni efekt ne pomeni v bistvu ničesar.

Posebna komisija pri finančnem ministrstvu za izpremembo in dopolnitev uradniškega zakona je svoje delo dovršila in ka-kor čujemo, se osnutek novega zakona na-haja že pred ministrijskim svetom. Organi-zacije so že leta 1927 stavile k temu osnu-tku obširne predloge, kakor pa se zdi, bo vlada tudi to pot predložila zakon, ki ne bo ustrezal.

Šofer

— Kakšno je vaše življenje?

— I, saj veste! Poklic je naporen, zahteva veliko napora in tudi potrpežljivosti. Z ozi-rom na odgovorno službo je šofer, ki za-služi mesečno največ do 1600 Din, zelo sla-bo plačan. Živi se včasih slabo, včasih dobro, ker je pač tudi šoferski poklic mestoma se-zonski. Lahko bi živeli mnogo bolje, toda Ljubljanci se ne vozijo mnogo in odvisni smo predvsem od tujcev.

— Zakaj se Ljubljanci ne vozijo?

— Deloma zato, ker mesto ni veliko in se voznja iz enega okraja v drugi skoraj ne izplača, največ pa zato, ker jim je avto predrag. Toda tega šoferji in lastniki avto-mobilov niso krivi. Zadnjič je nekdo nave-del v »Ponedeljku«, da je v Berlinu voznja z avtom skoraj cenejša, nego s tramvajem in obregnil se je tudi ob nas. Priznam, da smo dragi. Toda pisec je pozabil omeniti, da je bencin v Nemčiji zelo poceni in da se tam ljudje zelo radi vozijo. Ni namreč vse-eno, če peljem enega ali pet potnikov, za-kaj posameznik mora plačati ravno toliko, kakor če se pelje cela družba, ker računamo od kilometra in ne od osebe. In to zna-ja Nemci dobro izkoristiti. Pri nas je troša-rina na bencin tako velika, kakor stane li-ter bencina samega, neznoza je pa tudi carina na gumo. Čim bodo to odpravili in kadar bo cena bencina znižana, bomo vo-zili poceni in takrat se bodo lahko Ljubljan-cani za male denarje daleč peljali. Ni na-nas ležeče, ampak na državi, ki vodi tako nesmiselno gospodarsko politiko.

Potem imam še eno željo. 20 let sem že šofer, pa nisem še videl take publike, kot je ljubljanska, dasi sem prevozil skoraj pol Evrope. Ljubljanci se ti ne umakne, pa mogari če mu voziš za petami. Res žudno je, da v Ljubljani ni več prometnih nesreč. Zdaj nas je v Ljubljani okrog 30 in to je za Ljubljano več nego dovolj.

Srednješolski profesor

Če pomislimo, da izhaja iz srednje šole sleherni inteligent, spoznamo važnost te šole in njenih nameščenecov, srednješolskih profesorjev. V srednji šoli se tako zadnje čase uveljavlja načelo, naj profesor tudi vzgaja učence in ne samo uči. Razvija naj jim harmonično razum in srce. Te veliki vzgojni nalogi more biti profesor le tedaj kos, če si ne izprava sile v dnevnih borbi za obstanek. Bolj kakor za vsak drugi po-klic velja za profesorja, da mora imeti do-bro voljo, veselo razpoloženje in neomajno veselje do poklica, če hoče doseči uspehe.

Sveda mora biti pri vsem tem vzgojitelj po milosti božji, imeti mora za svoj poklic že od narave posebne darove. Le tedaj bo razumel mladino in jo prav vzgajal. Pri tem je treba omeniti, da se naša mladina dviga od leta do leta fizično, duševno in moralno. Pametna, razsodna šolska uprava bi pa mo-rala spoznati, da ima uspehe le profesor, ki ni kruhoborec. V zvezi s tem zahtev profesorjev po izboljšanju gmotnega po-ložja nikakor niso pretirane. To je najboljše naložen kapital, ki bo rodil, če ne danes pa jutri, najlepše sadove v popolni mladini. Čim večji naj bi bil tudi stik med starši in pro-fesorji. Vsa vzgoja temelji na zaupanju. Le v medsebojnem zaupanju, podporanju, po-jasnevanju učenčevih socialnih razmer je možnost umskega in vzgojnega napredka.

Kajti učenec naj se v srednji šoli usposobi za težki boj v življenju. Tesnejše obveča-vanje med starši in profesorji bi torej rodilo obilo sadu. Rešila bi se tako marsikatera sicer izgubljena eksistenca. Predsedni, da je najidealnejši uradniški poklic, bi izginil in učenci bi začeli poslušati strokovne šole, kjer bi našli svoje prave poklice.

Danes je gmotni položaj srednješolskega profesorja žal tak, da pri najboljši volji ne more izvrševati svojega poklica, kakor mu to velevala razum in srce. Ne more se popolnoma posvetiti mladini, ker se mora boriti za svoj obstoj in za obstoj svoje dru-žine.

Inženjer

Glede inženjerskega poklica moramo pri-nas razločevati dve skupini. Samostojni ali pooblaščen in nameščeni javne in zasebne inženjerje.

Položaj pooblaščenih inženjerjev je bil nekako urejen z naredbi o ustanovitvi in-ženjerskih zbornic in začasnih ureditvi o po-oblaščenih inženjerjih in arhitektih. S to uredbo je bil določen tudi njih delokrog. Po tej naredbi smejo samostojni inženjerji pro-jektirati in izvrševati vsa dela, za katera so pooblaščen. Po starih avstrijskih naredbah je moral avtoriziran inženjer napraviti še poseben izpit za graditelja, da je smel pro-jekte tudi izvrševati, ko je dobil koncesijo za stavbenega mojstra.

Po zakonu iz l. 1893. so smeli vsa ta dela izvrševati razen inženjerjev, ki so imeli za to izpit, samo gradbeni, zidarski, kamno-seški, tesarski in vodniakarski mojstri. Od tega leta je pa tehnika tako napredovala posebno v železobetonu, da ni mogoče več vztrajati na prejšnjih pravicah teh peterih obrti. Potrebna je nujna novela tega zaka-ona in samo pooblaščenim inženjerjem naj bi se dodelila pravica projektiranja in izvrše-vanja težjih gradbenih konstrukcij. Tako vlada v tem pogledu še vedno borba med mojstri in pooblaščenimi inženjerji.

Glede privatnih nameščenecov se je Uduženje jugoslovenskih inženjerjev in ar-hitektov energično zavzelo, da se uredi vprašanje zaposlitve inozemskih inženjer-jev, tem bolj, ker vlada zlasti med mlajši-mi inženjerji kemijske, elektrotehnične in arhitekturne stroke velika brezposelnost. Uduženje je storilo tudi vse, da zboljša gmotni položaj državnih inženjerjev. Dose-daj so bili vsi ti ukrepi brez uspeha.

Socialni položaj privatnih inženjerjev tudi ni posebno ugoden, kljub temu, da so pri nas v Sloveniji gospodarske razmere najbolj urejene. Uduženje je ugotovilo s statistiko tudi vzroke nadprodukcije in-ženjerjev pri nas in naznačilo tudi sredstva, kako bi se nezaposlenost odpravila in pre-pričala. Akademski inženjerski naraščaj naj v to svrhu še tesneje sodeluje z Uduže-njem.

Z ukinitvijo nepotrebnih inozemskih in-ženjerjev je odnehala tudi brezposelnost naših inženjerjev, ki je bila predlanski največja. V gradbeni in strojni stroki dose-daj ni nadprodukcije. Zalostno poglavlje je predvsem stalež državnih inženjerjev, ki je bil reduciran za polovico v primeri s pre-dvojnimi staležem, plače so jim pa reducira-ne še za več. Zato beži vsak iz državne službe, če le more najti primerno mesto v privatnem podjetju.

O razmerju slovenskih umetni-kov do slovenske javnosti

Zanimiva in dosti važna snov za daljšo razpravo, ki pa bi bila radi svoje obsežno-sti in vsebine neprimerna za božično da-rilo.

Ker pa sem že obljubil, da prispevam in bi bila seve velika škoda, če bi mene ne bilo poleg sem se odločil, vsaj v širokih potezih kaj pametnega povedati.

Pa okoli praznikov je pri meni vse nara-be, zlasti okoli Božica. Kakor mora mi le-žejo na duše vsi grehi tega sveta in po gla-vi se mi pade razne misli, to in ono, kar je bilo in kar ni bilo in bi moralo biti, skrb, obveznosti, dolžnosti... Med tem ko dru-gi odlagajo svoje težave na poznejši čas in se veseli z njim miru. Skoraj goto-vo se mi predobro godi in človek v takem stanju postane natekan in nehalčen, in prav pravilno je treba paziti, da mu ne uide ta ali ona beseda, ki ne tekne dobro. Posebno okoli božice se to rado pripeti.

Zato sem sklenil to pot kaj prav poseb-no lepega povedati. Zamislil sem si takole: najprej pričnem z ljubeznijo, človečan-stvom, bratstvom in preidem polagoma na znano vzajemnost Slovencev, ki vzbuja po-vsod toliko zaslužnega respektu. Nato ho-

čem opisati pristrčno razmerje, ki veže slo-venke umetnike s slovs. javnostjo, govoriti hočem tudi o sočustvovanju in o dobro-tah, ki jih je ta že od nekdaj izkazovala, in o narodnem ponosu in o zavednosti ho-čem govoriti. To so lepe misli vredne, da jih zabeležim.

S prav posebnim povdankom pa hočem dati duška svojemu občudovanju nad ime-nito gesto, ki jo je napravila ustanovna skupščina s prejemom zakona o zaščiti in podpori umetnosti in znanosti. Oh! Kaka plemenitost duha, kaka iskrenost in... pa ne vem kako to. — kakor, da bi imel sam vrag svoje kramplje vmes — besede so se mi začele mešati in spakdravati. Natak-nil sem očala na nos, da bolje vidim, kar sem napisal; pa na papirju so bile besede: laž, hinavstvo, nevošljivost, škodoželjnost...

Zalosten potisnem papir ob stran z na-menom ga kasneje pregledati in korigirati.

In moje misli drve naprej. Zdaj se lo-sim umetnikov, da bosta tudi njim dani za-doščenje in pravica! Sicer sem sam član tega odličnega stanu, zato se ne spodobi-jim preveč hvale peti — radi skromnosti namreč, vendar je moja sveta dolžnost, da se vsaj dotaknem njihovih velikih zaslug za upostavitve prej omenjenega pristrčnega razmerja. Pa še nekaj bi rad povedal o umetniških čednostih, o iskrenosti in uda-nosti in o dolžnostih našega poklica naspro-ti javnosti — se ve! — na kratko, v lapidar-nih stavkih tako, da drži. In segel sem po svinčniku in s težko roko sem pričel gra-virati debele črke na papir: »Mi — ki smo — poklicani, — da — o joi! preslab je bil moj svinčnik, zlomil se je pod silo fan-tazije, — In zdaj je pozno, da bi ga na no-vo vspilil, čas je potekel — redakcija me preganja in božična storija je pri kraju.

Rihard Jakopič.

Poplava šunda

Odkar so prišli spomladi prvi dinarski zvezki »Osvetnika« ali »Tajne carskega dvora«, se je pojavil vsaj vsak mesec nov roman. »Preganjana nedolžnost« »Giusseppe Mussolino« in najnovejši »Rigo Murati«, največji razbojnik vseh časov. In vse te fantastične dogodovčine se prodajajo v ta-kih masah, da je treba poedine zvezke po-novno naročati. Mislim, da ni daleč čas, ko doživi »Osvetnik« drugo izdajo.

Prišlo se je tarnanje nad tem žalostnim pojavom po časopisju. Sklicala se je celo anketa za pobiranje šunda, ki se je razšla po dvehurnem razglabljanju in moralizovanju brez vsakega uspeha. Mere, ki so se pre-dlagale, so deloma nezadostne, deloma neizvedljive. Našel se je celo »Pisatelj«, ki trdi, da je prišla beda trafikantem, da prodaja-jo šund. Trafikantom gre le za masten do-bitek, ki se ga pač noben trgovec ne brani. Ravnotako je mogoče opravičiti trgovce s kokainom. Gonja za krivcem gre že tako daleč, da se bo jutri oglašil človek, ki bo trdil: Vsega je kriv v prvi vrsti Guttemberg, ki je pričel tiskati knjige, v drugi vrsti pa menda Primož Trubar, ker nam je dal naš pisarni jezik.

Po tej poti ne pridemo daleč! Pojav šun-da in njegova priljubljenost imata globlje korenine, ki jih ne bomo mogli izpodrežati z zabavljanjem in brezplodnimi anketami. Kdor misli, da čita te romane le mladina in kvečjemu proletarijat, se bridko vara. Pri-hodnji prinesem statistiko poklicev in izo-brazbe odjemalcev »Rigo Murati« v naj-večji ljubljanski trafik. Mogoče se boste ču-dili, ko najdete med njimi ugledne meščane, učitelje, učiteljice, uradnike vseh kate-gorij, celo akademike so med njimi. Da je po deželi stvar še hušja, si lahko vsak misli.

Odkod ta pojav? Človek bi menil, da je to vse posledica živčevičajalosti dogodkov svetovne vojne. Vendar pa zastoj iščemo takega šunda na Dunaju, v Berlinu, Parizu Londonu in Moskvi. Odkod ravno pri nas šund?

Ljudje hočejo čitati in so srečni, če po-zabijo vsaj za kratek čas bridkosti življenja. Pogledajte javne knjižnice, kako težko je do-bit dobro knjigo. Izmed dvalset napisanih, dobiš komaj eno. Da bi kupoval navadni zemljan »Ano Karenino« za 200 Din, ni mi-slit. Pri drugih narodih prinese vsak dan dobrih novih knjig, ki zadostijo potrebi in niso drage. In pri nas? Poslušajte uredni-ke naših revij in njih tarnanje: Suša, oj su-ša, pa kak! »Nepodnost naših literatov je kriva, da sega narod po šundu. Pa dajte narodu n. pr. Jarčevo »Človek in noč«. Še če se mu jo posili spraviti v roko, jo bo na prvem ogzu pustil iz rok, kakor reklamni letak za trgovino, ki ga ne zanima. Napra-

čati, da ljubezen, ki pride tako daleč, ni dovolj silna, da naju popolnoma osvobodi. Glej, pripravljena sem umreti prva v tej mizeri hotelski sobi. In prav niša nespametno se mi ne zdi to. Saj nisva navadna zaljubljenca in ničesar ni v najini preteklosti, kar bi naju moglo na-vdajati z bridkosti. Vest mi ničesar ne oči-ta. Oni, ki mi je ljubil pred teboj, bo trpel. Naj trpi. On me namreč ljubi. Še vedno mi je pisal, pa ti nisem poveda-la, da bi ne bilo med nama niti naj-manjše sence. Na njegova pisma nisem odgovarjala in zdaj, glej, Lucian, kam naju žene pomanjkanje denarja.

— Gorje!

— Meni se pa to ne zdi prav nič strašno... Glej... kako divna je noč.

— Polnoči bije, — je dejal Lucian.

Zaprta sta okno in se začela slačiti. Pomirila sta se in Lucian je legel prvi. Pod zglavje je položil revolver in čakal Ireno, boječ se, da bosta morala preži-veti vso grozo, ki obide zaljubljenca, ko se odločijo umreti. Irena je bila kmalu v nedoglednem naročju in njemu poljubi so mu govorili o razburjenju, čigar vzrok je dobro poznal. Govorila sploh ni. Molče jo je obemal in mislil je samo na tvoje ljubice. Vsa njegova duša je bila polna nje in najslajša je bila obema zavest, da ni treba misliti na nič,

vimo bilanco naše književne produkcije letos: 2 zvezka Cankarja, 2 zvezka Pušja (oba opnatis), Suchy: Kamniške zgodbe, Vodnikove in Mohorke knjige pa smo men-da pri koncu. Če sem koga izpustil, naj oprost, saj tudi ena lastavica še ne napravi pomladi. Treba bi bilo čudeža, da bi z dve-ma ribama in petimi kruhi nasitil lačno ljudstvo. Tu ni treba nikakega protesta kul-turnih delavcev treba je le dela, treba je del, ki pometejo s povojno navlako domi-šljivega igračkanja v literaturi s čemer so drugi res kulturni narodi že davno obraču-nali. Pri nas pa je pač povsod tako kot z modo: ko se je naveličalo jo importirajo k nam. Haeckla je proslavljala zaradi njego-ve teorije o našem praotcu opici celo naš znanstvenik deset let potem, ko je šla sve-tovna znanost preko njega na dnevni red, kot največjega duha današnje dobe. Arme Leut' kochen mit Wasser! 30.000 šunda je naše zrcalo in merilo naše kulture. J. K.

Film

Rdeča plesalka iz Moskve

(Božična premijera v Elitnem kinu Matica.)

Rusija ob koncu svetovne vojne. Veliki knez Mihail, eden najposlednjih vojsko-vodij ogromne ruske armade se mora kljub svoji premoči in izgledom na zmago ope-tovano umikati pred sovražnikom. Tajinst-vene spletke in zločinske roke so na delu, da onemogočijo zmago armadi. Kdo je tu za kulisami? Sveda Rasputin in druge osebnosti, podkupljene s tujim denarjem.

Veliki knez bi se moral prav kar poročiti z neko princezo. Toda on ljubi preprosto kmetko deklico, katere oče je bil v temnih rokah ruskopisa za kazen, ker je svoj čas učil kmete čitati. Po težkem trpljenju je ta mož nekake dne umrl in mlada deklica je na prigovarjanje njene okolice prisegla maščevati očetovo smrt. Kot krivca vsega očetovega trpljenja so ji označili velikega kneza in rade volje je sprejela nalogo atem-tatorice na njega. Skrivaj se je prikradla v palačo, streljala na kneza in šele v zadnjem hipu spoznala, da je to mož, katerega ljubi. Vsa srečna je bila, ko je videla, da je v hipu ni razburjenosti zgrešila svoj cilj. Priznala je knezu, da mu strežijo po življenju in nujno mu je svetovala naj se naglo umakne. Toda on je junak, svest si vsake nekrivde in zato je ostal na svojem mestu. — Anja, tako je bilo ime deklici, je postala pozneje slovita plesalka moskovskega umetniškega teatra, toda ves blesk in sijaj, s katerim so jo kitili njeni mnogostevni oboževalci jo ni mogel premotiti, da bi odstopila od svo-je prislege maščevati se carskemu režimu, ki ji je odvzel očeta in vsled katerega je jekalo toliko tisočev nedolžnih, po ječah, ru-dokopih in v ledeni Sibiriji v prognanstvu. Vse svoje premoženje in ves nakit je daro-vala revolucionarjem, da je podpirala s tem njih gibanje. In ko so se kasneje prilike v Rusiji dočela spremenile se je pa temo-ljito uračunala, ko j: mislila, da bo mogla očuvati pred smrtjo vsaj enega — moža ka-terega je ljubila. Nič ni pomagalo vse nje-no dokazovanje, da je nedolžen in človek, ki je vselej šel z ljudstvom. Revolucija je zahtevala tudi njegovo glavo. — Šele z zvijačo ji je uspelo zadnji hip rešiti ljublje-nega moža in pobegeti z njim v druge kra-je, kjer sta mogla započeti — novo srečno življenje.

Glavno vlogo Anje igra Dolores del Rio, čarobno lepa ameriško-mehikanska fil-m-ska diva, katere je tudi pri nas znana iz njenih velikih kreacij kot Carmen, Kalju-ša iz »Vstajenja« itd. Dolores vedno pro-krasna, očarljiva, res pravi magnet za fil-m-sko publiko po vsem svetu. Kot preprosta kmetica, kakor kot slavljena plesalka je na vrhuncu in podaja svojo vlogo z ono, le-nje lastno umetniško silo. Njej ob strani je Charles Farrell, veliki knez, eleganten v svoji zunanosti in igri, tako, da si bolj-šega partnerja skoro ne moremo željeti. Do-ber v filmu je Ivan Linov, ki ji daje kot Rus po rodu izredno dobro sliko kozaka. Fotografija je uspešno sijajna. Film je imel tako v Zagrebu, kakor tudi v Beogradu ne-običajno velik uspeh, katerega je pripiso-vati v prvi vrsti igralcem v glavnih vlo-gah. Tudi za Ljubljano je pričakovati, da bo film ugajal naši zelo razvjeni kino-publiku.

Previdnost.

— Že pet let si razočena. Kaj nisi še nikoli govorila s svojim ženinom o poroki?

— Sem, zdaj pa ne govorim več. Samo enkrat sem mu omenila poroko, pa ga pol leta ni bilo blizu.

Inserirajte v »Slov. Narodu«!

kar bi moglo zasenčiti prikipajočo strast in ljubavno pojnost. Dolgo sta se objemala in poljubljala, dolgo sta bila iz čaše pojnosti. Smrt ju ni več strašila in Lucian je dejal Ireni v hipu, ko je jutranja zarja že prodirala v sobo:

— Pogledaj, dušica. Sobarica je položila snovi na mizo račun.

Irena je odgovorila:

— Ah, da... jaz...

Sama je segla pod zglavje po revol-ver.

— Kje si? — je vprašala.

— Tu pri tebi.

— Naj mi svoje oči, svoja usta. Strastno ga je objela.

— Irena, Irena! — je zaklical.

Mlada žena je rahlo obrnila njegovo glavo in sprožila.

— Dušica moja! — je vzkliknil z drhtečim glasom.

V nepopisni grozi se je sklonil nad njo. Revolver je zdrsnil na njene gradu. Zadnjič je objel svojo ljubico in vstal.

Ustavil se je pred ogledalom. Pogle-dal se je. V ogledalu je opazil razme-tano odelo in iztegnjeno Irenino truplo.

Otipal je dobro kraj, nastavljal si je re-volver na sence in ljudje, ki so prihiteli po prvem strelu, so začuli takoj drugo-ga. Slišali so tudi, kako je nekaj drugega na tla in kako je zadonelo po hodniku

okrog velike svetilke in si sežigale kri-la Ireni so se smilile, — vse, kar je ti-sti hip videla, jo je navdajalo z oto-žnostjo.

— Bojim se zate, — je dejal Lucian.

— Irena, pripoveduj mi kaj. Zakaj nisi več prejšnja?

— Mislim nate.

— Jaz tudi, — je priznal mladenič.

Molče sta se spogledala.

— To je potrebno, — je nadaljevala Irena.

— Da, je pritrdil Lucian. — Izgubiti tebe ali živeti od danes do jutri v beži in pomanjkanju, oboje se mi zdi nezno-sno.

— Kovala sva toliko načrtov za bo-dočnost, Lucian.

Edgar Wallace:

Kdo je morilec?

Roman.

— Samo en list, Prečita ga in povej, kaj misliš o njem.

Lexington je hitro prečital napis.

— Jasnó je, da je to samo naslovna stran. Misliš, da je bil ves rokopis tak?

— Nekdo je imel tehten razlog, da je uničil rokopis. V ta namen je zažgal Woodlands. Zdi se, da je nekaj težilo Mandlejevo vest bolj, nego bigamija, v katero je prisilil Mollyno mater. Nekaj ga je neprestano grizlo. Pričakoval je celo, da se bo mož, proti kateremu se je tako zavaroval, skliceval na njegovo izpoved, in prepričan sem, da je bila to izpoved. Zato je skrnil rokopis v uito. Ali se spominjaš, da je nama Molly pravila, da je po cele ure delal v uti in da ga je smel motiti samo sluga, če mu je pozvonil.

— Torej misliš, da je stikal snoči po pogorišču mož, ki se ga je Mandle bal?

— Je vprašal Lexington po kratkem razmišljanju. — Morda je bil Bob, saj se tudi on zelo zanima za to zadevo.

— Toda ne dovolj živo. Sicer je pa bil Bob do polnoči z menoj. Neznanka so pa videli delavci o poldesetih.

— Torej Jetheroe? — je vprašal Lex in Sokrates ni odgovoril. Morda je bil Jetheroe.

— Morda, — je pritrdil Sokrates.

— A če je bil Jetheroe in če ima on interes, da se ta rokopis uniči, je ne-

dvomno on umoril Johna Mandleja.

— Ne čudi ti se, — je odgovoril Sokrates previdno. — Povedati ti moram tudi, da sem najel novega slugo.

— Kaj ne zaupaš Septimu? — je vprašal Lex presenečeno, kajti stari Septimus je že dolgo let služil bratu.

— Ne smem poklicati sem Septima. Ne ugajalo bi mu tu, — je odgovoril Sokrates. — Novih krajev in novih ljudi nima rad. Poleg tega se pa vse življenje ni ganil dve milj od Regent's Parka.

Ne, poklical sem Franka.

— Kdo pa je ta Frank?

— Frank je vzor slave. On je vitez umetnosti in znanosti. Bil je tajnik dveh komisarijev in zdi se, da postane kmalu sam komisar, — je odgovoril Sokrates smeje.

— Razumem, skratka, Frank je detektiv.

— Po domače rečeno, »špicl« je. Ni mu ga potrebujem tu.

Toda Bobu to ne bo všeč.

— Saj ni treba, di bi Bob vedel za to, — je dejal Sokrates. — Res ni lepo, da vabiva v dom ubogega Boba detektiva, toda bil sem naprošen storiti nekaj, kar mora biti storjeno, — je nadaljeval, misleč na prošnjo, napisano na robu čeka. — Ne verjamem, da bi mogel Bob nuditi Molly zaščito, ki je potrebna za njen mir in varnost. Pa tudi ti ne, — je reagiral na bratov protest. — Ti je preveč ljubiš, lubezen pa zastira možgane in pamet. Ne, ne tu mi more pomagati samo Frank.

— Seveda, če misliš, da bi jaz ne mogel štiti Molly, — je ugovarjal Lex.

— Saj ne mislim tega. Gre za čas tvoje odsotnosti. Odpuštam namreč v Devonshire, da si ogledam Močvirje na Blatu. Zelo sem radoveden, ali nam more stara hiša na kmetih nuditi kak pri- pomoček k razvozljanju te zamotane zadeve. A ti odpotuješ z menoj.

— Zato torej si poslal po Franka? — je vprašal Lex.

— Da. Obenem ti moram povedati, da sem zaročen z zelo lepim dekletom, s hčerko patologa Stainesa. Torej se ti ni treba bati konkurence.

Frank je prispel opoldne. Bil je vesten, čeden deček, idealen sluga. Imenitno je znal pospravljati in snažiti obleko. Kmalu so vse služkinje norele za njim.

— Ali te ne moti, Bob, da sem poklical slugo?

— Kaj še, — je odgovoril Bob smeje.

— Toda kaj je s starim možem, ki je tako skrbel zate v Regent's Parku?

— Septimus ni dovolj vesten, — je lagal Sokrates. — Zadržuje pa sploh ni za nobeno rabo. Sprejel sem novega slugo pod pretvezo, da ga potrebuje Lex.

Bob Stone je prikimal z glavo.

— Zdaj pa pojdiva v knjižnico, — je dejal.

Sokrates je že pri južini omenil svoje odkritje in odšla sta v Bobov priljubljeni kotiček pokramljat.

— Si našel kaj važnega? — je vprašal Bob in Sokrates mu je pripovedoval, kaj se je bilo zgodilo zjutraj.

— Praviš, da je skrival svojo tajno pod marmornatim prestolom? — je vprašal Bob. — Čudovit deček. In ne veš, kaj je bilo v rokopisu?

— Zdi se mi, da je bilo nekaj groznega, — je odgovoril Sokrates. — Moral bi dognati, kaj je počel Mandle 27. februarja 1902.

— Pri tem ti lahko pomagam, — je dejal Bob. Vstal je in stopil k zaklenjeni skrinji. — L. 1902. sva delala z Mandlejem večinoma skupaj in tu imam zapiske o najinem delu. To pa ni dnevnik, je pripomnil smeje. Ali je Molly že našla svoj dnevnik?

Sokrates je odkimal z glavo.

— Imel sem navado beležiti vse dogodke, ki sem se jih kakorkoli udeležil, — je dejal Bob in odprl skrinjo, v katerih je bilo več zvezkov enake velikosti in oblike. — Tu imava l. 1902. Evo, 27. februarja je bil petek. Bil sem v Cardiffu, zasledoval sem nekega Deverouxa. Spominjam se, da sem preiskal parnik, ki je odhajal v Bilbao.

— In Mandle je bil s teboj? — je vprašal presenečeni Sokrates.

Bob je pritrdil.

— Tu so zapiski. Z Mandlejem sva preiskala parnik »Antrim«. O Deverouxu ni bilo duha ne sluha. Drugi dan sva se vrnila v London. Ne, ne, šele v nedeljo, — je pokazal v zapiskih.

— Kaj se je torej zgodilo v Močvirju na Blatu karkoli, Mandleja ni bilo tam. Najbrž je zvedel za to pozneje, — je pripomnil Sokrates.

— O tem ni dvoma, — je pritrdil Bob.

— Kje je Močvirje na Blatu? To spominja na devonshirsko ime.

Sokrates je pritrdil.

— To je posestvo ob ashburtonski cesti, last nekega Francoza. Kolikor vem, je poslopje staro in prazno.

— Zakaj ne odpotuješ tja, da bi si osebno ogledal to podrtijo? — je vprašal Bob.

— Saj nameravam odpotovati, in sicer jutri. Tudi Lexa vzamem seboj. Ali je Mandle kdaj omenil to posestvo?

Bob Stone je odkimal z glavo.

— Veš, kaj mislim o Mandleju? — je vprašal. — Misim, da je bil blazen.

— Blazen?

Bob je prikimal.

— Imel je čudne halucinacije. Ne verjamem, da bi mu bila res pretila nevarnost. Prepričan sem, da so bile vse avtomatične naprave in pasti samo znaki njegove blaznosti.

— Ali misliš s tem njegov umor? Da, toda kdo ve, če ni morda mož, ki ga je umoril, tisti, ki ga je v strahu pričakoval. Mandle je bil nezaupljiv, kakor si ti. Sok. Rad si je izmišljeval pravljice o zapuščenih, mračnih hišah in pogled na razpadajočo hišo mu je zadostoval, da je začel razmišljati o zagoneznem zločinu v razvalini. In ne pozabi, da je Mandle mnogo potoval po Devonshiru. To je bil njegov priljubljeni počitniški kraj in najbrž se je mudil tudi v Močvirju na Blatu. Ugajalo mu je ime posestva in izmišljal si je fantastično storijo o niem.

Zelo znižane cene!!

na Kongresnem trgu

15

pri NOVAK-U

v spec. trgovini sukna
NAJBOLJE NAJUGODNEJE
N NAJCENEJE!

Doubli štofi za suknje od	Din 132.—
Mandarin in črna suknja od	168.—
Marengo in kamgarni črni za plesne in	
večerne obleke od	224.—
Modni kamgarni za obleke od	148.—
Sportni ševiti volneni od	72.—
Kasha in velour za damske plašče (prej	
195.—) od	142.—
Schroffov šifon 80 cm širine komadi po	
23.— m po	13.50

Primerna in praktična
božična in novoletna darila

Leto 1929

bod' srečno in veselo in tako
mam ce preskrbite s pravočasno
otrošk' vozček, šivalni stroj in
dvokolo, ker bode ceneje.

cen k franko!

PRI BATJEL-U, LJUBLJANA
Karlovška c. 4.

Teod. Korn, Ljubljana
Poljanska cesta št. 3

Krovec, stavbni, galanterijski in
okrasni klepar, instalacije vodo-
vodov. Naprava strelovodov, ko-
paliske in klosetne naprave. Izde-
lovanje posod iz pločevine za fir-
než, barvo, lak in med vsake ve-
likosti, kakor tudi posod (škafle
za konzerve) ter litografija. 22/T

Deklica

stara 16 let, močne postave, ki je
dovršila petrazredno ljudsko šolo,
dobra računarka, se želi izučiti v
trgovini z mešanim blagom. — Po-
nudbe na upr. lista pod »Pridna«. 2913

Obiščite v praznikih

gostilno VIKT. JELOČNIKA, Rož-
na dolina. Prvo vrstna vina, tudi
Kodričev cviček. Več radio Naj-
finejši gramofon s preko 100 plo-
ščami. 3 minute od avtopostaje
milarna. 2903

Posredovalnica Ogrinc

Ljubljana — Miklošičeva cesta 28
(nasproti sodišču) oddaja in pre-
skrbuje za tu in izven službe služ-
kinjam, natakaricam, kuharicam.
Za odgovor dvodinarska znamka.
2902

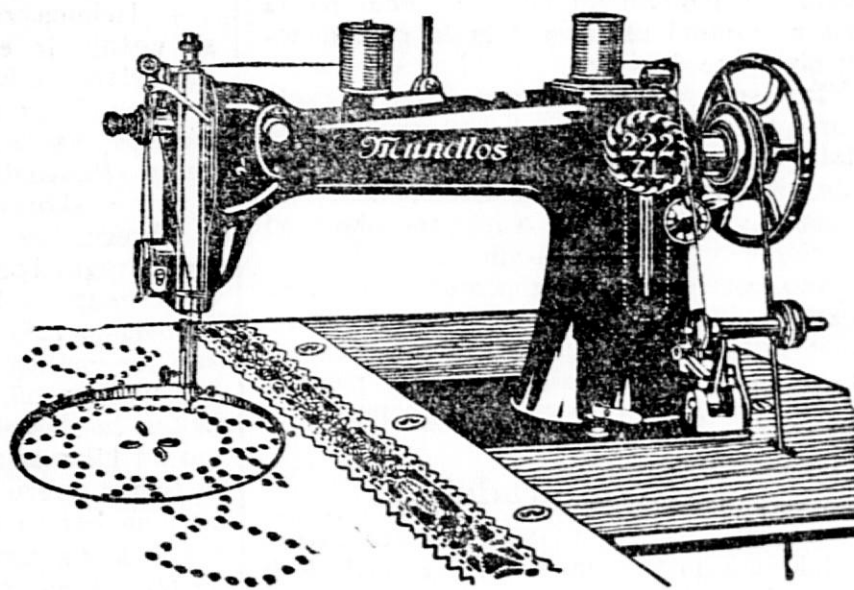
Krušno moko

naiboljše vrste dobite vedno
svežo pri

A. & M. Zorman

Ljubljana, Stari trg 32.

blago dostavimo tudi na dom.
Prezdamo v mlev tudi vsake
množino domače ali banaško
kjenice — pr manjših množinah
po takoj zamenjamo za moko
in otrobe.

Pozor!

Cenjene dame, oglejte si pred nakupom zalogo ravnokar do-
šlih krasnih brzošivalnih strojev, n jnovejše iznajdbe moder-
ne tehnike. Na vsak stroj popolnoma enostavno šivate vsa-
kovrstno blago, našitke in čipke s cickak šivom, vezete naj-
modernejšo in luknjasto vezene, gumbne in gumbnice. —
Pouk v vezenju brezplačen! — Ceniki franko. — Prodaja tu-
di na obroke — »TRIBUNA« F. B. L., Ljubljana, Karlovska
cesta.

Vsem svojim cenj. odjemalcem želim

vesele, srečne božične
praznike in novo leto

IVAN KURALT

VALJČNI MLIN

DOMŽALE

Martica!

Vesele božične praz-
nike in veselo novo
leto Ti želi

Tvoj I.

Trgovino

mešanega blaga, dobro idočo, na
deželi, nasproti farne cerkve, od-
dam v najem. Ponudbe na upravo
tega lista pod »Stajersko 2849«.

Stanovanje dveh sob

kuhinje in priključni šče mirna
uradniška družina, lahko v Rožni
dolini ali Siskli Vselitev januarja
ali februarja. Plača za pol leta v
naprej. Ponudbe na upravo lista
pod »Svešlo stanovanje/2718.

Gostilna pri Krofu

toči izvrstno dojenjsko belo in rde-
če vino ter se za praznike topla
priporoča. 2883

Kože

vseh divjačin kupujem in plačujem
po najvišjih dnevnih cenah
do 10. januarja 1929.

Lepe zimske lisičje kože od Din 370— dalje.

Eligij Eber

trgovina s krznom

Ljubljana, Kongresni trg št. 17
(Zvezda)

Vsem svojim cenjenim odjemalcem želim

srečne božične praznike

tvrdka J. VADNJAL

Rožna dolina-Vič, Ljubljana

Čebulo

domačo zdravo po 230 Din
za 100 kg brez vreč dobav-
lja dokler traja zaloga

Jos. Lah, Osluševci.

Velenjenima gospodoma tovarnarjema

Dragotinu Hribarju

Radu Hribarju 2875

in njih cenjenim družinam in

ravn. Zoranu Hribarju

vesele božične praznike in srečno
novo leto želijo

češki nameščenci tovarne kandidatev
LJUBLJANA

Slike za legitimacije

izdeluje najboljši fotograf Hugo
Tibber, Ljubljana, Sv. Petra cesta
št. 25 69/7

Gospodarsko poslopje

s staro, dobro vpeljano gostilno in
mesarijo, na prometnem kraju Go-
renjske, takoj napredaj. Ponudbe
na upravo »Sl. Naroda« pod »Go-
renjsko 2822«.

Posestvo

hišo s trgovskim lokalom, 6 soba-
mi, skladiščem in drugim gos-
podarskimi poslopi, vse v dobrem
stanju, zraven vrt, 2 nlivi, gozd,
elektr. razsvetljava, v lepem kraju
na Stajerskem, prodam. Ponudbe
na upravo tega lista pod »Posestvo
2826«.

Trgovski pomočnik

mešane stroke, star 19 let, agilen
prodajalec, vsestransko varčljiv,
želi svoje sedanje službeno mesto
premeniti — najraje v kako večje
mesto v Sloveniji. Cenjene ponud-
be na upravo tega lista pod »Tr-
govina 2889«.

Železnato vino

lekarnarja dr. G. Piccolija
v Ljubljani, krepča oslabele, ma-
lokrvne, odrasle in otroke. 102/T

Urejen kino

blizu Bjelovara zelo ugodno na-
prodaj. Zelo ugodna prilika za
vsakogar, ki s kapitalom 35.000
Din reflektira na eksistenco. Po-
nudbe na naslov: Avgust Fidler,
Sarajevo — hotel »Central« 2912

Gostilno

v večjem mestu Hrvatske, blizu
Slovenije, z lepimi in čistimi pro-
stori, stanovanjem, hlevom, vrtom
in lepim inventarjem prodam ta-
koj po zelo nizki ceni — radi pre-
vezema drugega posla. — Ponudbe
prosim na Poštni pretinac 1, Kar-
lovac. 2911

Motor

Harley Davidson s prikolicco, 1200
ccm, v zelo dobrem stanju, event.
zamenjam za lažje kolo. Rado Pi-
scher, Sv. Peter — Sav. dolina. 2910

Soba

s prostim vhom v novi vili v
mestu se odda solidnemu gospo-
du. Naslov v upravi Sl. Naroda
2904

Hiša

15 minut od kolodvora Celje, na-
prodaj, 1400 sadežev hmelja in ne-
kaj zemlje za zelenjavo ter sadno
drevje. Poljsnita dalje Beloglavce
Lenčka. Orla vas, pošta Polzeča. 2891

Mehanika

zmožnega samostojnega vodstva
garaje, sprejem. Starost 30—40
let, oženjen, z znanjem nemščine
majo prednost. Pismene ponudbe
spricavati in referencami na na-
slov: Milan St. Rajković, trgovec,
Srijajna, Srbija. 2890

Kupujemo zlato,

srebro, platin

in plačamo 1 srebro krono Din
1.60, 2 srebrni kroni Din 7.20, 5
srebrnih kron Din 18.— Prezva-
memo v pozatenje in posrebre-
nje — Tovarna za točenje dragih
kovin, Sp. Siska, Sv. Jerneja cesta
št. 8. 110-T

40—60.000 Din posojila

da mirna stranka za stanovanje.
obstoječe iz 2—3 sob, kuhinje in
priključ v Ljubljani ali na per-
iferiji mesta Vknjižba na prvo
mesto Vselitev januarja ali fe-
bruarja 1929 Pismene ponudbe je
poslati na upravo lista pod »Su-
ho stanovanje/2720.

Klavirji!

Tovarna in zaloga klavirjev — pr-
vo vrstnih instrumentov različnih
tvrdk, kakor tudi lastnih izdelkov.
— Poseben oddelek za popravila.
Uglaševanje in popravila za Glas-
beno Matko, Konservatorij in dru-
ge institute izgotavlja moja tvrdka
— Gre tudi na deželo. Točna po-
strežba in zmerno cene, tudi na ob-
roke. — Izdelovalec klavirjev R
WARBINEK, Ljubljana, Gregorči-
čeva 5, I. 2828

V globoki žalosti naznanjamo pretužno vest, da je naša
srčno ljubljena mama, stara mama, teta, tašča in babica, gospa

Marija Janesch roj. Staré

dne 23. decembra t. l. po dolgem, mučnem trpljenju, previdena
s tolažili sv. vere, v 80. letu starosti mirno v Gospodu zaspala.

Drago pokojnico prepeljemo iz Celovca v Ljubljano in se
vrši pogreb izpred glavnega kolodvora na pokopališče k Sv.
Križu.

Dan in uro pogreba objavimo pravočasno.

V LJUBLJANI, dne 24. decembra 1928.

Dr. Hans Janesch, Mitzi Krisper roj. Janesch, ing. Raimund
Janesch, Netta Gallé roj. Janesch, Oto Janesch in Paula
Schwarz roj. Janesch — sinovi in hčerke
in vse ostalo sorodstvo.

Za Božič in Novo leto!

Najprimernejša darila so:

volnene in flor - nogavice, triko - perilo, puloverji, žepni robci, naramnice, kravate, srajce, ovrtniki, ročne torbice, aktovke, dežniki, toaletna mila itd.

JOS. PETELINC, Ljubljana

Tel. 2913 blizu Prešernovega spomenika ob vodi Tel. 2913

Število članov nad 10.000 V letu 1928 izplačane podpore Din 250.000—

„LJUDSKA SAMOPOMOČ“

podporno društvo za slučaj smrti za Slovenijo v Mariboru, Aleksandrova cesta št. 45

sprejme do konca feb. uarja 1929 v oddelke A vse zdrave osebe od 1. do 70. leta.

Najvišja podpora 1000 Din. Posmrtnina za vsak smrtni slučaj 50 oara.

Enkratna vpisnina po starosti od 13 do 40 Din. S tem oddelkom je dana vsakomur prilika, torej tudi najevnejšim slojem za pristop v to človeko ljubno društvo.

V oddelke A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z s podporami od 2000 do 32000 Din se sprejmejo do nadaljnjega le še vse zdrave osebe od 21. do 50. leta.

Zahtevajte še danes zastoj pristopno izjavo!

Eden za vse, vsi za enega.

Velečenjenemu gospodu RUDOLFU ŠULCU in njegovi cenjeni soprogi

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO

želijo

ČEŠKI NAMEŠČENCI TOVARNE KANDITOV FIRME J ŠUMI, LJUBLJANA

Vesele božične praznike želi

DRAGO CERLINI

modna trgovina CELJE

Glavni trg 14 Glavni trg 14

Na drobno. Brez konkurence. Na debelo.

Oglejte si posebno detajlno in engros trgovino vrvarskih lastnih izdelkov

Prepričati se boste, da je blago napravljeno iz prave doge konopije, garantirano in sicer VRVI za zvonove, transmisije, dvigala in za telovadno orodje vseh dimenzij. Posebno močne oprti za transmisije Möllergarten, oprti navadne vseh širokosti, vrvi in mreže za seno, ribje mreže, gugalne mreže (Hängematten), bombažev mrežice za otroške postelje v vseh barvah, tržne torbice, ognjeasne cevi, štrik za perilo, tržne vrvice, štrange, uzde, spaga dreta, zidarske in tesarske vrvice, trakovi in vrvice za žaluzije. Velika zaloga pravih tržaskih bičevnikov, bičev, goz. jermenov, morske trave, žime vseh vrst, konjskih krtač, konjskih odelj, nepremočljivih voznih plahit, juta olatna, ibaric itd. no najnižji ceni.

Specijalno montiranje (šplajsanje) vrvi za transmisije in dvigala se izvrši solidno in točno.

Prva kranjska vrvarna in trgovina s konopino

IVAN N. ADAMIČ, Sv. Petra cesta 31.

Telefon 2441

Podružnice: Maribor, Vetrinjska ul. 20, tel. 454 Celje, Kralja Petra cesta 33. — Kamnik, Sutna 4.

naročila in popravila se točno in vestno izvršujejo.

Spominajte se Tabora!

Vsem cenjenim kupovalcem in prodajalcem nepremičnin želim SREČNO NOVO LETO!

Obenem se toplo priporočam za prihodnje leto vsem onim, ki želijo kraj kupiti ali prodati, naj se zanesljivo obrnejo na posredovalko

MARIJO JANČAR
2921 Domobranska cesta 23.

L. Mikuš
Ljubljana, Mestni trg 12
pripravlja vrsto in kupa izdelkov in izdelkov iz sprejemnih plet.

popravila se izvršujejo točno in solidno.

I. Stjepušin
ZAGREB, Jurjevska 57

pripravlja najboljša tambove, šice, škole, partiture i ostale potrebščine za vsa glasbala. — Odlikovan na pariskoj izložbi Cjenici franko.

Ribje olje
sveče, najfinije, norveško, in to karne dr. G. Piccoli-ja v Ljubljani. se priporoča bledim, slabotnim osebam.

Vesele božične praznike želi vsem svojim odjemalcem

BOURNE & Co.
LJUBLJANA

Družna za prodajo „SINGER“ ŠIVALNIH STROJEV

Za stavbe
po znižanih cenah vsakovrsten suh, tesan in žagan les vsako množino v zalogi. Žaganje, odpadki od lesa, drva. Dostava tudi na stavbo.

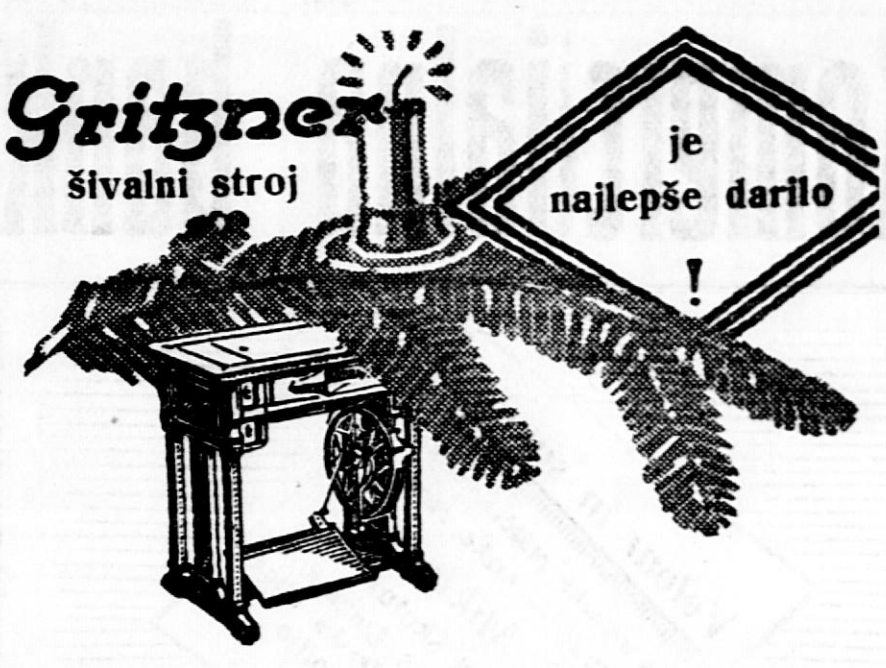
Fran Suštar,
lesna industrija in trgovina, parna žaga Ljubljana, Dolenjska cesta

Ivan Zakotnik
379 mestni tesarski mojster, LJUBLJANA, Dunajska cesta 46

Vsakovrstna tesarska dela, moderne lesene stavbe, ostrešja za palete, hile, vile, tovarne, cerkve in zvonike. — Stropi, razna tla, stopnice, ledenice, paviljoni, verande, lesene ograje itd. Gradba lesenih mostov, jezov in mlinov. PARNI ZAGA. 16 L TOVARNA FURNIRJA.

Stavbemič
Miroslav Zupan
gradbeno podjetje in tehnična pisarna Ljubljana
Gospodovetska cesta 10
Telefon 2103

Beton, železobetonske vodne zgradbe, arhitektura ter vsakovrstne visoke zgradbe itd. Sprejemanje v strokovno izvršitev vseh načrtov stavbne stroke. Tehnična mnenja. Zastopstvo strank v vseh zadevah.

Jos. Petelinc, Ljubljana

Tel. 2913 blizu Prešernovega spomenika ob vodi Tel. 2913

PRIPOROČA SE 2812
parfumerija „STRMOLI“ LJUBLJANA, POD TRANČO 1

Mehanično umetno vezenje, entlanje, ažuriranje, tamburiranje in predtiskanje najcenejše in najfiniješe

Matek & Mikeš
Ljubljana, Dalmatinova 13

L. Mikuš
Ljubljana, Mestni trg št. 15
Dežniki
NA MALO NA VELIKO
Ustanovljeno 1839

čaj „Dua Lengera“
V ORIGINALNEM PAKOVANJU ZNANE SVETOVNE RUSKE FIRME GUBKIN - KUZNECOV osnovane 1843. l. v Moskvi
Z analizo je potrjeno, da čaj ni pridejana nobena primes ali barva
Prodaja se v vsaki boljši kolonialni prodajalni. Generalno zastopstvo
«Slovenska Uzejnost» Beograd, Frankopanova 24. — Fah 136. Cenik na zahtevo pošljemo samo trgovcem. Centrala: The Asiatic Trading Corporation, London.

Priporoča se že nad 25 let obstoječi specialni atelje za črkoslikarstvo 2808
Pristou & Bricelj
Ljubljana
Resljeva c. 4. Sv. Petra c. 39.

Steklene napisne table. Svetlobni napisi. Pločevinaste črke. Uradne napisne table. Zidni reklamni napisi.
Lesene, pločevinaste in platnene napisne table.
Telefon 2908. Ustanovljeno 1903.

Osrečite svojce!

znance in prijatelje z našimi srečo in blagostanje donesajočimi drž. razr. loterije srečkami

Zadružna hranilnica
r. z. z. o. z.
LJUBLJANA
Sv. Petra cesta 19.

Dobite jih v oglas. odd. »Jutra«, v ekspozituri »Jutra« v Šiški, v podružnici »Jutra« v Celju in Mariboru.

Kreditni zavod za trgovino in industrijo

LJUBLJANA, Prešernova ulica 50 (v lastnem poslopiju)

Obrestovanja vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, viz in valut, borzna naročila, oreduje in krediti vsake vrste, eskompt in in kaso menic ter nakazila v tu- in in zemstvo sale - Jansons Ltd. Ltd.
Brzjavke: Kredit Ljubljana - Telefon 2910 2457 2549 Internac. 2706 2814

Komercijalna banka d. d.

Podružnica
LJUBLJANA,
Mestni trg št. 5

Afilijacija Banke čehoslovaških legij, Praga

Obavlja vse bančne posle najkulantneje, sprejema vloge na tekoči račun in na hranilne knjižice. Pooblaščen prodajalec srečk državne loterije. Prodaja drž. srečk na obroke. Prodaja in nakup deviz in valut.

Brzljavi naslov: Komercijalna. — Telefon: 2005.
Pošt. hran. rač. št. 13320.

VELETRGOVINA
I. C. MAYER
LJUBLJANA
USTANOVLJENA LETU 1834

MANUFAKTURA

EN GROS — EN DETAIL
ZALOGA CEVLJEV TVORNICE
F. L. POPPER, Chrudim

Velour in sukno
za damsko plažo, velika
izbira — nizke cene
R. Miklavc
Pri Skofar
Ljubljana, Mednarodna
ulica — Pred Skofar

Za lovce in ribiče

nudi najprimernejša božična darila trdka
F. K. Kaiser, puškar
Ljubljana, Konarska tr. št. 9

Za dom!
za šivilje, krojače, čevljarje itd.

STOEWER
šivalni stroj

Le ta Vam poleg šivanja omogoča
(obširna) vse (šitja), krpa po-
rilo in nogavice. Brez vsakega
preminjanja plošč in drugo je
stroj v minuti pripravljen ali
za vezanje in ravno tako hitro
sopet za navadno šivanje — Po-
stoj vseh prednosti, ki jih za-
vzema šivalni stroj STOEWER,
le tudi aslocefi!

Ne zamudite zgodnje prilike in
ugleda si to izredno pri!

Lud. Baraga,
Ljubljana, Seidenbergova št. 1.

Brezplačen posk. v vesenja, rač. aparatov itd. — Ugled. plačilo: posk. — 15letno jamstvo.

Tovarna umetnega
cvetja in mrtvaških
prtov

F. STERN, Zagreb
ILICA 44. preje Mira
Pajčolani (šla ere) za neveste

Zabavna potovanje
po Sredozemskem in Jadranskem morju.

«HAMBURG-AMERIKA LINIE» prirejuje s svojim
luksuzno urejenim parobrodom:

„OCEANA“

5 zabavnih potovanj.

I. potovanje se začne v Hamburgu 19. januarja
in konča v Genovi 11. februarja 1929.

II. potovanje se začne v Genovi 14. februarja,
a konča v Benetkah 13. marca 1929.

III. potovanje se začne v Benetkah 16. marca,
a konča v Genovi 15. aprila 1929.

IV. potovanje se začne v Genovi 19. aprila, a
konča v Genovi 8. maja.

V. potovanje se začne v Genovi 10. maja, a
konča v Hamburgu 31. maja.

Glede navodil se je treba obrniti na:

«HAMBURG-AMERIKA LINIE» Generalno zastup-
stvo za Kraljevino S. H. S. — J. G. DRAŠKOVIČ,
ZAGREB, Cesta «B» br. 3. Telefon 24-98

ali na podzastopstva v: BEOGRADU, Balkanska
ul. 49; LJUBLJANI, Kolodvorska ul. 30; SPLITU,
Dioklecijanova obala 15; SOMBORU, Karadijeva
ul. 8; OSIJEKU, Kolodvorska ul. 34; ŠIBENIKU,
METKOVIČU, GRUŽU ali na:

«PUTNIK», Zagreb, Jelačićev trg 6; «PUTNIK»,
Društvo za saobraćaj stranaca i turista, Beograd,
Kolarčeva ul. 1/1; SAVEZ ZA UNAPREDJENJA
TURIZMA Sušak, Split, Dubrovnik.

PRIVAT-
DEKRETI-
ZAVOD
IVAN KOPIKAR
LJUBLJANA
RIMSKE
C. O.

Popravilo izredno hitro in solidno

Klavirji,
pianini Bösendorfer,
Höfzi & Heitzmann,
Förster, Stigl

so nesporno najboljši
Dobite jih za na manjše
obroke in pri vrhovi

Alfonz Breznik
Ljubljana, Mestni trg 3.

Najprimernejše darilo
za BOŽIC in NOVO LETO

Izvanredna prilika se Vam nudi, da kupite kot darilo
garantirano

14 karatno zlato nalivno pero

Izvrstne kakovosti, katero Vam pošlem franko ako po-
šlete Din 50.—. Navesti je treba le ako želite pero z ostro
mami ostro malo topo ali močno topo končeno. Izrabi to
izvanredno priliko ker vem da boste isto vsakomur pri-
poročali. Pero je v ceni brez konkurence in imam edini
samoprodajo za celo Slovenijo. — Zahtevajte isto tudi
domaših trgovin! 2825

Dobi se tudi pri Novi založbi in Knjižarni Hrovat v Ljubljani.

Eksport in veletrgovina: VILKO WEIXL, MARIBOR

specijalna tovarna strojev za obdelavo lesa

KLEIN & STIEFEL v Fulda

Zastopnik
Peter Angelo, Ljubljana
Gledališka ulica, 4/1.

Specijaliteta mizarški in ko-
larški stroji posamezni in v
vsaki kombinaciji z vdelani-
mi elektromotorji (pogon brez
jermenja) kakor tudi vsi stroji za
jermenski pogon.

Dolgotrajen kredit brez menične podlage

Zahtevajte ponudbo ali brezplačni obisk zastopnika

SREČKO POTNIK IN DRUG

METELKOVA ULICA 13 LJUBLJANA TELEFON ŠTEV. 2110
RAC. POST. CEK. 11.612

Parna destilacija esenc, eternih
proizvodov, eterov ter izdelovanje
sadnih sokov in marmelade

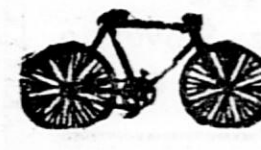
Malinov matični sok, konzerviran (Succus Rubiadei)
Malinov matični sok, pasteriziran
Malinova meza (Fruchtmark)
Malinovica z rafiniranim sladkorjem
Malinova aroma koncentrirana: 0-400, 0-500 in
1 kg na 100 kg

Sadne marmelade: marelična svetla (Aprikosen),
nektar m. lange iz malin in abolk, jabolčna
marmelada svetla in čespljeva (slivova) mar-
melada

Razni sadni sok: oranžni (orangea le), limonov
(citronade) in bezg. v sok
Pasterizirani sok: grozdni in jabolčni sok, razne
esence, a ome in sadni e eri

2813

Sukno — Douh
Kamgarn
za moške obleke, velika
izbira — ugodne cene
R. Miklavc
Pri Skofar
Ljubljana, Mednarodna
ulica — Pred Skofar

Za Božič!

Oglejte si vsakodnevno večerno
razstavo otroških in igračnih vo-
zičkov, holenderjev, skiro, tricik-
lejev, šivalnih strojev, malih dvo-
koles in avtomobilov pri

«TRIBUNA» F. B. L. tovarna dvokoles in
otroških vozičkov, Ljubljana, Karlovsk. c. 4.

Na cene še

2310

in najsolidnejše — nap. avite električno inštalacijo
ako se obrnete na

Koncesionirano elektrotehnično
podjetje

Ivan Mihelčič

Ljubljana — Lepi pot št. 12

Trgovina: Borstnikov trg 1 Telefon št. 2704

ki izvršuje tudi vsa v njegovo stroko spada oča dela: hišne
telefone, napeljuje za električna zvonila, strelivo itd.

Šivalni stroji

izborna konstrukcija in elegantna izvršitev
iz lastne tovarne — 15 letna garancija —
Vezenje se poučuje pri nakupu brezplačno.
PISALNI STROJI «ADLER» — KOLESA
iz prvih tovarn «Dürkopp» «Sylvia» «Wah-
ferrad» (Orložno kolo) — PLETILNI STROJ
Jl vedno v zalogi — Posamezni deli koles
in šivalnih strojev — Daje se tudi na obro-
ke. — Ceniki franko in zastoj.

IVAN JAX i SIN LJUBLJANA, Gospodarska 2

—————

Za krojače **NOVA VELIKA** Za krojače!

Knjiga krojaštva

za samouke o prikrojevanju moških oblačil

A. KUNC, Ljubljana, Gosposka ulica 7

Veselo brzičje praznično želi

Franjo Dolžan

galanterijsko in saobeno

kleparstvo

koncesionir. odgovorni inštalater

Cenije — Za kresijo

2815

PROMETNI ZAVOD ZA PREMOG D. D.

LJUBLJANA

prodaja po najugodnejših cenah in

samo na debelo:

PREMOG domači in inozemski za domače

KOVAŠKI PREMOG kurjavo in industrijske vrste

KOKS vseh vrst

BRIKETE (kvarčni, plavžarski in plinski)

20-1

Prometni zavod za premog d. d.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 15/1.

ZADRUŽNA HRANILNICA

reg. pos. in gosp. zadruga z o. z. v LJUBLJANI, Sv. Petra cesta 19

Podeljuje vsakovrste kredite, eskompta menice, inka-
sira fakture ter izvršuje razne deviznih in valutnih vsi-
v bančni stroko spada oča posle

Sprejema hranilne vloge na knjižice ali v tekočem
računu ter jih obrestuje po dogovoru najugodnej-

Kot pooblaščen prodajalec srečk Državne razredne loterije
vodi poseben oddelček za njih prodajo poleg tega prodaja
tudi razne druge stvari, ki jih prodajo poleg tega prodaja